

אותיות פורחות באויר

התקשורת מזגזגת בלי בושה

החצר העיתונאית של לינדנשטראוס

התאגדות עובדים ב"הארץ"

שינוי תפריט ב"7 ימים"

שהם סמיט
על יצירתיות גרפית

גביוימן
על פרשן לכל עת

יזהר באר
על השתעבדות לקונספציה

כרמיית גיא
על גברבות עיתונאית

חנוך מרמרי
על נחום ברנע

כנס מדד הדמוקרטיה הישראלית החמישי הדמוקרטיה הישראלית במבחן השעה

מדד הדמוקרטיה הישראלית 2007

לכידות בחברה שסועה

"ההשלכות של נתוני מדד הדמוקרטיה ושל נתונים חמורים אחרים על המשטר הדמוקרטי בישראל צריכות לעורר תחושות של חוסר נחת בקרב העוסקים בפוליטיקה, אך לא רק בקרבם" (מדד הדמוקרטיה הישראלית 2007).

מדד הדמוקרטיה של המכון הישראלי לדמוקרטיה כוון את חוסנה של הדמוקרטיה הישראלית. את המדד עורך מכון גוטמן בהנחיית פרופ' אשר אריאן, ומשולבים בו נתונים מסקר דעת קהל בישראל וממכוני מחקר בין-לאומיים.

**הכינוס יתקיים ביום שני,
ב' בתמוז תשס"ז, 18 ביוני 2007,
בשעות 17:00-20:00,
בבית המכון הישראלי לדמוקרטיה**

משתתפים:
אישי ציבור, אקדמיה ותקשורת
(רשימת המשתתפים המלאה תופיע
באתר המכון: www.idi.org.il)

נ י נ ו ס י ם

הציבור מוזמן כתיאום טלפוני מראש: 02-5300844
המכון הישראלי לדמוקרטיה, רח' פינסקר, 4 ירושלים

לצפייה בכינוס בשידור חי היכנסו לאתר המכון הישראלי לדמוקרטיה: www.idi.org.il

המכון הישראלי לדמוקרטיה

להזמנת הספר מדד הדמוקרטיה הישראלית 2007: לכידות בחברה שסועה
במחיר מבצע של 50 ש"ח - טל': 1-800-20-2222; או דוא"ל: orders@idi.org.il

מלה זו לא מלה

החזיון מעורר השתאות: עיתונאים שקראו לממשלה לתקוף בעוצמה את החיזבאללה "ולסיים את המלאכה", תוקפים אותה בדיעבד בהתלהמות דומה על ההחלטה לבצע את המהלך הקרקעי בשלושת ימי המערכה האחרונים במלחמת לבנון השנייה. כתבים צבאיים, שנתנו ביטוי נלהב לתביעות שהגיעו מתוך צה"ל ביולי-אוגוסט 2006 לשחרר אותו מכל מגבלה בעימות עם כוחותיו של נסראללה, משמשים בסוף מאי 2007 פה לתרועמות של "מקורות צבאיים" על שהדרג המדיני אינו משחרר להם לחלוטין את הנצרה כדי שיוכלו להסתער על רצועת עזה ולהביא, לשיטתם, להפסקת ירי הקסאם. פרשנים בטחוניים, שלא התריעו במשך שש שנים על החלורה שפשתה בצה"ל, מתייצבים בראש החזית התוקפת את הצבא וראשיו על הכשלים שחשפה ועדת וינוגרד.

לא פחות מוזר להיווכח בפער בין הדיווחים והתחזיות על עניינים אחרים שבמרכז השיח הציבורי, לבין העובדות או התוצאות הצפות על פני השטח. עיתונאים מודיעים כי יש סבירות שהחקירה נגד השר הירשזון תתברר כעלילה; בעלי טורים מציגים עמדות חד-משמעיות התומכות בגרסאותיו של מיכה לינדנשטראוס, ומולם, באותה מידה של ביטחון עצמי, ניצבת שורה של פרשנים החולקים עליהם; כתבים מפרסמים בפסקנות את ניסוחיו הצפויים של דו"ח וינוגרד – ואינם נבוכים כשהתמלילים הממשיים טופחים על פניהם. העיתונות מספקת באחרונה לצרכן התקשורת סיבות לא מעטות להטיל ספק באמינותה.

המצב אכן מתעתע. זו תקופה שאי הוודאות בה גדולה מאוד, שהנהגת המדינה תועה בה בערפל ומבוכתה מקרינה, מטבע הדברים, על יכולתה של התקשורת לספר דברים כהווייתם. אלה ימים של התרופפות מוסכמות, המכבידה גם על עיתונאים לזהות את הצפון. זו סביבה של ספינים ומניפולציות שבה העיתונות נופלת קורבן לשער הרחב שפתחה לפני היח"צנים להתערב בתכניה. זה עידן של אינטרנט, שבו מלים מופיעות ונעלמות במהירות הבזק, וזו גם שעה מתמשכת והולכת של משבר לאומי, הגורם להתשה ולשחיקה נפשית. בנסיבות אלה, אין לכאורה סיבה לבוא לתקשורת בטענות על ביצועיה: היא אינה בועה מוגנת. להפך, יכולתה לתפקד כהלכה נשענת על היותה בשר מבשרה של החברה שבקרבה היא פועלת.

ההשגה היא על יחסו של העיתונאי היחיד למלים שהוא כותב או משמיע. הרושם המצטבר מהדיווחים הסותרים, מהתחזיות המופרכות, מהקביעות המתבררות, הוא שיש עיתונאים שמתנהלים על סמך ההנחה שאין הם נדרשים לתת דיווח שבון על אמירותיהם: שהם יודעים כי איש אינו טורח לעמת אותם עם תוקפן של הידיעות העוברתיות לכאורה והפרשנויות המוסמכות כניכול שהם מפיצים. מסכיב אמנם יהום הסער, אבל חיוני שאחריותו האישית של העיתונאי לדבריו לא תישא.

עוזי בנימין

טורים

8 כרמית גיא גבריות מרוצה מעצמה
20 שהם סמיט עיתונאות יצירתית

אמינות עיתונאית

4 יחי ההבדל הקטן נורית קנטי
22 יורים לכל הכיוונים תמר גוטמן
36 שבויים בקונספציה יזהר באר

"ידיעות אחרונות"

38 חברים מספרים על שילה צביקה גוטליב
41 החיבוקים של "7 ימים" איתירום

תקשורת ערבית

46 לא רואים את ניט נורית קנטי
49 משדרים אל השטח שי פוגלמן

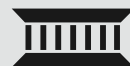
וגם

10 החצר של לינדנשטראוס הן בנימיני
13 פוליצר לעודד בילטי
14 פרופ' מינץ, פרשנו גבי וימן
16 חנוך מרמרי עם נחום ברנע
25 השורה התחתונה/ סיפורים, תגובות, אירועים
31 יד על הדופק, יד בכיס: החינוכיים איתמר ב"ז
34 התארגנות עובדים ב"הארץ" שוקי טאסיג
45 מה יודעים חברי מועצת הרשות השנייה יעל אדליסט וליאת עזר
52 עין בינלאומית רפימן
54 מסיבת עיתונאים

הודעה לקוראי "העין השביעית"

הגיליון הבא של "העין השביעית" יופיע בחודש ספטמבר, והבא אחריו בדצמבר. השינוי בתדירות הופעת הגיליונות (פעם בשלושה חודשים במקום פעם בחודשיים) נוגע לתוכנית להפוך בקרוב את "העין השביעית" לאתר פעיל באינטרנט. לקראת חודש דצמבר תפורסם הודעה על עתידו של הגיליון המורפס

המכון הישראלי לדמוקרטיה

העין השביעית

מערכת "העין השביעית"

העין השביעית

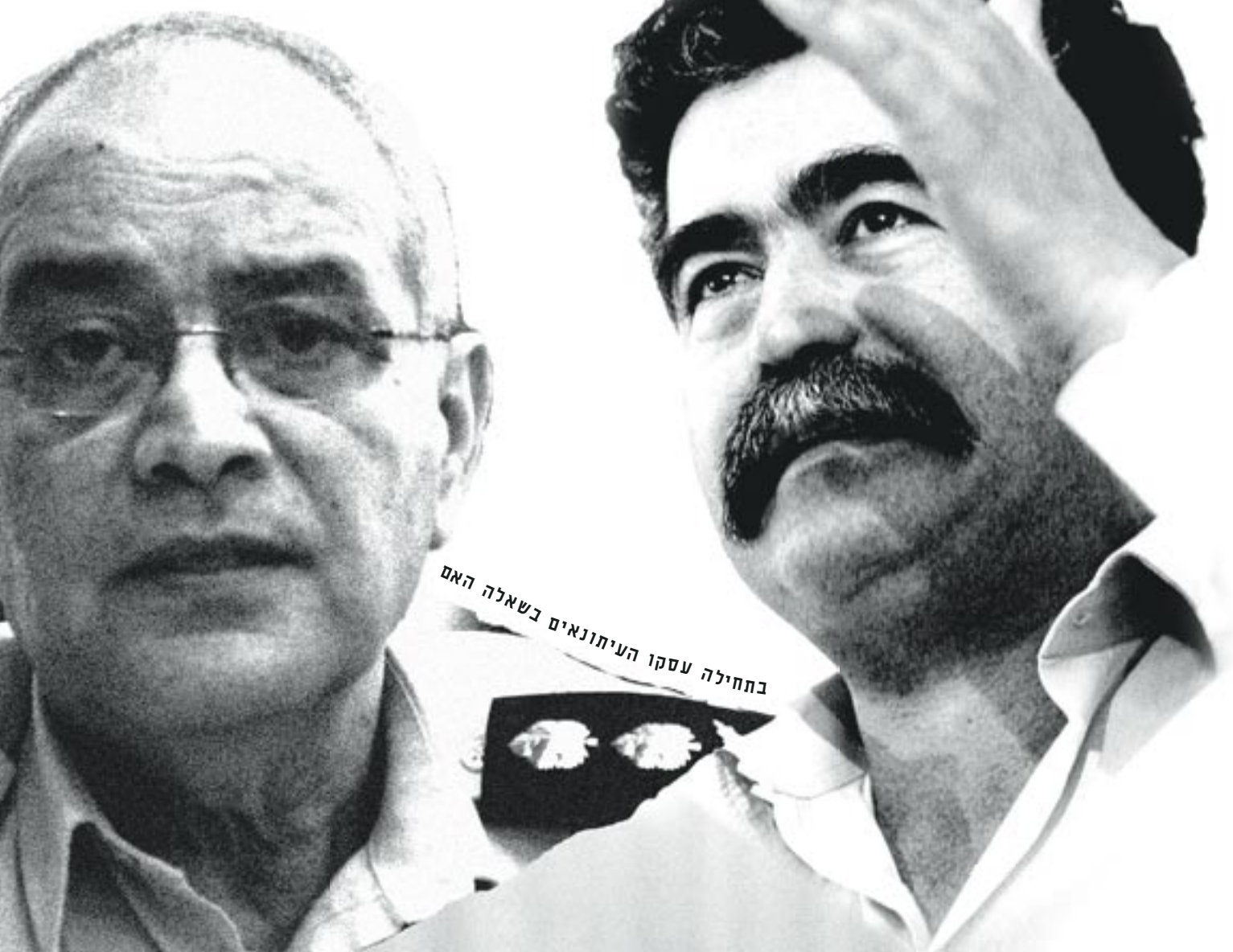
ת"ד 4702 ירושלים 91046
מלפון: משרכת 02-5300866
פקס: 03-5488633
חניינים וחנהלה: 02-5392888, 02-202222-1-800
כתובתנו באינטרנט: www.idi.org.il
דואר אלקטרוני: shukit@idi.org.il
דפוס: אחוה בע"מ

ISSN 0793-5781

עורך: עוזי בנימין
מערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפימן
ייעוץ: פרופ' ירון אזרחי
פרופ' מרדכי קרמניצר
פרופ' אבי בר-בסט
עריכה לשונית: מיכל רוזנטל
רכז המערכת: שוקי טאסיג
עריכה גרפית: סטודיו זה
איור השער: רות גילי

דו"ח וינוגרד

יחי ההבדל הקטן

היו פערים משמעותיים בין הדיווחים המוקדמים על מסקנות הוועדה לבין הניסוחים שיצאו מתחת ידה, אבל הציבור אינו מדקדק בפרטים; העיקר שהתקשורת נתנה לו מושג כללי על כשלון מנהיגיו

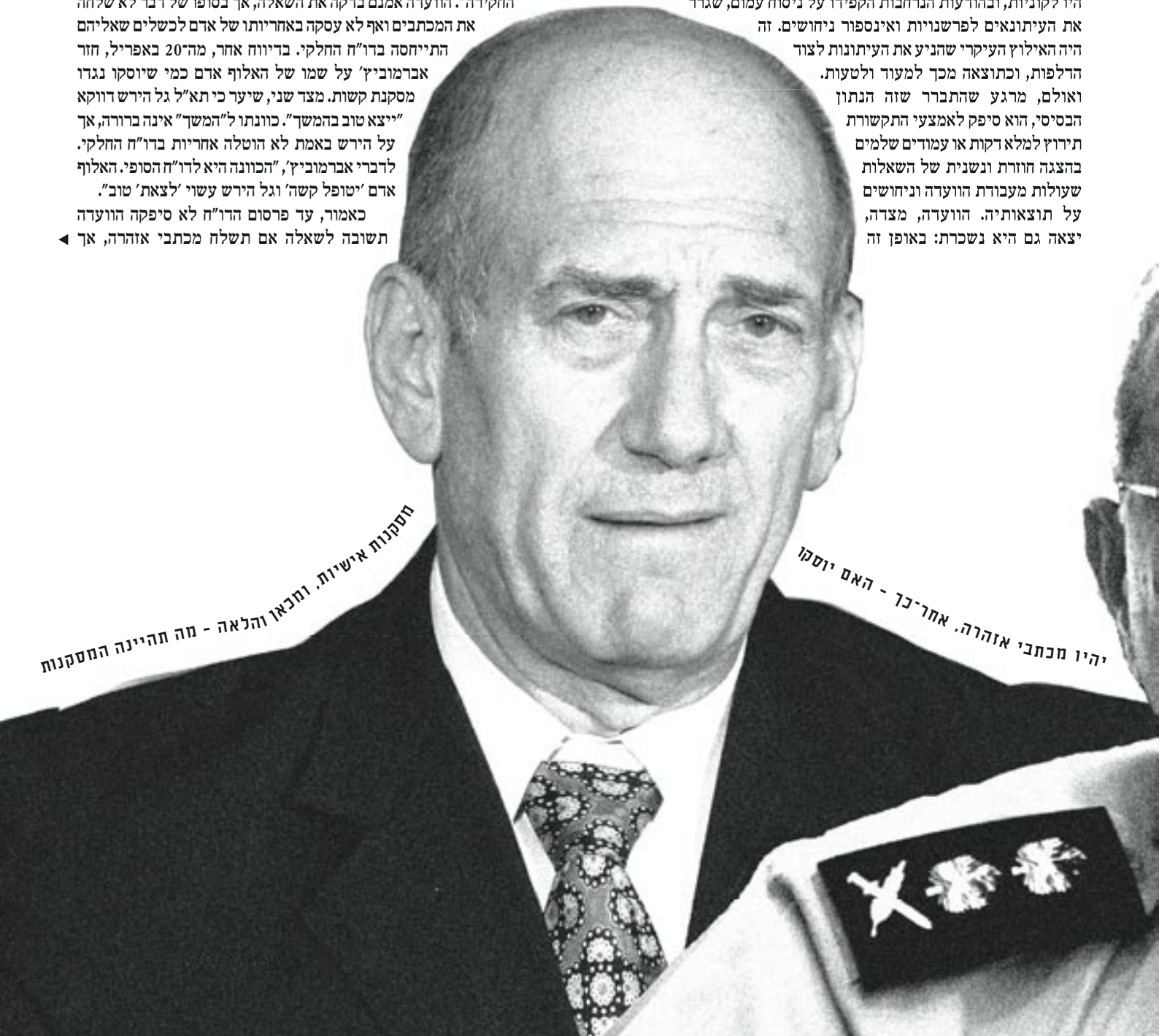
נורית קנטי

טיקור דיוני ועדת וינוגרד העמיד את העיתונות במצב בעייתי: הדיונים נמשכו חודשים ולמרות זאת עקבה התקשורת ברציפות אחר מה שהתרחש מאחורי דלתים סגורות. המדיניות התקשורתית שנקטה הוועדה, באמצעות דובריה, הקשתה על ליקוט המידע. בוועדה האמינו שניתן לדרות כל פרסום עד לחשיפת דו"ח הביניים, וכי ניתן יהיה "לדלג" מעל התקשורת ולהגיע אל הציבור ישירות. לפיכך, רוב ההודעות לעיתונות שיצאו מהוועדה היו לקוניות, ובהודעות הנרחבות הקפידו על ניסוח עמום, שגרר את העיתונאים לפרשנויות ואינספור ניחושים. זה היה האילוץ העיקרי שהניע את העיתונות לצוד הרלפות, וכתוצאה מכך למעור ולטעות. ואולם, מרגע שהתברר שזה הנתון הבסיסי, הוא סיפק לאמצעי התקשורת תירוץ למלא דקות או עמודים שלמים בהצגה חוזרת ונשנית של השאלות שעולות מעבודת הוועדה וניחושים על תוצאותיה. הוועדה, מצדה, יצאה גם היא נשכרת: באופן זה

היא הצליחה לשמור על מתח לקראת הפרסום. ככל שנמשכה פעילותה, החירה שצמחה תחת האיפול התקשורתית סייעה להעצמת חשיבותה. וכך קרה שהוועדה, שהחלה את עבודתה כעלה תאנה, הגיעה לקו האמצע כאוטוריטה שדבריה דברי אלוהים חיים.

נושאי הסיקור התפתחו ככל שעבר הזמן: תחילה עסקו העיתונאים בשאלה האם יהיו מכתבי אזהרה, אחר-כך – האם יוסקו מסקנות אישיות, ומכאן והלאה – מה תהיינה המסקנות. לכל אורך הדרך ניתן להצביע על אי דיוקים או על תוספות מיותרות, אך לא על טעויות גדולות ומביכות בדיווחי העיתונות.

לשאלה אם יישלחו מכתבי אזהרה לא ניתנה תשובה חד-משמעית בכלי התקשורת עד לפרסום דו"ח הביניים. תחילת הסיבוב התקשורתית הראשון בדיווחו של ניר חסון ב"הארץ" ב-2 בינואר: "ייתכן שדו"ח הביניים של הוועדה יכול מכתבי אזהרה למי שעלול למצוא עצמו נפגע מהמסקנות". כמו רוב הכתבים סייג חסון את הידיעה, אך שבוע אחריו הכריז אמנון אברמוביץ', הפרשן הבכיר בערוץ 2, כי הוועדה תוציא מכתבי אזהרה לאולמרט, פרץ, חלוץ ואודי אדם. למחרת צוטט אברמוביץ' בכלי תקשורת אחרים. בגליון "העין השביעית" הקודם אמר אברמוביץ': "...בסיס הידיעה היה נכון. הוועדה בדקה את השאלה העקרונית, אם היא רשאית להוציא מכתבי אזהרה... אני מציע לחכות ולראות מה יהיו מסקנות החקירה". הוועדה אמנם בדקה את השאלה, אך בסופו של דבר לא שלחה את המכתבים ואף לא עסקה באחריותו של אדם לכשלים שאליהם התייחסה בדו"ח החלקי. בדיווח אחר, מה-20 באפריל, חזר אברמוביץ' על שמו של האלוף אדם כמי שיוסקו נגדו מסקנת קשות. מצד שני, שיער כי תא"ל גל הירש דווקא "ייצא טוב בהמשך". כוונתו ל"המשך" אינה ברורה, אך על הירש באמת לא הוטלה אחריות בדו"ח החלקי. לדברי אברמוביץ', "הכוונה היא לדו"ח הסופי. האלוף אדם יטופל קשה וגל הירש עשוי 'לצאת' טוב". כאמור, עד פרסום הדו"ח לא סיפקה הוועדה תשובה לשאלה אם תשלח מכתבי אזהרה, אך

המסקנות אישיות, ומכאן והלאה - מה תהיינה המסקנות

יהיו מכתבי אזהרה, אחר-כך - האם יוסקו

ניסתה לרמוז על כך בהודעה לעיתונות שהוציאה ב-13 במרץ. בהודעה נאמר כי הוועדה תעסוק ב"דיון בעקרונות כלליים ותפיסת הוועדה את תפקידה... ותפיסתה את כללי הצדק הטבעי". קשה היה להסיק מסקנות מהניסוח המעורפל, ומי שלא שאל מפורשות את הדוברים, נותר בערפול. וכך בפרשנות שפרסם ב"הארץ" למחרת ההודעה, כתב הפרשן המשפטי זאב סגל: "משתיקת הוועדה ניתן להניח שהיא תשלה הודעות אזהרה לשלושת בעלי התפקידים שלגביהם יפורסמו מסקנות אישיות". ב"דיעות אחרונות" כתב יובל קרני: "חברי הוועדה... לא הוציאו עדיין מכתבי אזהרה לראש הממשלה ולשר הביטחון". קרני אומר כדיעבד: "מאחר שאיני מסקר את פעילות הוועדה, התייחסתי לנושא בעקבות פרסום קודם באמצעי התקשורת, שהינו חלק לגיטימי מעבודת העיתונאי. נכון שהיו דיווחים סותרים, אולם עד לרגע כתיבת המאמר המדובר, הוועדה אכן לא הוציאה מכתבי אזהרה לאיש. מה שהתברר כעובדה נכונה גם בהמשך".

ההודעה לעיתונות מה-13 במרץ עמדה ברקע השיא הבא שאליה הגיע העיסוק התקשורתי בוועדה.

עסקה בה העיתונות בהרחבה. גילוי הטפח מתוך הוועדה הסתיר טפחיים וכלי התקשורת מלאו פרשנויות – על ההבדל בין מסקנות והמלצות ועל איזה סוג של אחריות ידובר. מכאן והלאה עסקו העיתונאים בתוכן המסקנות. בן כספית כתב ב"מעריב" כי "התחושה המבוססת גם על מגעים עם חברי הוועדה מאששת את ההנחה כי חברי הוועדה הולכים על הראש של ראש הממשלה ושר הביטחון – בכל הכוח... מצד שני הם לא משגרים מכתבי אזהרה, מה שיכול, אולי, לרמוז על מסקנות אישיות מרוככות". באותו גיליון כתב אורי יבלונקה את ההפך: "חבר הוועדה אמר כי 'לצערי, אנו עומדים להשתלב באווירת העלייה על הצמרת המדינית בטחונות... מקור המקורב לוועדה אמר כי הוועדה החליטה לפרסם את הדו"ח החלקי לאחר חג הפסח כדי שלא להעכיר את תחושת החג... נראה כי יש בכך כדי לרמוז על מסקנות אישיות נוקבות לגבי שלושת האישים". השימוש במלות הסתייגות מלמד כי למעשה, במקרים רבים, מה שכתבו העיתונאים היה תוצר של רסיסי מידע שאספו בצירוף פרשנות וניתוח האווירה הכללית. אחד הכתבים סיפר כי "עיתונאים שנדרשו, למשל, להביא את תוכן העדויות האזינו להתבטאויות פומביות של העדים והביאו את דבריהם כחלק מהעדויות. בנוסף, היו הדלפות מכוונות של מקורבים, שניסו להוציא את אדוניהם טוב מהוועדה, בהנחה שהעדויות לא יפורסמו. עיתונאים השתמשו בחומר רקע כעיקרי הדברים וְהֵרְבוּ בספקולציות".

ב"דיעות אחרונות" ב-14 במרץ פירטה נחמה דואק מקצת המסקנות לגבי שלושת האישים, וברוב המקרים קלעה לרוח ולתוכן של הדו"ח הסופי, בעיקר בהתייחסותה לראש הממשלה ולרמטכ"ל. עם זאת, "בפרק המסקנות נגד עמיר פרץ ייכתב כנראה שלא ברק מהם יעדי המלחמה... תעלה תהייה האם ברק את כל ההלפות ואת מוכנות צה"ל למלחמה, קודם שהציג את תוכניות מערכת הביטחון בפני הממשלה והמליץ לצאת למלחמה", כתבה. בפועל, בדו"ח הביניים כלל לא הוצג פרץ כמי שהמליץ על יציאה למלחמה, אלא כרמות הדומיננטיות פחות במשולש הבכירים. בנוסף, הוועדה ציינה במפורש שאינה יכולה לקבוע כיצד ומתי נפלה ההחלטה לצאת למלחמה. ב-16 באפריל פרסמה דואק ביחד עם מיכל גולדברג כמסקנה מדברית בכיר המקורב לוועדה: "ככל הנראה, תפורסם בדו"ח גם דעת מיעוט", שבסופו של דבר כלל לא הופיעה ב-148 העמודים. "את כל התלונות על אי דיוקים שנפלו בדיווחים יש לזקוף לחובת הוועדה", אומרת דואק. "במקום לפתוח את דיוניה ולנהוג שקיפות, בחרה הוועדה לסגור את הדלתות ולא לענות על שאלות, בניגוד להתנהגות הראויה בעידן התקשורת הרב-ערוצית". עיתונאים רבים מצביעים על ההתנהלות התקשורתית של הוועדה כסיבה מכרעת לטעויות

באמצע אפריל ותואר כמה יעסוק. כן הובהר כי כיל מסקנות אישיות לגבי אחריותם של ראש הממשלה, שר הביטחון והרמטכ"ל. כחודש מאוחר יותר, ב-20 באפריל, הופיע אברמוביץ' במה שנראה כניסיון, מרחיק לכת משו, להסביר את דיווחו הקודם שהצית את המהומה: "כפי שחשפנו במהדורה המרכזית, ב-8 במרץ, לא יהיו המלצות או מסקנות אישיות במובן שהציבור מחכה. מה כוונתי? לא תופיע שם קביעה שאולמרט צריך לפנות את משרדו תוך תשעים יום, או למשל שעמיר פרץ צריך לפנות את משרד הביטחון ולא יוכל לחזור למשרד הביטחון עד שנת אלפיים שלושים, או אם מישו מחכה לקביעה כמו שדן חלוץ יורד לדרגת אלוף. הוועדה תכתוב דו"ח קשה, אבל תגלגל אותו לציבור". האם התכוון גם ב-8 במרץ לדברים האלה? "מה שדיווחתי היה מדויק", אומר אברמוביץ' כדיעבד. "הוועדה הוציאה את הודעתה לאחר לחץ של העיתונות, הורים שכולים ועוד, אבל המשחק שלה היה סמנטי: מבחינה מהותית, מה שדיווחתי היה מדויק. בנוסף, דייקתי בכך שהדו"ח החלקי לא יהיה תקציר של הדו"ח הסופי, שיכל ביקורת נוקבת על שלושת הבכירים, שלא

צייקו מנשה: ההתלהמות נגדנו מצד אמצעי התקשורת לאחר הפרסום המוקדם שלנו על עיקרי הדו"ח נובעת לדעתי מתסכול ומקושי לפרגן לערוץ צעיר

יהיו מכתבי אזהרה ושהמסקנות תהיינה חריפות. יש לשים לב לכך שגם בפרק המסקנות של הדו"ח החלקי לא כתוב 'מסקנות אישיות', אלא 'מסקנות'. יצוין כי כבר ב-1 בינואר פרסם אבירם זינו, כתב Ynet, כי 'ועדת וינוגרד תפתיע בעומקן ובהיקפן של מסקנות הביניים שיפורסמו... לא מן הנמנע שיפורסמו מסקנות אישיות, בין אם כאזהרות או בצורה של מסקנות... לגבי האחראים לכשלי המלחמה'. זינו ציין כי מדובר בפרץ, אולמרט וחלוץ, ודייק גם בתיאור שאר הנושאים שבהם ידון הדו"ח. הדיווח של זינו, משום מה, לא עורר את חמת הוועדה, אולי משום שמדובר בכלי תקשורת פחות מרכזי מערוץ 2, ואולי כי כתבתו שירתה את הוועדה, שבינואר עדיין סבלה מגילויי חשדנות כלפיה. על כל פנים, נסיונה של הוועדה לעצור את העיסוק העיתונאי נכשל. למחרת פרסום הודעתה,

ראשיתו בדיווחו של אמנון אברמוביץ' בחדשות ערוץ 2 ב-8 במרץ, ולפיו הדו"ח יתפרסם בסוף החודש ולא יכל מסקנות אישיות אלא מסקנות מערכתיות בלבד. אברמוביץ' סיפר כי דו"ח הביניים לא יעסוק בניהול המלחמה אלא בהתנהלות מהיציאה מלבנון ועד פרוץ המלחמה. הסקופ הזה צוטט בהרחבה. ב-12 במרץ סיפר הכתב המדיני של ערוץ 10, צ'יקו מנשה, כי הוועדה צפויה לפרסם הודעה שתזים "שלל הודעות בתקשורת" שמהם השתמע כי הדרג המדיני לא יינזק מן הדו"ח. ואכן, בצעד יוצא דופן, ובשונה מגישתה שלא לאפשר לתקשורת להשפיע על התנהלותה, פרסמה הוועדה הודעה זועפת ומפורטת: "בימים האחרונים פורסמו בתקשורת השערות, ניחושים... ומידע' עיתונאי לגבי הדו"ח... ומועד ניתנתו. כל הפרסומים האלה לא היו על דעת הוועדה... כך פורסם מידע שאינו לו יסוד". בהודעה נאמר כי הדו"ח יימסר

נחמה דואק: את כל התלונות על אי-דיוקים שנפלו בדיווחים יש לזקוף לחובת הוועדה. במקום לפתוח את דיוניה ולנהוג שקיפות, בחרה הוועדה לסגור את הדלתות ולא לענות על שאלות

בדיווחים. "כשמתבססים זמן כה רב על הרלפות, טבעי שיש גם טעויות".

ב-19 באפריל דיווח רוני דניאל בערוץ 2 "יש לי יותר מיסוד להניח שמה שיתפרסם שם זו ביקורת חריפה מאוד על ראש הממשלה, שר הביטחון והרמטכ"ל". דניאל הכניס לראשונה לשיח את השורש כ.ש.ל, שאכן היה לאבן יסוד בדו"ח המקורי: "ייכללו שם ביטויים כמו כשלים וכשלונות. ימנו שם כשלים וכשלונות של כל השלושה וזה יהיה דו"ח חריף וקשה. גם הממשלה במליאתה תספוג חלק גדול מן הביקורת הזו". בפועל, אופן קבלת ההחלטה של הממשלה לצאת לפעולה צבאית והגדרה ככשל חמור.

ב-26 באפריל דיווחה דואק ב"ידיעות אחרונות" כי "תימתח ביקורת חריפה על דרך התנהלותם של שר הביטחון לשעבר, מופז, והרמטכ"ל לשעבר יעלון. חברי הוועדה צפויים לומר כי מדיניות השניים היא שהביאה למצב שבו היה צה"ל ערב פרוץ המלחמה". ב-22 באפריל בישרה הכותרת הראשית של "הארץ" כי "וינוגרד יתקוף ההתנהלות לפני המלחמה", וכי "תהיה ביקורת חריפה על הממשלה וצה"ל בשנים שקדמו למלחמה". לעומתם דיווח ב-28 באפריל הפרשן הצבאי בערוץ 10, אלון בן-דוד: "אני מתקשה לראות איך הוועדה יוצרת זיקה, מתקשה לראות

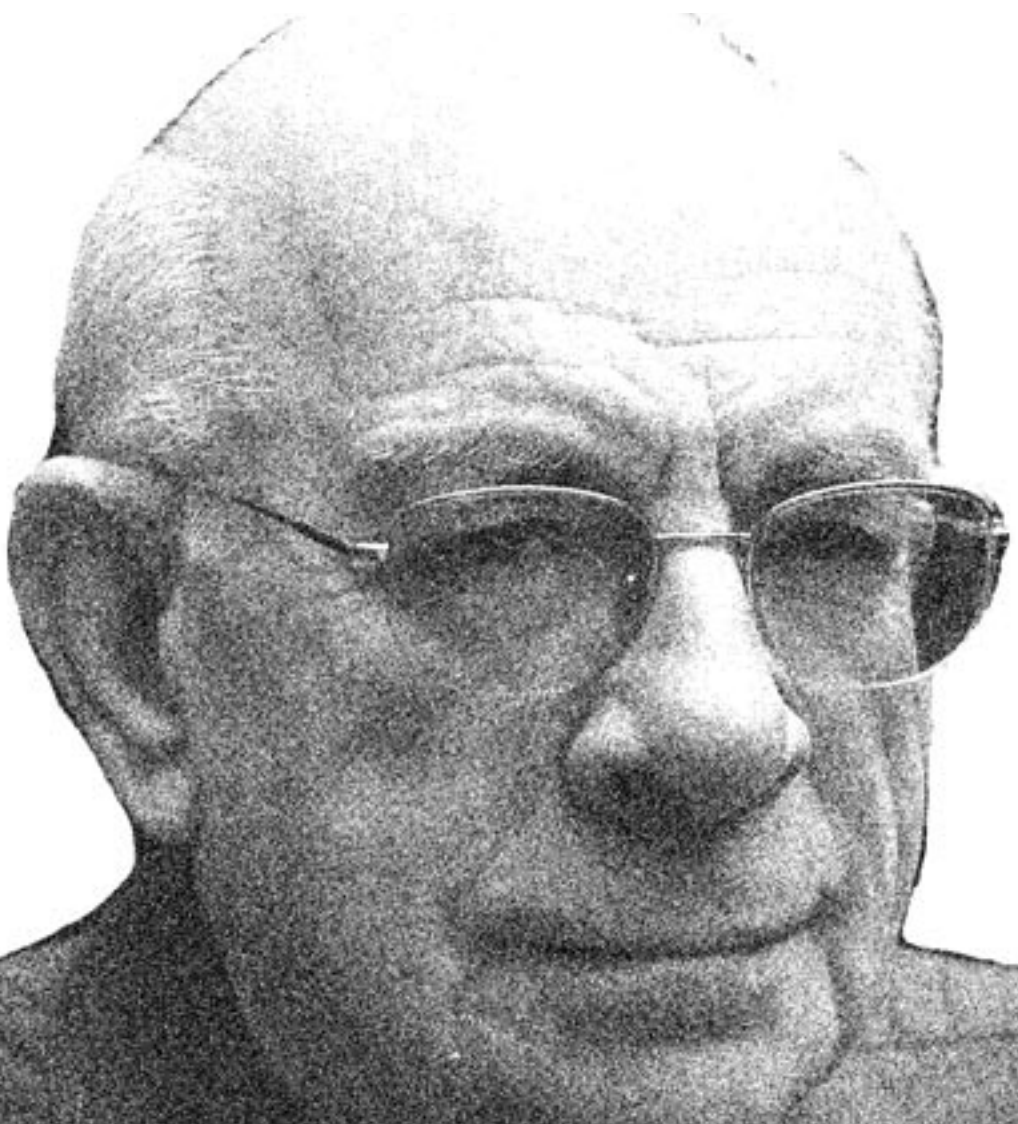
איך מטילים על ראשי ממשלה קודמים אחריות ולכן יצטרכו להסתפק באמירה כללית בעניין". בדיעבד התברר כי אף שהוועדה הצביעה על בעיות קשות במדיניות צה"ל והצמרת הבטחונית-מדינית בשנים שקדמו למלחמה, ותקפה את צה"ל כארגון, על איש ממלאי התפקידים בשנים האחרונות לא הוטלה אחריות ישירה לאף אחד מהכשלים שהתגלו. נחמה דואק אומרת: "אני גאה על כך שמתוך עשרות דיווחים, במהלך שבעה חודשים, על דיוני הוועדה, מצאה מערכת 'העין השביעית' רק שלוש דוגמאות לדיוק חלקי. על כך נאמר: מי שלא עושה – לא טועה".

התחרות העזה בין אמצעי התקשורת היא שהובילה, מטבע הדברים, לריבוי דיווחים על עבודת

הוועדה, והשיא הגיע ביום שישי, 27 באפריל, עת הציג הכתב המדיני של ערוץ 10, צ'קו מנשה, את מה שהגדיר כמסקנות מתוך הדו"ח. בפועל, רוב הנקודות שהציג לא היו המסקנות העיקריות, במיוחד לגבי אולמרט וחלוץ, ולמעשה ניסוחיו לא שיקפו בצורה מדויקת את חריפות המסקנות. עם זאת, הקביעות שפרסם הופיעו בדו"ח, ובמקצת המקרים היו חלק מעיקר המסקנות. כך, למשל, לגבי פרץ: "שר הביטחון לא עשה דבר כדי לחפות על חוסר נסיונו, ולא שאף לקבל מידע".

למחרת חידר ערוץ 10 את הדברים במהדרה מיוחדת. שלא כתמיד, הגישו את מהדרת מוצאי שבת המגישים הבכירים והלוגו "בלעדי – דו"ח וינוגרד" הוביל להנחה שהדו"ח מצוי כבר בידי הערוץ. כל זאת למרות שהדו"ח לא היה בידיהם. בשידור צומצמו הפערים בין ניסוחי הדו"ח המקורי לדיווחים מהערב הקודם, אך עיקרם נשאר. רוב אמצעי התקשורת נגרו אחרי הדיווח הבלעדי והרבו לצטטו שוב ושוב, כך שלציבור היה מושג על מה שעומד להתפרסם. ניתן להניח כי איש מבין הצופים לא השווה בדיעבד את תמליל הוועדה לדיווח בערוץ 10. הרושם שהותיר הדיווח – מסקנות ואמירות נוקבות על התנהלות הנהגת המדינה – הוא ששקע בתודעת הציבור.

"מרגע שהיינו בטוחים במהימנות החומר, לא היה לנו ספק שיש לפרסמו", אומר מנשה. "פרסמנו תשע כותרות, כולן הופיעו בדו"ח. עם זאת, מהדיווח שלי נעדרו הטונים החריפים שבדו"ח ועל כך חיפיתי במהדרת השבת, כאשר ציינתי שהרטוריקה בדו"ח תהיה חריפה בהרבה ממה שפרסמתי. ההתלהמות שהיתה מצד אמצעי התקשורת לאחר הפרסום נובעת לדעתי מתסכול ומקושי לפרגן לערוץ צעיר", מסכם מנשה. למרות שקמה סערה בערוצי הברנז'ה לאחר פרסום הדו"ח, וערוץ 10 הותקף, הוויכוח על הניואנסים שבהם דייק או לא דייק ערוץ 10 קרוב לוודאי לא הגיע לציבור כלל, ולפיכך בקרב על הבלעדיות נראה שהערוץ יצא בכל זאת מנצח. העובדה שהציבור אינו יורד לפרטים ואינו נוטר טינה למי שטועה, היא שמאפשרת לעיתונות להביא עוד ועוד דיווחים, ניחושים ופרשנויות, מבלי להתרגש ממש אם בסופו של דבר מתגלים אי דיוקים. ■

ש

בועות ספורים לאחר תום מלחמת לבנון השנייה כונס במרכז לאתיקה במשכנות שאננים בירושלים יום עיון, בשיתוף המכון הישראלי לדמוקרטיה, לדון בתפקודה של התקשורת במלחמה. ברקע היתה ביקורת קשה על התנהלות התקשורת והאשמות כאילו לא

היתה פטריוטית מספיק, ואפילו ברוב להיטותה לכותרות סיעה לאויב לטווח את הקטיושות. ברקע ריחפה גם אי הנוחות הגדולה מן המלחמה עצמה, אך זו לבשה עדיין אופי ממוקד, על אספקת מים ואוכל לכוחות בשטח ועל הבלבול בהגדרת המשימות. כמוקד הדיון עמדו הצבא, שר הביטחון ומי שמינה אותו. מחאת המילואימניקים נתפסה כמשהו פתטי, לא רציני. מעל לכל, הבלבול היה גדול.

לכינוס כאו כתבים, שדרים, עורכים ואנשי אקדמיה שעיסוקם הוא מעקב אחר התקשורת וניתוח פעילותה. במהלך הדיון צוין, שעיקר הביקורת של התקשורת הופנה לאופן הניהול של המלחמה, ל"איך", והמשתתפים נשאלו אם עלו בלבם ולו לרגע ספקות גם כאשר ל"למה", לשאלה אם היה בכלל מקום לצאת למלחמה בנסיבות ששררו בראשית יולי 2006. המרואיינים מאוד לא אהבו את השאלה. "לי לא היו ספקות בכלל בעצם הצורך לצאת למלחמה ולתת מכה ניצחת לחיזבאללה", אמר אחד הכתבים הצבאיים. "הבעיה היחידה שלי היתה עם ההיבטים המבצעיים, הלוגיסטיים, עם אופן ההתנהלות". ושרר בכיר ונשוא פנים אחר השיב בועם ובעלבו: "אני מודה שזה לא כלי-כך אופנתי, אבל מה לעשות, אני פטריוט של המדינה הזאת, וחשוב לי שהיא תנצח. לכן לא עלה על דעתי בכלל לפקפק בתכלית המלחמה". הקהל הגיב במחיאות כפיים סוערות, ולמנחה לא נותר אלא להתכווץ בכיסא, לקבל את הביקורת בהכנעה, ללמוד לקח ולהבטיח שבפעם הבאה תגלה יותר אחריות לאומית. את שאלת ההמשך המתבקשת, האם פטריוטיות פירושה בהכרח תמיכה בכל מלחמה בלי אבחנה, היא העדיפה לא לשאול, כדי להתמקד בנושא שעל הפרק ולא לתת לדיון לצאת מכלל שליטה, כמקובל במקומותינו.

לא בפעם הראשונה – ולמרבה הצער, כנראה לא בפעם האחרונה – מרגע שעלה הצורך להגיב על התגרות בלתי נסבלת של האויב התאחדו כולם סביב הדגל, והספקות, אם היו כאלה, נדחקו הצדה. קולות אחרים, ובהם לא רק של שמאלנים מוכרים וחשודים מראש אלא גם של אנשי ביטחון מובהקים, בני סמכא בתפיסת הביטחון של המדינה, שחשבו שהמלחמה, או המבצע, מטופשים, מטרותיהם מופרכות וסופם להסתיים בכישלון – לא נשמעו באותם ימים. לא משום שלא היו קיימים, אלא אולי משום שהם עצמם לא ששו להשמיעם בקול רם מדי בימים שבהם בחזית נופלים חיילים ובעורף נפגעים אזרחים, ה"אחדות" נישאת בפי כל, ואפילו האופוזיציה מצטרפת בתמיכה נלהבת. ואולי הם לא נשמעו פשוט משום שהתקשורת לא התאמצה יתר על המידה לאתר אותם. בפניהם העגמומיים הם לא היו מצטלמים טוב כלי-כך באולפנים המיוחדים עם ענני העשן והדגלים ברקע. חוץ מזה, ממילא התקשורת נתפסת כעוכרת המדינה, אז למה להחריף את המצב? הרבה יותר קל ובטוח להישאר בחיק החמים של הקונסנזוס.

הביקורת בתקשורת על המלחמה החלה להישמע ימים אחדים לאחר שפרצה, כאשר התברר שהעניינים לא מתנהלים כפי שחשבנו, המצב

כרמית גיא

גבריות מרוצה מעצמה

גועש וההרגשה בלב בלתי נסבלת, משום שממילא למבצע כזה – או למלחמה, אחרי שהסכימו כבר לקרוא לה בשם – לא היה שום סיכוי להחזיר את הבנים הביתה. חברי הוועדה, מכובדים ונשואי פנים, קצתם בעלי עבר צבאי עשיר, דיברו על הצורך להגיב על פעולות החיובאללה, אך לחשוב לפני שפועלים. הם לא היססו להטיל ספק ב"מה עושים" עוד קודם שנכנסו לשאלות ה"איך".

והתקשורת, שטחנה את הרו"ח החלקי של הוועדה עד רק, לא נטלה קורה מבין עיניה ולא שאלה איפה גם היא היתה יכולה לנהוג אחרת. שעות על שעות של דיונים על הרו"ח נסכו על השאלה, מי יוצא ממנו מצוין (אף אחד), מי יוצא עם ציון עובר (לא ממש), ומי יוצא איום ונורא (כולם), מי צריך לתת את הדין על כל מה שהשתבש (זאת בכלל לא שאלה), וכמה זמן יעבור עד שהוא יבין שהוא צריך ללכת (רק על זה היה ויכוח). גם חברי הוועדה עצמם לא יצאו פטורים; הרי הם לא מלאכים שירדו משמים. גם להם תפסות ואג'נדרות אישיות ומקצועיות, כמו לכולם. גם למי שכתבו עליהם. אולי, כמו שיש המפרשים את הפרוטוקולים והעדויות, גם חברי הוועדה לא היו חסנים מלחצים של טעם הקהל והתקשורת. אבל להקיש מהדברים על תפקוד התקשורת עצמה? מה פתאום? הרי כבר החלטנו, בראשות שופטת בית המשפט העליון בדימוס, שאנחנו בסדר.

הרבה טסטוסטרון היה בדיוני הממשלה על המלחמה ולא הרבה תחכום, העידה ממרחק זמן בטוח שרת החוץ, חברת הקבינט שלקחה חלק בדיונים. אינני יודעת מתי היא גילתה את ריח הזיעה הזה, אם בזמן אמת או בדיעבד. אבל ברור שהיא לא היתה באולפנים המיוחדים. אילו הגיעה לשם, אולי היתה מתעלפת. לא בטוח שאילו ניתן לנשים לדבר ולתרום קצת אסטרטגיה או פרוגסטרון, משהו היה נראה ונשמע אחרת. יכול להיות שכמו פוליטיקאים חסרי ביטחון בטחוני, שנאחזים בעמדות סופר-בטחוניות שאיש ביטחון רב ניסיון וביטחון היה נמנע מהן בלי לחוש עצמו מאוים – גם נשים, אילו היו מוזמנות לאולפנים, היו נשמעות יותר גבריים מגברים. המבחן הזה נחסך מאיתנו. הנשים פשוט לא היו שם, חוץ מבתפקידים הקלאסיים של נשים ואמהות לחיילים שיצאו לקרב ולא כולם חזרו הביתה, או כקורבנות המלחמה היושבות במקלטים שהמדינה הפקירה. נשים שמילאו תפקידים אזרחיים חשובים, בטיפול בעורף מטעם המדינה או ארגונים עצמאיים, ובניהול מערכות כלכליות וחברתיות גדולות, נעלמו מן העין. לא נמצא להן מקום במאות השעות של השידורים הישירים.

כמה מהמומחים שהתארחו בתקופת המלחמה באולפנים וניתחו ופירשו עד זרא כך ואחרת, נשמעים היום אחרת. קצינים בכירים במילואים כבר לא מהססים להודות, ש"המלחמה היתה אידיית ומטופשת, ואסור היה לצאת אליה". או כניסוחו של אלוף מיל' אחד: "להפוך פשלה טקטית לפשלה אסטרטגית – בשביל זה צריך טיפשות יוצאת דופן". זה לא יפריע להם בפעם הבאה להתייצב שוב, מגויסים ובטוחים בעצמם, ממש כמו המראיינים שלהם. ושוב יוטחו האשמות על חוסר פטריוטיזם, ושוב תוקם ועדה, ושוב היא תגיע למסקנה שתפקוד התקשורת היה בסדר גמור, וחוזר חלילה.

הרבה טסטוסטרון היה בדיוני הממשלה על המלחמה ולא הרבה תחכום, העידה ממרחק זמן בטוח שרת החוץ, חברת הקבינט שלקחה חלק בדיונים. אינני יודעת מתי היא גילתה את ריח הזיעה הזה, האם בזמן אמת או בדיעבד. אבל ברור שהיא לא היתה באולפנים המיוחדים. אילו הגיעה לשם, אולי היתה מתעלפת

צילום: רויטרס

במקלטים קשה, וגם התוכניות המבצעיות לא יוצאות לפועל. וכשהתברר שאין די אוכל ומים לחיילים, ניתן האות לביקורת. ואכן, כל הדיון במלחמה, מרגע שיצאה לדרך ועד בכלל, התנהל בשאלה מדוע היא נכשלה וכיצד אפשר היה לסיימה בדרך אחרת. רק קרב אחד או שניים, אילו הסתיימו אחרת, כל התמונה היתה שונה. עשרות מומחים ישבו באולפנים והשיאו עצות, איך הם היו נוהגים אילו רק נתנו להם לחזור אל ההגה ולנהל את העניינים.

אלא שכזכור, אפילו הביקורת הממוקדת הזאת לא התקבלה בעין יפה, והתקשורת הואשמה באי פטריוטיזם ובסיוע לאויב. לפיכך מיהרו ראשי התקשורת להתכנס והקימו ועדה מיוחדת של מועצת העיתונות, ואחרי שמיעת עדויות ושקילת הראיות היא הגיעה למסקנה, שהכל היה בסדר. אפילו הצנוורה הצבאית אישרה את כל הדיווחים, למעט כמה חריגים. אבל בסך-הכל – אנחנו היינו בסדר. מה שנתון לנו תוקף לתקוף ולבקר את כל האחרים.

עד שבאה ועדת וינוגרד והוכיחה, שאפשר גם אפשר היה לפקפק ולשאול שאלות על מידת ההיגיון והטעם שבזימת מהלך צבאי מקיף ונרחב כל-כך בתגובה על הרג וחטיפה של חיילים, גם אם הם בעורקים רותח, גם אם הרחוב

החצר של לינדנשטראוס

עיתונאי שמוצא לנכון למתוח ביקורת על מבקר המדינה מכונה על-ידי אוהדיו קרנף, מושחת ואפילו בוגד. לא ברור כיצד יתויג כותב שורות אלו

רן בנימיני

המדינה נשבע לקשור לחגורתו גולגולת של ראש ממשלה. בהתנהגותו אין, או לפחות לא היה, שום דבר אישי: רק התמכרות חסרת בושה לכותרות". ליואל מרקוס מ"הארץ" המבקר דווקא מזכיר את השפן הממהר מעליזה בארץ הפלאות: "רדיפת הפרסום האישי של לינדנשטראוס היא דוגמה לגולם שקם על יוצרו". בן כספית הגדיר ב"מעריב" את התנהגותו של המבקר סביב הרו"ח על העורף "מגלומניה": "בסוף, מי יתייחס אל הרו"ח לגופו של עניין? העיקר שלושה קופונים תקשורתיים בדרך ויגזור עוד שניים-שלושה קופונים תקשורתיים בדרך אל הכאוס". גם הביקורת והעקיצות של פרשן ערוץ 2, אמנון אברמוביץ', לא נעמו לאוזניו של המבקר, עד כדי כך שהתנה את השתתפותו בתוכנית "פגוש את העיתונות" בהוצאתו של אברמוביץ' מהרכב המראיינים.

אמנון אברמוביץ' סבור שרדיפת הפרסום של מבקר המדינה פועלת דווקא לטובת המבוקרים: "מיכה לינדנשטראוס אולי גורם נזק ציבורי ותקשורתי לנחקרים, אך למעשה הוא עוזר להם

חלק חשוב במאבק הציבורי נגד השחיתות. הוא אף החמיא לכותבי תחקירים ואמר כי לרבים מהתחקירים העיתונאיים, שבעקבותיהם התחיל לבדוק פרשיות שונות, היה בסיס. לא מפליא, אם כן, שאחד התומכים הגדולים בלינדנשטראוס הוא העיתונאי יואב יצחק, שכמה מתחקיריו אומצו על-ידי המבקר. "בגידת כתבי ופרשני החצר", קרא יצחק למאמר על עיתונאים ופרשנים בכירים שהעזו לכתוב נגד מבקר המדינה: הוא האשים אותם בהתגייסות למען ראש הממשלה וטען כי בכך הם מסייעים, למעשה, להחליש את יכולת העמידה של מדינת ישראל. לא פחות.

הבעיה של יואב יצחק (ושל לינדנשטראוס, כמוכן) היא שבחלוף שנתיים מאז כניסתו של המבקר לתפקיד, רשימת העיתונאים "הבוגדים" הולכת ומתארכת, והיא מקיפה עיתונאים ופרשנים בכירים כמעט מכל כלי התקשורת. נחום ברנע כתב ב"ידיעות אחרונות" כי לינדנשטראוס מזכיר את קריימר מ"סיינפלד": מתפרץ לתוך דלתות סגורות, עסוק בעצמו, נתון לתנודות חריפות במצב הרוח. "תאוות הפרסום העבירה אותו על דעתו... מבקר

א עניין פשוט, בימים אלה, להיות עיתונאי שמותה ביקורת על מבקר המדינה. למען האמת, זה יכול להיות די מסוכן: עלולים לכנות אותך "בוגד", להאשים אותך בעזרה לאויבי ישראל, או חמור מכך – בהגנה על ראש הממשלה אהוד אולמרט⁽¹⁾. בקרב אוהדיו של המבקר המשוואה פשוטה: אם אתה יוצא נגד מבקר המדינה, אתה מן הסתם בעד ראש הממשלה, וזה – כידוע לגולשי האתר "מחלקה ראשונה" של יואב יצחק – גרוע כמעט כמו שחיתות. במיכה לינדנשטראוס – כמו ביתר חבריו למועדון הלוחמים בשחיתות, ובהם החשב הכללי ירון זליכה, התנועה לאיכות השלטון בראשות עו"ד אליעד שרגא, ואפילו קצין המשטרה אפרים ארליך ("קרמשניט"), שחשף את פרשת פרניאן – אסור לגעת, פן יסומן העיתונאי ככתב-חצר מושחת. מבקר המדינה נוהג להדגיש כי לתקשורת יש

המבקר למשוך אליו אש, ראש הממשלה מסתכל ימינה ושמאלה ורואה שהוא בחברה טובה: מודעה שפרסמו לפני כמה חודשים חמישה פרופסורים נגד לינרדנשטראוס סייעה לאולמרט, בעקיפין, לחזק את טענותיו במאבקו במבקר. בראיונות עיתונאיים דחה לינרדנשטראוס את הטענות כי הוא רודף אחרי ראש הממשלה. "אני בכלל לא מכיר אותו", הדגיש. אבל לאחד העיתונאים, העוקב מקרוב אחר התנהלותו של מבקר המדינה, יש גרסה אחרת: שני חברי כנסת לחשו באוזניו דברים שאמר להם לינרדנשטראוס כבר בשלבים ראשוניים מאוד של החקירה בעניין "מרכז ההשקעות", עוד לפני ששלח המבקר לראש הממשלה את השאלות, ובוודאי לפני שקיבל את התשובות: "אני הולך להפיל את ראש הממשלה. הוא גמור". לינרדנשטראוס מכחיש בתוקף את הציטוט המיוחס לו.

יותר מ-45 דו"חות וחוות דעת – זה היבול של מיכה לינרדנשטראוס בתום שנתיים לכהונתו במשרד המבקר. מצד אחד, הספק מרשים ופעלתנות של ממש, הרבה יותר מקודמיו. מצד שני, מרוב

לחקור את הפרשה, איזו אפקטיביות יכולה להיות לחקירה כזאת, שכל החומר גלוי לפני המעורבים, החשודים וכל עם ישראל?... המבקר פשוט דופק את כל החקירות עוד לפני שהתחילו".

התנהלותו של לינרדנשטראוס בתקשורת מקלקלת לא רק חקירות; נפגע גם אמון הציבור בביקורת המדינה. המהלכים שנוקט המבקר מעבר לפרסום הרשמי של הדו"חות מסיטים את תשומת הלב התקשורתית – והציבורית – לרובד האישי, פעמים רבות על חשבון דיון מעמיק בביקורת עצמה. כשראש הממשלה מצהיר בהודעה רשמית כי איבד את אמונו במיכה לינרדנשטראוס ומבקש מהיועץ המשפטי לממשלה לפתוח נגדו בחקירה פלילית; כשדוברו אומר כי "לינרדנשטראוס התנתק זה מכבר מכל ממד של ממלכתיות והוא מייצר מראית עין של ביקורת באמצעות הופעות תקשורתיות, דבר שאהוב עליו במיוחד" – הוא אינו מעלה את יוקרתו של מוסד מבקר המדינה, גם אם לוקחים בחשבון שאהוד אולמרט הוא אחד המבוקרים העיקריים. הודות לנטייתו של

ומיטיב איתם כשהוא חושף ומפרט את חומרי החקירה בתקשורת. אני כמעט שלושים שנה במקצוע. כולם היו מקורותי, גם בנושאים רגישים בהרבה ממשרד המבקר, ואני יכול להעיד שמעולם לא פגשתי פתולוגיה תקשורתית כמו הפתולוגיה הקיימת אצל לינרדנשטראוס וסביבתו. למבקר המדינה יכול להיות תפקיד ראשון במעלה בחשיפה, הרתעה ותיקון המידות. אבל אצל לינרדנשטראוס – הפתולוגיה שלו הופכת את כל העניין לפארודיה מזיקה". לשמחתם של הנחקרים, המבוקרים והחשודים, גם באגף החקירות והמודיעין של המשטרה מסכימים עם דבריו של אברמוביץ: "לינרדנשטראוס מפרסם הכל ומשבש חקירות", ציטט כתב המשטרה של "מעריב", עמי בן-דוד, קצין בכיר בסוף חודש אפריל – יום לאחר שמבקר המדינה פרסם עוד דו"ח בעניינו של ראש הממשלה. "השיטה הזאת, שבה כל חומר הבדיקה יוצא החוצה לפרסום ונטחן תקשורתית ופומבית עוד לפני שהמשטרה ראתה את החומר והחלה לחקור, זה שיבוש חקירה ממדרגה ראשונה... ברגע שהיועץ המשפטי לממשלה ינחה את המשטרה

הפרסום האישי של לינרדנשטראוס היא דוגמה לגולם שקם על יוצרו ◀ בן כספית הגדיר את התנהלותו של המבקר סביב הדו"ח על העורף: "חגלוחניה"

► עצים לא רואים את היער: קשה לזכור במה בעצם עוסק המבקר כשכמעט כל בדיקה מלווה בפסטיבל תקשורתי הכולל אינסוף ראיונות, כתבות, קדימונים, הרלפות מ"מקורבים", אוהרות, ריבים והתנצחויות מילוליות.

"האיש היחיד המוסמך לפרסם דו"חות ביקורת, עליפי החוק, הוא המבקר. בשביל מה המבקר צריך להדליף אם הוא יכול לפרסם?", תהה לינדנשטראוס באחד הראיונות, והוסיף כי לדעתו ההרלפות באות דווקא מקרב אנשים בגופים המבוקרים, המקבלים טיוטות של דו"חות לפני פרסומם. בכלל, ביקורת על הרלפות גורמת למבקר להרחיק מדי פעם בהרהורי אל עברו כעיתונאי צעיר ודובר: הוא אינו מבין כיצד עיתונאים שמרוויחים את לחמם מהרלפות יוצאים נגדן בתקיפות כה גדולה.

באתר האינטרנט של משרד מבקר המדינה נכתב כי המבקר רואה בתקשורת גורם חיוני להבאת ממצאיו והמלצותיו לידיעת הציבור הרחב. ההערה הזאת מופיעה בסעיף שכותרתו "תהליכי עבודה". הקשר עם התקשורת, מתברר, הוא בעידן לינדנשטראוס חלק בלתי נפרד מעבודת הביקורת. על ההתרחשויות מאחורי הקלעים של "תהליכי העבודה" סיפרו ב"הארץ" העיתונאים יוסי ורטור וצבי זרחה. ורטור היה עד לניסיון שעשה שר הפנים רוני בראון לשוחח עם מבקר המדינה בכנסת, ניסיון שנכשל באיבו כשעבר במקום כתב של Nfc: "לא עכשיו", היסה לינדנשטראוס את השר בראון

ביקורת נוקבים, לא ביקשו לפני הפרסום את תגובתו. בשיחות סגורות הוא אף שקל להחריף את התגובה ולהגיש תביעה נגד כמה עיתונאים, אך אנשיו הניאו אותו מכך, לאכזבתו הרבה. את החלטותיו התקשור-תיות הוא מקבל בעצמו – מלא ביטחון עצמי בהיכרותו עם הוירה ועם הנפשות הפועלות בה (לאחר בחירתו, הוא נפגש ואף שוחח כמה פעמים בטלפון עם יועץ התקשורת מוטי מורל. השניים עבדו יחד עוד בתפקי-דו הקודם של לינדנשטראוס כיו"ר נציגות השופטים, ומורל נשכר אז על-ידו כדי להילחם במשוב השופטים של לשכת עורכי-הדין). הוא גוזר ושומר כל מלה שנכתבת נגדו. כלפי חוץ, רשימת הפרשנים הבכירים שכותרת עליו ביקורת לא

אמנון אברמוביץ: אני כמעט שלושים שנה במקצוע... ואני יכול להעיד שמעולם לא פגשתי פתולוגיה תקשורתית כמו הפתולוגיה הקיימת אצל לינדנשטראוס וסביבתו

מרשימה אותו. בלשכתו אומרים כי מדובר במיעוט: רוב העיתונאים דווקא תומכים בו ומספרם גבוה אף מעבר למה שציפה עם כניסתו לתפקיד. המבקר, מרגיעים אנשיו, שלם עם עצמו לחלוטין. הטענות נגדו לא יעזרו: הוא ימשיך להוציא דו"חות, לפרסם שמות ולדרוש שקיפות ואחריות אישית. הוא סבור שמבקרו מפריחים נגדו האשמות שווא על היותו "רודף כותרות" ו"מדליפן חולה תקשורת", רק משום שאינם יכולים למצוא שום פגם של ממש באדם שהיה שופט במשך 35 שנים.

מאז כניסתו לתפקיד, הספיק מבקר המדינה להסתכסך עם לא מעט אנשים: שרים, עיתונאים ופרשנים בכירים, קצינים במשטרה וקציני צה"ל. לתפיסתו, הסיפור הוא על מאבק בין שני מחנות: תומכי הביקורת מול תומכי ראש הממשלה. הוא סבור כי אנשי הקבוצה השנייה מנסים – באמצעות הטחת האשמות שקריות – לתקוע מקלות בגלגליו, כדי למנוע ממנו לנקות את האוורות.

קשה להתייחס לטיעון הזה ברצינות: רשימת המתנגדים למבקר מגוונת מכדי להיות מאורגנת. מתנגדיו בוחנים את התנהלותו לגופה ולא ברור להם מה קודם למה: האם הלהט להשיג כותרות נולד מתוך הרו"חות, או חמור מכך – הרו"חות נולדים מהתשוקה לכותרות. כך או כך, מוסד הביקורת ניווק. שנתיים חלפו, ומבקר המדינה מתעקש לא להביץ תקשורת היא לעתים כמו סמים – מינון יתר עלול להיות קטלני. ■

קצין משטרה שצוטט ב"מעריב": השיטה הזאת, שבה כל חומר הבדיקה יוצא החוצה לפרסום ונטחן תקשורתית ופומבית עוד לפני שהמשטרה ראתה את החומר והחלה לחקור, זה שיבוש חקירה ממדרגה ראשונה

– פרסם באינטרנט, האשים העיתון ותיאר את כל השתלשלות האירועים (בתוך כך התברר כי גם כשכועסים ב"הארץ", הם יודעים לשמור על חוש ההומור: בהשראת הספר "המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה", העניק העורך לידיעה את כותרת-ההגג: "המבקר שירד עם הכלב בשעת לילה"). בלשכתו של לינדנשטראוס טוענים כי הסיפור שונה לחלוטין: הכתבת מ"גלובס" היא שפנתה אל המבקר ראשונה באותו עניין.

מכרו של המבקר יודעים לספר כי הוא מאוד לא אוהב ביקורת. בכמה מקרים אף שיגר מכתבים אל עורכי עיתונים כדי למחות על דברים שנכתבו עליו. במיוחד מרגיז אותו שהעיתונאים שפרסמו נגדו דברי

בהתרגשות, 'יש פה כתב מ'Nfc', הוא צריך אותי'. בראון ניסה שוב: 'רק מלה', אמר, 'פשוט, הרו"ח שלך הגיע אלי לפני יומיים ו...', אבל הכתב צריך אותי!'. נזף לינדנשטראוס בבריאון. שר הפנים נסוג בתיאטרליות לאחור. 'סליחה', אמר בסרקאזם, 'לא רציתי להפריע'. את ההתנצלות של בראון המבקר כבר לא שמע. הוא והכתב פסעו, אחוזי ידיים, לעבר החניון, תיאר ורטור בעיתונו (המבקר, מספרים אנשיו, ועם למקרא התיאור הצבעוני: הוא בכלל לא הכיר את העיתונאי מ'Nfc, ולבטח לא אחז בידו בהתרגשות).

הכתב צבי זרחה פירט לקוראיו איך ידיעה בלעדית של "הארץ" מצאה את דרכה ל"גלובס": ערב

התצלום הזוכה

גשם בכוחל המערבי, סוכות תשס"ו

עודד בלילטי

צלם ישראלי העובד בשירות סוכנות הידיעות האמריקאית איי.פי, זכה השנה בפרס פוליצר לצילום. בכך היה לצלם הישראלי הראשון שזוכה בפרס. זהו פרס פוליצר ה-49 שמוענק לסוכנות, וה-30 בתחום הצילום.

פרס פוליצר נחשב לפרס היוקרתי ביותר בתחום העיתונות המודפסת בארצות-הברית, והוא ניתן גם על הישגים בתחומי הספרות והמוסיקה. הפרס נוסד ב-1917 מעזבונו של העיתונאי והמו"ל האמריקאי ממוצא הונגרי ג'וזף פוליצר, והוא ניתן על-ידי בית-הספר לעיתונות של אוניברסיטת קולומביה בניו-יורק, שגם הוא הוקם מכספי העיזבון. הפרס ניתן מדי שנה ב-21 קטגוריות, והוא כולל מענק של עשרת אלפים דולר. בלילטי זכה בפרס בקטגוריית "צילום חדשות מתפרצות", הניתן מ-1953 על "דוגמה ייחודית לדיווח מקומי על חדשות הרגע". התצלום שזכה מנצח רגע בעימות בין שוטרים למתנחלים המתנגדים להריסת בתים ביישוב עמונה. בעימות האלים שהתחולל במקום נפצעו עשרות אנשים. התצלום עורר תגובות רבות וסותרות, והיו שטענו כי הוא מביע מסר אוהד למתנחלים. בראיונות שנערכו לאחר קבלת הפרס הביע בלילטי הערכה לאומץ שהפגינה הנערה שבתמונה, אולם הדגיש כי הוא אינו פרשן של המציאות: "אני מעדיף תמונה עם שני צדדים", אמר בראיון ל-Ynet.

בלילטי, בן 28, תושב ירושלים, החל לצלם בצורה מקצועית בעת שירותו בצה"ל בעיתון "במחנה". עם שחרורו החל לעבוד בסוכנות

הצילום "זום 77", וב-2002 עבר לעבוד בסוכנות איי.פי. זהו הפרס הבינלאומי העשירי שזוכים לו צילומיו של בלילטי. גם התמונה שזכתה בפוליצר כבר זכתה בעבר בתחרות בינלאומית. בלילטי היה מועמד השנה פעמיים בקטגוריה שזכה בה: כצלם יחיד וכחלק מצוות צלמי איי.פי בארץ שסיקרו את המלחמה בצפון. זכייתו בפרס היא הפעם הראשונה מאז 2001 שבה הזוכה בקטגוריה הוא צלם יחיד.

פרופ' ש' מינץ, פרשנו

אל תחפשו את פרופ' מינץ: אין אדם כזה בכלל, אבל ברבים מאיתנו, בקהילות המדעיות, נמצאת ה"מיניצות" - לטוב ולרע

מרבית זמנו. לכן יש המזכירים כי כל ספריו האחרונים היו לקטי מאמרים שכתבו אחרים והוא קיבץ וערך לספר. זה כמובן לא מונע ממנו לשבץ בהופעותיו את המשפט "כפי שהצגתי בספרי האחרון" (לעתים הקשר לא ברור ביותר, כמו למשל בהופעתו בפאנל מומחים על עתידה של סין, כשהזכיר את "ספרי האחד רון", שהתפרסם בדיוק עשר שנים קודם לכן והיה לקט מאמרים על "הובלה ימית כים התיכון של העת העתיקה").

למרות התמחותו בעת העתיקה מגלה פרופ' מינץ כישורים תקשורתיים שהם כה נדירים בין אנשי האקדמיה. הוא אינו מפקח להתוכח עם דנקנר ולפיד ב"מועצת החכמים" (למרות שהריון, שאליו נגרר להפתעתו, התמקד בסוגיית האתיקה העיתונאית, בניגוד גמור לדברי עוזרת ההפקה שהכינה אותו לאייטס על הפופולריות הגוברת של מוסיקה מזרחית). הוא גם לא יחסס להרים את קולו ב"פוליטיקה" (משפט חביב עליו הוא: "אתה מדבר כפוליטיקאי אבל אני מדבר כאיש מדע") או לחייך אל אמנון אברמוביץ' בחיך של ממתיק סוד ("אמנון, שנינו הרי יודעים...") היא אמירה "מיניצית" טיפוסית). סקרים, סטטיסטיקה ומספרים מכל סוג אינם מביכים אותו: "כמי שלמד ולימד כלכלה" היא פתיחה מקובלת על מינץ בפרשנות כמותית, למרות שהכשרתו בפקולטה למדעי הרוח בגבעת רם כללה רק קורס אחד ב"מבוא לכלכלה ללא כלכלנים", וגם בו נכשל.

לפרופ' מינץ יש סימפטיה עמוקה לאנשי תקשורת: הוא מעולם לא סירב להם, לא התחמק מהם ואפילו לא כעס עליהם. הם, מצדם, דווקא נתנו לו סיבות רבות לכעוס: הם הסיעו אותו לראיון "חגיגי" בקריית שמונה (הנושא: "החיזבאללה מול נחישות ישראלית נסדקת"), ולאחר שעות של המתנה מול מתנ"ס נעול, התברר לו ש"ההפקה טעתה בשבוע". הוא לא כעס כאשר עיתונאית חטטנית ציטטה בראיון רדיופוני את תחזיתו כי "שושלת שרון ובניו תימשך עשורים רבים" (הוא אפילו הגיב בסלחנות: "שושלת שרון במובן המטאפורי היתה כוונתי"), והוא לא כעס אפילו אם הוא נשאל על נושאים אזוטריים או זרים לו לחלוטין (והוא תמיד ישיב, מסתיר באלגנטיות את הפתעתו מהנושא הלא צפוי).

יש פרי לעמלו של מינץ: הוא מוכר לכל, מקופאית בסופרמרקט ("כן, את מכירה אותי מהטלוויזיה") ועד לכתב הרכילות של המקומון המקומי ("כן, אתה יכול לכתוב שאני ודן מרגלית ידידים טובים"). אפילו בהרצאותיו הוא נוהג לצטט את עצמו ("כמו שמצאתי את עצמי אומר ביומן החדשות לפני שבוע") ואינו מסתיר את הנאתו כאשר סטורנטית שענינה בורקות מהתרגשות ניגשת אליו, אחרי

כל פנקסי הטלפונים של עוזרות הפקה ותחקירניות בארץ, שמו של פרופסור ש' מינץ הוא הנפוץ ביותר. לרבות מהן הוא כה מוכר עד כי הוא מופיע כש"מ או כפרופ' מ'. חלקן אף טורח לציין ליד שמו מחמאות כמו "זמין תמיד", "מוכן לדבר על הכל", "עובר מסך מצוין" ו"פרשן לכל, מומחה לכל". מחמאות אלה נקנו בשנים ארוכות של פתיחות תקשורתית ראויה לציון: את פרופ' מינץ אפשר להעיר בלילה, להסיע במונית עייפה שעות ארוכות לאולפן חדשות אפולולי שבו תינתנה לו שלושים שניות של שידור – והוא יהיה מאושר, נינוח, עליו ואסיר תודה. ומינץ באמת ידבר על הכל: הוא אמנם התמחה בתחום צר מאוד של כלכלה ימית באגן הים התיכון בעת העתיקה, אבל תחומי פרשנותו משתרעים על שטח חסר גבולות הנמתח אלסטית על-פי דרישות האיטס התקשורת. לכן מופיעות תחת שמו כתוביות טלוויזיוניות שונות. מי שינסה לאסוף את כולן ימצא בהן מגוון עשיר וחסר עקביות הכולל "מומחה לחברה הישראלית", "היסטוריון פוליטי", "חוקר הכלכלה הגלובלית", "פרשן חברתי", "עתידין סוציולוגונומי" ואפילו "פרופסור לתקינות חברתית". כשהוא נשאל על כך הוא מגיב בחיך מבטל: "אני באמת לא מבין למה הם מדביקים לי תארים כאלה", ושוכח כמובן את כל הפעמים שבהן הכתיב, ביצירתיות מופלאה, את תוכן הכתוביות לעוזרות ההפקה החרוצות.

עמיתיו באקדמיה לא כל-כך אוהבים את החשיפה התקשורתית הנדיבה שפרופ' מינץ זוכה לה, אבל במחלקת הדוברות ויחסי-הציבור של האוניברסיטה שלו מעריצים אותו. הם מל-קטים למענו כל ידיעה שצוטטה בה, מקליטים כל כתבה שהופיע בה ומרבים להפנות אליו כל כתב או עיתונאי. הנכונות שלו לענות, הם יודעים, היא חסרת מגבלות. התערבות נבזית בין עוזרות הדובר הביאה לכך שהפנו אליו בשעת לילה מאוחרת כתבת של מגזין נשים ששאלה אותו על הצבעים המובילים של הקיץ הקרוב. מינץ ענה בשטף קולח, מצטט ברהיטות "מחקרים סוציולוגיים החושפים את גחמות האופנה המשתנה". מינץ תמיד אוהב לשזור במשפטיו אמירות כמו "מחקרים גילו ש..." או "הספרות המדעית מבארת לנו תופעה זו", אבל עמיתיו מת-קשים לזהות לאילו מחקרים ולאילו ספרות מדעית הוא מתכוון. יש המלעיזים, מאחרי גבו, כי ב"מיניצית מדוברת" המשמעות של כביכול ציטוטים אלה היא שמינץ ממציא דברים ומיד מעגן אותם במחקר או פרסום מדעי. אכן, קשה לצטט מחקרים של מינץ עצמו, כי השעות הרבות המוקדשות להקלטת ראיונות, נסיעות לאולפנים, המתנה באולפנים לפניית המראייין, כתיבת מאמרים ושליחתם למדורי "דעות" בעיתונים – גולת את

כשהוא מופיע
בשידור נושא
פרופ' מינץ הרבה
תארים: "מומחה
לחברה הישראלית",
"היסטוריון פוליטי",
"חוקר הכלכלה
הגלובלית", "פרשן
חברתי", "עתידין
סוציולוגונומי"
ואפילו "פרופסור
לתקינות חברתית"

איור: אופיר שרד

השיעור, ומורה לו על הפרשנות שכתב בעיתון ("את יודעת, הם לא נותנים לי מנוח"). מעמד הסלבריטי התקשורתני מנעים את חייו למרות שהוא מעדיף להצניע זאת ("אני רק איש מחקר והוראה, אין לי חלק בעולם הזוהר של הידוענות").

את קשריו עם התקשורת מטפח מינץ בדריסטריות הידועה רק למעטים: למרות מחאתו הפומביות על פניות תכופות מדי של עיתונאים אליו, הוא מצניע את פעילותו המחתרנית למדי בפניות אל התקשורת. עורכי מדור "דעות" בעיתונים ואף באתרי אינטרנט יודעים היטב על חריצותו הבלתי נלאית ("חשבתי שתמצא עניין במאמרי המציג היבט אקדמי לנושא" הוא משפט הליווי למאמרים שהוא שולח), ואף למרו כי לא אחת מוצא מינץ דרך עוקפת ופונה ישירות לעורכים. מינץ גם ער לביקורת של עמיתיו באקדמיה: הוא אינו תוקף את מבקריו ובסלחנות דיפלומטית הוא מעדיף לטעון כי "הם אינם ערים לתרומה לקהילה שלה מחויבים גם המדענים", או ל"חשיבותה של היציאה מההסתגרות במגדל השן האקדמי". משרדו במגדל השן אכן משמש לעתים קרובות כאולפן לראיונות טלוויזיה ("הכי טוב שתצלמו אותי עם הרקע של הספרים"), כמוקד שידור ישיר לרדיו, או כמקום המפגש עם עיתונאים וכתבים ("תשב בכורסה הזאת, היא לא נוחה כך שלא תירדם באמצע דברי"). מזכירות החוג נאלצות לתאם את פגישותיו, את מועדי הצילום וההקלטה, והוא, כמובן, אסיר תודה ("אני אבוד בלעדיו").

לפרופ' מינץ אין זהות פוליטית ברורה ("אובייקטיביות אקדמית-פרדגוגית", הוא קורא לעמימות ש"אני נאלץ לגזור על עצמי"): הוא לא מפגין, הוא לא גואם בעצרות ומעולם לא חתם על עצומה. יש בכך, כמובן, כדי להכשיר אותו לעמדת הפרשן חסר הפניות וגם להבטיח את שרירותו בתהפוכות הפוליטיות. רוחות פוליטיות שונות נשבו כאן והוא שרד את כולן, מעולם לא מחויב, לא לכאן ולא לכאן, נשקף אל הכל מהמרחק הבטוח של "הניטרליות המדעית". זו, לדעתו לפחות, היתה הסיבה לכך שמועמדותו לפרס ישראל עלתה שלוש פעמים וכשלה בכולן. "אם הייתי מחצרו הפוליטית של פוליטיקאי בכיר", הסביר באירוע חברתי, "הדרך לקבלת הפרס היתה סלולה".

מלה אחרונה: אל תחפשו את פרופ' מינץ: אין אדם כזה בכלל. מי שימצא את מינץ באחד מעמיתי – טועה. אני מכון למי מהם. אבל ברבים מאיתנו, בקהילות המדעיות, נמצאת ה"מינציות" – לטוב ולרע. ■

גבי וימן הוא פרופסור לתקשורת באוניברסיטת חיפה

דור הבלוק אל דור הבלוג

על עתיד העיתונות המודפסת, עיתונאות כורסה מול עבודת רגליים, חברויות בין עיתונאים למנהיגי המדינה, עיתונות העדר – עורך "הארץ" לשעבר מדובב את חתן פרס ישראל לתקשורת

חנוך מרמרי

ב

נוסף לבחירה בזוכה, יש לעיתוי הענקת הפרס משקל מיוחד. עיתוי מוקדם מדי – כשחתן הפרס מתוגמל בראשית דרכו על הישג יוצא דופן ועתידו עדיין לפניו – עלול להיות קל משקל לא פחות מהכרה מאוחרת, כשהחתן כבר רחוק מלמצות את המעמד והציבור צעיר מכדי להכיר ולהעריך את פועלו, מעבר לכתוב בדף השבחים שמנסחת הוועדה.

יצא שהבחירה בנחום ברנע כחתן פרס ישראל לעיתונות באה בעיתוי מושלם. מפעל חייו חשוב ועשיר, תרומתו לחברה מובהקת וכבדת משקל, הוא מוערך על-ידי קוראיו ועמיתיו – והוא עודנו במיטבו. רק לאחרונה, ברשימותיו מן החזית בלבנון, הוכיח שהוא כשיר. אמיץ, ישר, חד וראוי לכל ביטוי של הערכה והוקרה.

ועם זאת, יש בעיתוי בחירתו ובנימוקי הבחירה דוק של עצב. קשה שלא לקרוא את נימוקי הוועדה לא רק כסיכום לפועלו של האיש, אלא כסיכום לפועלו

של הדור ואולי של המדיום כולו. הענקת הפרס לברנע מרגשת במיוחד, אולי משום היותה מחווה לאיש שלא היה עוד כמותו. יהיו בוודאי אחרים, מצוינים, חשובים וראויים, אבל ייתכן שפועלם כבר יוגדר בקטגוריה אחרת. לא עוד עיתונות מודפסת, כזו שברנע מוביל בארבעים השנים האחרונות, אלא תקשורת, מדיה, תוכן חדשותי – או מי יודע מה?

ברגע ההערכה להישגיו של ברנע מסומנת פסגת הישגיו של העיתונאי במערכת העיתון המודפס, ומסומן גם גבולו של העיסוק הזה. ברנע עודנו ניצב על ראש ההר ויכול להשקיף ממנו לעבר העתיד. אבל גם שם, על הפסגה, הוא רכון על פנקסו, מציץ בשעונו שלא להחמיץ את הדד-ליין, ומחייג למערכת. אולי זה סודו, היכולת להתמקד בעקביות בעיסוקו, להתעלם מן הרעש, מן התמורות במקצוע, מן המהפכה הטכנולוגית, מהשיח החדש – ולהקדיש את כל משאביו לשיקוף המתרחש. ברנע הוא השליח המושלם. לא בורא המציאות אלא מפיץ נבון של חלקים חיוניים ממנה.

מתברר, כי מי שלא יכול להרשות לעצמו להחמיץ את הדד-ליין, עלול להחמיץ את ההתפתחויות המרעישות בעולם העיתונות סביבו. ברנע פוטר את עצמו מעיסוק במדיום המשתנה, לא מתעדכן, לא נכנס לפרטים, לא משנה את סגנון כתיבתו, לא

מגדל דור תלמידים ואינו תוהה לאן כל זה הולך. הוא מסמן, ביום קבלת הפרס, קו הפרדה ברור בין האיש עם הבלוק למי שבקרוב יכתיר עצמו כממשיכו: האיש עם הבלוג.

■ ■ ■

נכון לתת פרס ישראל לעיתונאי פעיל?

זאת הרגשה מצוינת לקבל את הפרס כעיתונאי פעיל. זה איתות לחברים במקצוע שלא רק במצב מאוזן אתה מקבל איזושהי הערכה לעבודתך. הטקס בתיאטרון יכול להיראות כבעל סממנים בולשביקיים. הנשיא, ראש הממשלה ושרת החינוך לוחצים את ידי החתן שמורה להם ומקבל צ'ק – אבל זה פשוט לא כך. הרי יושבת ועדה של שלושה אנשים מן המקצוע ובלי שום לחץ הם בוחרים עמית שנראה להם, והם אלה שמעניקים את הפרס. הגיע הזמן שנפריד בין המדינה לבין החבורה שמנהלת אותה בתורנות. אני לא חייב שום דבר לחבורה הפוליטית, אבל היא בהחלט חלק מהמדינה.

אתה אולי אחרון מקבלי הפרס בתקופת העיתונות הממוסדת – העיתונים הגדולים, הנמכרים, שמחויבים לתת תמורה מקצועית ולשאת באחריות. העיתונות הרי משתנה במהירות – אולי נעלמת...

אי-אפשר לפגוע ברעב של אנשים למידע. ◀

אין תחליף למגע הישיר.
אמצעי תקשורת שניזון
מאמצעי תקשורת אחר,
הוא כמו זה שאוכל את מה
שמישהו כבר אכל לפניו”

אני חושב שמוטלות
עלי מגבלות כבעל טור
וכעיתונאי ואני עושה כמיטב
יכולתי לקיים אותן. בסוף,
החבר האמיתי של העיתונאי
זאת המקלדת”

מקנא בעיילותו. בעוד שאנחנו נאלצים לכרות עציים בסקנדינביה ולהוביל כטוסטוס עותק פיזי כדי שדברנו יגיע אל הקורא, הם לוחצים כפתור פה כפתור שם – ויש תוצאה מיידית. בחינם. וזה מייצר תרבות של קלות דעת מסוימת.

הנה, אחת ממחלות הילדות של הרשת היא הקלות הבלתי נסבלת של תיקון טעות. טועים בקלות ומכסים על הטעות בקלות דומה. הפחד שיש לכותבים בעיתונות המודפסת מפרסום טעות שתעמוד 24 שעות בלי תיקון (ולעולמים בארכיון!) הוא לא הפחד של מי שעורך דברים ברשת.

בלומר, חוסר ההפיכות של הדפוס מחייבת דיוק וכושר ראש?

יש לעיתונות הרשת כמה תופעות לוואי שהן בעייתיות. אולי הן מחלות ילדות. האחת היא הטובקבים: נשבע לך בחיי, אני לא קורא טובקבים. זה דבר שמוטב לו להיעלם מהעולם. קודם כל, זה אנונימי. אני יודע שהאידיאולוגים של הרשת מאושרים מאנונימיות, אבל בעיני ההתחזות היא מעשה ליצנות. הבעיה בהתחזות היא שאף אחד לא לוקח אחריות על מה שהוא כותב.

הדבר השני הוא הקלות של פליטת כאילרדעה. המלה “קישקוש” היא כבר מאקרו בתוך המחשב. לחיצה על כפתור אחד, וכבר קיבלת את הרעה. עוד לחיצה והיא נשלחת.

בעיה אחרת היא שהרבה אנשים במקצוע, וגם בתחום הפוליטי, חושבים שטובקבים הם סקר דעת קהל. ומה שגרוע יותר – מתחמנים את זה, באמצעות משלוח מפורק של דעות בכיוון מסוים כדי ליצור דעת קהל. זה אפילו מסוכן. אני חושב בהקשר הזה על רעיון שאהבתי ב”חנות החיות” של אורול, שם שלטון החזירים אימן את הכבשים לפרוץ בדקלום בכל פעם שמישהו משמיע דעה שלא מוצאת חן בעיני השלטון וכך להסות אותה.

למה אין לך בלוג?

התמזל מזלי ואני הנהנה מחופש מקצועי אמיתי. במסגרת המחויבות הטוטלית שלי לעיתון שאני עובד בו, אני יכול לכתוב גם ידיעה וגם דעה. אין

בה. דווקא ההכרה בגודל הישגך עלולה לפמן אותך באיש האתמול.

אני לא רק הרפורטר הכי מבוגר בזירת האירועים; אני גם נמנה עם קבוצה הולכת וקטנה של אנשים עם פנקס –

יש הבדל בין פנקס ללפטופ?

אנשים עם לפטופ צריכים לשבת בחדר מסודר ליד שולחן כדי לכתוב. ידידי בעל הטור תומס פרידמן שואל בנימוס אם מותר לו להוציא את הלפטופ ורק אז מקליד במהירות הבזק. אבל אני לא רואה אותו מוציא את הלפטופ בעמונה, בכפר בדרום לבנון, בעצרת בכיכר רבין. אני מוצא פחות אנשים עם פנקס, משום שבמאבק הזה עם הטלוויזיה הרבה מהקולגות שלי לצערי ויתרו ואומרים: אנחנו כבר נראה את האירוע מהבית. במובן מסוים אני יכול להבין אותם. קח אירוע כמו ועידה של מפלגה – כצופה בטלוויזיה אתה נהנה במקביל מפרי עבודתם של עשרה כתבים, עשרים מצלמות, אתה יכול לראות שידור חוזר של הדרמה לפרטי הפרטים. ואף על פי כן אין תחליף למגע הישיר. אמצעי תקשורת שניזון מאמצעי תקשורת אחר, הוא כמו זה שאוכל את מה שמישהו כבר אכל לפניו.

למה אתה לא מופיע ב-Ynet?

המדיניות של “ידיעות אחרונות” היא שחלק מהכותבים יופיעו רק בעיתון, כדי להבדיל אותו מן הרשת.

אילו רצית להופיע ברשת, לא היו חוסמים אותך.

יש היגיון במדיניות הזאת ברמה העקרונית. לגבי עצמי אני אמביוולנטי. מצד אחד, אתה מגיע ברשת לכליך הרבה אנשים, והרי יש רצון שמה שיותר אנשים יישפפו לעבודה שלי. מצד שני, ריבוי כלים פירושו אובדן שליטה. אני משתדל לתת לקורא שירות של מאה אחוז. זאת אומרת אני מנסה את הטקסט, את הכותרת, את הכיתוב לתמונה.

אתה מחמיץ את חוויית הטובקבים.

פונקתי בעבודה בעיתון שמספר קוראיו גדול. אין לי לא יצר להתפרסם בעולם ולא סיפוק מלהיות תלוי על מקררים. האינטרנט הוא כלי נפלא, ואני

▶ הכלים משתנים, ושינוי הכלים מחייב שינוי תוכן ושינויי עדיפות. לעמית שדירב בעצב על סכנת ההכחדה של העיתונות המודפסת עניתי בשאלה: נניח שסיגרו את כל העיתונים והכלי היחיד יהיה כתיבה בכללי הרשת, האם תפסיק לכתוב? לחדשות שאתה מביא לא יהיה ביקוש? ברעות שלך לא יהיה עניין? התשובה לכך היא תשובת מארי אנטואנט: אם לא יהיה לחם, תאכלו עוגות...

השגשוג של אתרי האינטרנט יוצר מצב שבו יש ים מידע ואין בו כללי משחק. הערם מקרין על התקשורת של הזרם המרכזי, העיתונים, הרדיו והטלוויזיה. גל עיתוני החינם שפשה בשנים האחרונות באירופה הגיע לארץ וגורלו עדיין לא ברור. אבל הוא מאיים לאלץ את העיתונים הקיימים להפוך גם הם לחינמונים.

הרשת כולה היא בינתיים חינמון.

נכון. הגל הזה עובר על העולם כולו, אבל אנחנו הישראלים מועדים ליפול במקום שבו משתבשים או מופרים כללי המשחק. דוגמה מתבקשת: סדרה של החלטות משפטיות בוועדות חקירה או בבת-ימשפט סוקרה על-ידי התקשורת הממוסדת באמצעות ידיעות שחשפו לפני המועד את התוכן של ההחלטות האלה. אחר-כך התברר שהקשר בין הפרסומים המוקדםים להחלטות עצמן היה רופף עד קלוש. כך למעשה התקשורת הממוסדת התחפשה לאינטרנט.

כשהופיעו השעונים הדיגיטליים, שהראו את השעה בצורת מספרים, אמרתי לעצמי: יום אחד ימצאו שעון עם מחוגים. אם יש תקווה למה שאתה קורא העיתונות הממוסדת, להמשיך ולהתקיים ברשימת הצרכים של הקורא, זה בכך שהיא תעזור לו לנווט בתוך הים הזה. תיתן לו סדר עדיפויות, תעשה לו סדר בראש.

האינטרנט והטלוויזיה הם זיקוקין די-נור. אתה מתפעל מהבזקי האור אבל נגמר האירוע ויש חושך ואין כלום. החוכמה היא כן ללכת למקומות וכן לנסות לראות מה שהמצלמה לא קלטה, לעכל את הדברים במהירות ולפלוט אותם מחדש כסיפור מגובש. המהפכה מתרחשת סביבך ואתה לא משתתף

הפחד שיש לכותבים
בעיתונות המודפסת
מפרסום טעות שתעמוד 24
שעות בלי תיקון (ולעולמים
בארכיון!) הוא לא הפחד של
מי שעורך דברים ברשת"

העיתונות הישראלית היא
אחד המעוזים האחרונים
של אי שקיפות. למה את
שאנחנו תובעים מאחרים,
אנחנו עושים כמיטב יכולתנו
לא להחיל על עצמנו?"

לי שום תסכול שצריך לקבל ביטוי בכלוג.
איך אתה מסביר את תופעת העיתונאים
הבלוגרים?
אולי יש להם חסכים. יכול להיות שעיתונאי צריך
לדווח על השוואות מחירים בין אבקות כביסה והוא
מרגיש שיש לו המון מה להגיד בתחום הכדורעף,
הוא מבלג את עצמו. ההיתכנות הטכנולוגית הפכה
אותנו לפטפטנים חסרי גבולות. אנחנו מפטפטים את
עצמנו לדעת.

ב"לקוט הכזבים" מסופר על עופר, הרי הוא שאול
ביבר, שהגיע למסעדה ושאל את המלצרית: מה יש
לך? והיא אמרה לו: רגל קרושה. אז הוא אמר לה:
הצרות שלך לא מעניינות אותי. למה אנשים חושבים
שהצרות שלהם צריכות לעניין את הציבור?
מי מקוראיך בכלל יודע מה זה "לקוט הכזבים"
ולאיזו תרבות זה מתייחס? האם מאגר הידע
המידלדל של קוראיך מאפשר לך לתקשר איתם
על בסיס חוייה משותפת?

אני מרבה להשתמש במטבעות לשון, באיזכורים
מההיסטוריה, מהתרבות. אבל חשוב לי להיות
קומוניקטיבי. הדור שלנו גדל על התנ"ך. תגיד היום
"כבשת הרש" – הפסדת חלק גדול מהקוראים, שלא
הזכיר את עוללות אליפו התימני. לאוכלוסייה
הצעירה, התנ"ך לא מדבר. ב"ארץ נהדרת" עשו
משהו בקשר לחסמב"ה. בעיניהם, חסמב"ה זה הסרט
עם שלמה ארצי ולא הספר.

כשכתבתי על דו"ח וינוגרד ורציתי לומר
שאו למרט, שהתעקש לבחור בעצמו את חברי
הוועדה, יכול לבוא בטענות רק לעצמו – הדימוי
הראשון שעלה בראשי היה "בור כרה ויחפרה
וייפול". זה לא מהראש של הקוראים. הדימוי השני
– "במו ידיו" – לא מדבר אליהם. בסוף הלכתי על
"או למרט בישל – או למרט אכל".

אתה מתאר תהליך של רידוד תרבותי.
יש עדיין נקודת מפגש מסוימת בטקסטים של
פזמונים. אני מרבה להשתמש בשירים ככותרות,
כמטאפורות. אבל יש כאן פערים שאני לא
מצליח לצערי להתגבר עליהם. הפערים הדוריים

והתרבותיים רחבים משהיו בעבר. מדורת השבט
כנתה. כור ההיתוך הוצא לגרוטאות.
אבל גם אם ההקשרים התרבותיים יכולים
להכניס חיים, שנינה, לכתובה – לא זה תפקידי.
תפקידי הוא להשכיל את הקורא, לספר לו משהו
שהוא לא יודע.

השאלה מיהו עיתונאי חשובה בכלל?
תמיד היתה אי בהירות בשאלה מיהו עיתונאי, כי
זה מקצוע חופשי ובלתי מוגדר. בשנותיה הראשונות
של המדינה, אנשים שעסקו בפוליטיקה או בביטחון
היו רשומים כעיתונאים. היום יש סלבריטאים
שסלבריטאיותם היא עיתונותם, כמו הבנות
שמרטינות אצל גיא פינס. יש שהם גם וגם. סקרים
באמריקה מגלים שבני עשרים-שלושים שואבים
את רוב המידע העיתונאי שלהם ממישהו כמו ג'ון
סטיארט, שהוא בעצם סטנדרטסט. אבל מידע יש
מכל מיני סוגים. וכמו שאנשים שמרגישים לא טוב
הולכים לרופא מומחה או לרופא אליל או לסבתא
יוכבר – כך גם בצריכת התקשורת.

ומה יקרה בעולם שבו רפואת המומחים
תתמעט או תיעלם? הצרכן יירפק?
אני שמרן מבחינת החובות שאני מטיל על עצמי
ועל שכמותי. לסחורה טובה יש תמיד ביקוש.
אתה לא מודאג שמא הזמינות המוחלטת של
מידע תפחית את איכות הסחורה?

היא לא תשנה את הביקוש הבסיסי למידע ואת
היצר ללמד, להשכיל, להפיץ ידע. כל עוד שני
הקטבים האלה קיימים על הציר, יסתובבו בינינו
עיתונאים.

בלוגרים צריך להעניק הסיון מקורות במקרה
של "מעמד עיתונאי"?

זה מחזיר אותנו לשאלת מחלות הילדות של
הרשת. מה זה הדבר הזה? האם זה עיתון? האם זה
הרחוב? בעיתון יש אחריות מוסדית לא רק לכותב.
גם לעורך שלו, למו"ל. אבל אנחנו בתהליך שבסופו
ייווצר איזשהו מדרג. אני רואה Ynet וזכה ליתר
כבוד ברשת משום שהוא עונה לכללי המשחק
העיתונאיים יותר מאחרים. אין בו די עריכה אבל

יש לו עורכים.

אתה נכנס לוולוט?

לא. הרכילות הפנים ברנז'אית לא כל-כך
מעניינת אותי. זה לא חלק מהעולם שלי.

גם לא עוקב אחרי הדיונים הפתוחים בענייני
עיתונות, שלא נמצאה להם במה והיום פורחים
ברשת?

העיתונות הישראלית היא אחד המעוזים
האחרונים של אי שקיפות. למה, את מה שאנחנו
תובעים מאחרים, אנחנו עושים כמיטב יכולתנו לא
להחיל על עצמנו? עיתונאים ומו"לים נוהגים כאילו
הם רופאים ועורכי-דין. מה שקורה אצלם הוא צנעת
הפרט, ומה שאצל אחרים – פרוץ.

התהליכים שמתרחשים באמצעי התקשורת לא
תמיד מקבלים את הסיקור המלא שנדרש בגלל
חשיבותם התברתית. מצד שני כל צעקה שנשמעת
במסדרון המהדרת בכלוג של האתר השכן, זה מעניין
אותי רק בהקשר אחד: בהנחה המובלעת בסיפורי
הסקנדלים באמצעי התקשורת, שעצם מוסד
העריכה בתקשורת הוא לא לגיטימי. כך אדם מביא
חיבור שיש בו פגמים מהאות הראשונה עד האחרונה.
העורך שלו מנסה להסביר לו שזה לא ראוי לדפוס,
והוא מיד מסיק שמדובר בצנזורה. מעולם לא שימשה
מלת הגנאי "צנזורה" ככיסוי למינים רבים כל-כך
של זבלים עיתונאיים.

אתה מוכן לקבל דו"ח שתכתוב ועדה כמו זו
של וינוגרד, על תפקוד התקשורת?

אם יכחנו את התקשורת? יבורכו. אנחנו בודקים
כל מוסד באכזריות גדולה ואין כל סיבה שלא יברקו
אותנו.

ואם ייתנו המלצות להגביל את הפעילות
התקשורתית בזמן המלחמה?

הם יכולים להמליץ רק בתחום צרכיה של
המדינה.

המדינה שואפת תמיד להחמיר את הצנזורה.
אם זה מה שירצו, נתוכח איתם. אחר-כך יהיה
מאבק...

איך התקשורת התנהגה במלחמה?

פרץ יצירתיות

1. תחכום גרפי

- הלו, מחלקת גרפיקה? כאן מדברים מלשכת העורך. ובכן, התעוררה בעיה קטנה עם אחת הכותרות בעמוד הראשון -
- לא, לא עם הכותרת הראשית -
- ידוע לנו שגם בעיתון המתחרה הלכו על "מבחן הכיכר". ככה זה כשהעם מאוחד עם ינוגרד...
- לא, לא עם ציפיטפוט... עם המרגל...
- אל דאגה, לא נשנה את הכותרת "החשד: מרגל" -
- הצבע האדום על הרקע השחור עובר יפה וגם ההדגשות הצהובות על הבגידה, התשלום, והראיות -
- צבעי האזהרה נהדרים, ועם זאת רק כדי שציבור קוראינו לא ילך שולל ויהשודר כי מדובר בחשדות שווא... חשבנו שכדאי לנקוט איזה אמצעי גרפי -
- להקטין את האותיות של החשד ולהגדיל את של המרגל... כן, זה בהחלט רעיון מעניין, אלא שכאן נחוץ משהו חדשני יותר, לכל השדים והגופנים, משהו שייטע בציבור קוראינו הלחלה אמיתית, משהו שיעבור על התת-מודע שלהם ויבהיר, גם למקצת מקוראינו שאינם בעלי חשיבה מופשטת, את גודל הסכנה המהלכת בעמודים הפנימיים, עם שפם שחור ומשקפי שמש על רקע כל מיני בתי-זיקוק מסתוריים וארובות חשאיות -
- אותיות מבורסמות? איך הן נראות? כאילו מישהו כרסם אותן?
- אותיות מבורסמות ומופגזות! הידרד, זו בהחלט פריצת דרך יצירתית! עכשיו אתם יורים בול במטרה! אותיות אדומות, כמו פצעים, ומלאות חורים מכוערים, כאילו מישהו הפגיו אותן בקסאמים, סקאדים, קטיושות וזילזאליים!

שלושה ימים לאחר מכן

- הלו, מחלקת גרפיקה? כאן מדברים מלשכת העורך. בקשר לכתבה על אבובול -

הגדרתה, מחזיקה את המקל משני קצותיו. אחרי רצח רבין העיתונות היתה מלאה בשני סוגים של סיפורים. האחד - איוז מין אבטחה יש כאן לראשי ממשלה? סיפורי "הנה הצלחתי להגיע למרחק חמישה מטרים משמעון פרס". ובמקביל הסיפור השני - "הם השתגעו לגמרי המאבטחים. אייפאשר לחיות ככה, כשחוסמים ומגדרים".

מתי צריך לומר למנהיג: תתפטרי!

באהוד אולמרט מוטחים שני סוגי האשמות. האחד עוסק בשחיתות למיניה. השני נוגע למלחמה. בנושא המלחמה העמקתי, במגבלות ההבנה שלי, ואני חושב שהיו לו החלטות שגויות והיו תהליכי קבלת החלטות לקויים. אני חושב שהוא איבד בכך את אמון הציבור ושרף את הכיסא שהוא יושב עליו. באשר לשחיתות: אני לא יודע האם כצעקתה. מותר בדברים האלה לחכות ולראות מה יעלו החוקרים.

בשונה מקצב או מהירשון?

יחי ההברל הקטן. האשמות השחיתות כלפי אולמרט נוגעות למעשים או מעורבות בדברים שהתרחשו הרבה לפני שהוא מונה לראש ממשלה. האשמות האלה מרשימות בכמות שלהן, יותר מאשר בחד-משמעיות של כל מקרה לחוד. יש כאן שני פקידים - מבקר המדינה והחשב הכללי - שהפכו את פרשיותיו של אולמרט לרגל שלהם. ויש פה ברית לא קדושה בין מקורות שמזרימים חשדות ומפרסמים אותם כאילו היו האשמות מוכחות לבין עיתונאים שפרנסתם על סוג כזה של פרסומים.

הרי ללינדנשטראוס יש חצר ולזליכה יש חצר ואולי גם לאולמרט יש חצר. אני גם לא כל-כך מתפלל על שעיתונאים שהיו בחצר של אולמרט עברו לזליכה. החוכמה היא לא לשיר את שיר העדר.

וישנה ההיסטוריה. תמיד היו אנשים שבישרו על חורבן המדינה מחר בבוקר: אם לא יוגש כתב-אישום - הלכה המדינה; אם לא יכניסו כוחות קרקע תוך שעתים - הלכה המדינה. כשאני רואה היסטוריה, אני מרגיש צורך עז להיות ספקן. התחושה, כשאתה קורא את הדיווחים האלה, היא שלינדנשטראוס וזליכה הם בני אור וכל מי שהם מאשימים - וביניהם מיטב הפקידים בשירות המדינה - הם בני חושך. אני לא מרגיש כך.

איך נראים יחסי בעל הטור המוביל עם ראש הממשלה המכהן?

מי שעוסק בעבודה הזאת הרבה שנים יוצר, מטבע הדברים, היכרות רחבה עם שורה של פוליטיקאים. את אהוד אולמרט אני מכיר כמעט ארבעים שנה. יכול להיות שאילו הייתי במקצוע אחר, הייתי מקיים איתו מערכת של יחסי חברות, אבל אני חושב שמוטלות עלי מגבלות כבעל טור וכעיתונאי ואני עושה כמיטב יכולתי לקיים אותן. בסוף, החבר האמיתי של העיתונאי זאת המקלדת.

במלחמה עברתי ומשום כך ממש לא ראיתי טלוויזיה, ולכן אניד כמה הערות לא מוסמכות. האחת, זאת היתה המלחמה השקופה ביותר, העירומה ביותר לא רק בתולדות ישראל, אלא בתולדות הזמנים. יש לגיטימיות מלאה לרון בשאלה מה התועלת בדבר הזה ומה הנזק. הרי אף עיתונאי שאני מכיר לא רוצה לגרום לכך שחיילים יירגו ואף אחד לא רוצה לגרום לכך שאנשים בנקודה מסוימת בעורף יחטפו קטיושה על הראש. השאלה היא איך מספקים את הצורך במידע ומונעים את המצב שבו רב-סין שמועתי ישתלט על החזית - ויגרום בכך אולי נזק הרבה יותר גדול - ומצד שני לא משחקים לידי אויב. שווה לקיים את הדיון הזה, והרשויות הן צד בדיון.

במלחמה, עיתונות של מדינה איננה צופה על הטריבוונה. יש לה נגישות רק לצד אחד. וגם בצד הזה יש לצרכנים ציפיות שונות בפטריוטיות. במלחמה הזאת - עיתונאי שחבר לצבא ברצינות, בסופו של דבר חשף את הליקויים של המלחמה ולא שירת את יחסי הציבור של צה"ל. הליקויים היו שם ומי שעיינו שופה אותם הוא שדיווח.

בלומר, שיטת הכתב הצמוד לכוחות, שהנהיגו האמריקאים בעיראק, הוכיחה את עצמה?

זה לא בדיוק אותו הדבר. האמריקאים השתמשו בעיתונאים כמרינוטות. עיתונאים חתמו על התחייבויות להעביר את דיווחיהם דרך מערכת יחסי-הציבור של הכוחות האמריקאיים.

ראיתי את ההתלהבות של חלק גדול מהעיתונאים מהמאמץ הפיזי, ואולי גם נכונות לסיכון שרוכז בחבירה לכוחות. תרשה לי לציין את רון בן-ישי, שבאמת סיכן את חייו בנסיעה ללבנון מיד בתום המלחמה, כולל ביקור בדרום לבנון, את איתי אנגל בכתבתו -

בעצם, אלו שהסתכנו במוך.

נגיד שאלה בלטו בהשוואה למלחמות קודמות, שבהן עיתונאים הרגו אחד את השני כדי להיכנס.

מלחמה היא חרדה. מלחמה היא כאוס. אתה נמצא בהפגזה עליך, אתה רוצה להתאחד עם העפר, להתאבק בעפר, לאכול את העפר. כך גוריון לא היה שורד את קרבות לטרון. מצד אחד אנחנו בזים למנהיגות הפוליטית שלנו, ומצד שני, דורשים מהם סטנדרטים שמנהיגים גדולים מהם אפילו לא דגרגו אותם. אנחנו מאוד אכזריים בטיפול בקובעי המדיניות וגם נורא מופתעים לגלות, אחרי שהם עפים בעזרתנו האדיבה, שהבאים אחריהם פחות טובים מהם.

השקיפות יצרה הטיה לרעה של ביצועי המלחמה הזאת לעומת קודמותיה הפחות חשופות?

זאת תקופת מעבר. הרי מדינות לא רוצות להפסיד מלחמות וגם לא רוצות לאבד את הנכס שנקרא חופש ביטוי. העיתונות, מעצם

– לא, לא אבוטבול השחקן, אבוטבול הפושע, זה שהראה לאורחים שלו את הנוף מהמרפסת –
 – חשבנו, אם זה לא מסוכן, לעשות משהו עם הכותרת, שתהיה קצת יותר מצמררת –
 – כמו שעשיתם לבשורה? עם האותיות המופגזות... כן, משהו בסגנון הזה...
 – שפריצים של דם? יש לכם בתוכנה דבר כזה? מדהים!
 – לחשוב שפעם כל מה שהיה לנו זה אותיות שחורות...

הכותרת "המופגזת" "החשד: מרגל" הופיעה ב"ידיעות אחרונות", 3.5.07, בעמ' 1.
 הכותרת "אבוטבול מציג: הצעה שאייאפשר לסרב לה" הופיעה ב"ידיעות אחרונות", 6.5.07, בעמ' 17.

2. שירה על הדרך

מי אמר כי מצב השירה העברית בימינו בכי רע? דו"ח וינוגרד נפתח בשיר של יהודה עמיחי ובעקבותיו ב"מעריב" ("מוסף לשבת", 4.5.07), שוצפת מתמיד, שירת בן כספית.
 למעשה, כבר מזמן ראוי היה להפנות את תשומת הלב אל שירה עממית זו, המלווה את האומה ומנהיגיה ברגעיהם הגדולים, הקטנים והקטנוניים, ולדון בה בכליהם של המשוררים הנהירים לפסטיבל מטולה (בימים כתיקונם, כאשר התותחים שותקים והצימרים פורחים).
 שירת כספית, כשמה כן היא, מאופיינת בתנועה כספיתית בין דימויים נעדרי עידון, מרובים ולא דווקא מדויקים, לבין דברי נבואה. כך ראש הממשלה אהוד אולמרט הוא "תרנגולת כרותת ראש רצה סביב עצמה" וגורלו כגורלה של אותה אומללה: "הוא לא ילך בשקט. הוא

אווירונאוטיקה ופעלולים עוצרי נשימה" ולבסוף קופץ את הקפיצה המרהיבה שלו, "עם סלאום וצוקהרה". ואם כבר מזכירים מלים בשפת ההייקו, ואת אותו יצחקי, ראו איזה שימוש רענן עושה כספית ב"צונאמי", אותו גל שכבר התנפץ אלף פעם על חופי הלשון הישראלית עד שהיה לקלישאה: יצחקי, לפיו, פיזר (לא זרה) דיסאינפורמציה, רשימת חותמים המהווה "צונאמי גדול ונורא שתכף יטאטא את אולמרט מלשכת ראש הממשלה במקלות". גם צונאמי, גם מטאטא, גם מקלות – רק ככה כנראה יוכל המשורר להבטיח לקורא סילוק ודאי.

3. שעשועון מוסיקלי (בנימה ציונית)

התאם את שלוש הכותרות המאזווריות לתוכן המינורי (הכותרות לוקטו מ"ידיעות אחרונות" ו"מעריב"):

1. בשארה ייעץ לנסראללה: תשגר טילים על בתי הזיקוק
2. מדענים מישראל גילו כוכב חדש
3. הוליווד זה כאן

- א. חברת ההפקות האמריקאית "גודניו" תצלם בישראל סרט על ישו.
- ב. חבר הכנסת עזמי בשארה חשוד כי במהלך מלחמת לבנון השנייה העביר מידע אסטרטגי על אתרים בישראל.
- ג. צוות בינלאומי, שבו שותפים פרופ' צבי מזא"ה מאוניברסיטת תל-אביב והדוקטורנט אבי שפורר, גילה כוכב לכת מיוחד במינו... ■

יורים לכל הכיוונים

הדיווחים על החקירה המתנהלת נגד שר האוצר אינם שעתה היפה של התקשורת: יותר משהיא יודעת, היא מנחשת

10
01
10
01
10
01
10
01
10
01
10
01
10
01
10
01

תמר גוטמן

1
סוף חודש מרץ האחרון הצטרף שר האוצר אברהם הירשזון למועדון הצפוף-משהו של פוליטיקאים ואישי ציבור הנחקרים בחשד למעשים פליליים. יהוד עם שר המשפטים חיים רמון, נשיא המדינה, משה קצב, וראש הממשלה אהוד אולמרט,

הפך הירשזון למושאה של "פרשה" הנושאת את שמו, והחל לככב במהדורות החדשות כשהוא יוצא ונכנס במשרדי החקירות של המשטרה. במקביל החלו כלי התקשורת להתחרות זה בזה בניסיון להביא פרטים חדשים מתוככי החקירה על היקף ההשדות נגד הירשזון וההסברים שהוא מספק לחוקריו. מדובר במשימה לא קלה כלל, משום שתנ"צ יואב סגלוביץ, העומד בראש החקירה, ומפקדו ניצב יוחנן דנינו, ראש אגף חקירות ומודיעין, יודעים קצינים הממעטים ככל האפשר לשתף פעולה עם התקשורת ומפגינים כלפי העיתונאים יחס חשדני ואפילו עויין. גם פרקליטו של הירשזון, עו"ד אלדר יניב, שמר על שתיקה ולא מיהר לספק מידע לכתבים.

החקירה נגד הירשזון החלה בחודש דצמבר 2006 בעקבות מידע על איסורים כספיים וחריגות בעמותות של הסתדרות העובדים הלאומית שהתרחשו בעת שהוא כיהן כיו"ר שלה. בינואר השנה הטיל בית המשפט צו איסור פרסום על הפרשה, אשר הוסר רק ב-20 במרץ. מיד למחרת הסרת הצו, הקדישו העיתונאים ומהדורות החדשות כותרות ראשיות ומקום נרחב לסיפור. הסיקור האינטנסיבי דעך לאחר ימים אחדים ומאוחר יותר אף נדחק הצדה לנוכח דו"ח

עם נתון נוסף: "על-פי החשד נעלמו שבעה מיליון שקלים שהוזרמו לעמותות 'מצעד החיים' כהלוואה" (21.3). ובזאת לא תם הבלגאן. ב-23.3 דיווח הפרשן המשפטי ברוך קרא בהדשות ערוץ 10, כי "מקורות במשטרה אומרים לי כי יש בידיהם ראיות שהמעילה היתה גדולה בהרבה מ-5.6 מיליון שקל... מדובר במיליוני שקלים נוספים". ב-5.4 מכריו הפרשן אמנון אברמוביץ, בהדשות ערוץ 2, כי בדיקה מחודשת של המשטרה בחשבון הבנק של הירשזון ושל בנו עופר "מעלה את הסכום הכללי התמוה שזרם לחשבוננו של הירשזון ליותר מארבעה מיליון שקלים".

רביב דרוקר, הפרשן הפוליטי של ערוץ 10 שמרבה לעסוק בפרשת הירשזון, כמו גם עיתונאים אחרים שעמם שוחחתי, מתייחס בסלחנות לבלבול ולמידע הסותר בנוגע לסכומי המעילה. "אני לא חושב שנגרם למישהו עוול עצום אם הנתונים בדבר היקף המעילה לא מדויקים לגמרי. מיליון שקל לפה ולשם, זה לא מה שיעשה את ההבדל. זו פרשה מסובכת, שהמעילות בה מתבצעות בצורות שונות. אפילו המשטרה לא יודעת בדיוק באילו סכומים מדובר. כל אחד עושה את הספירה שלו, שואלים קצין משטרה והוא עושה איזשהו חישוב משלו. קשה שלא להיגרר למשחק הסכומים הזה".

נושא נוסף שנמצא במחלוקת עובדתית הוא השאלה אם הירשזון נחקר על העבירות שביצע לכאורה ב"מצעד החיים". דרוקר בערוץ 10 ואורון מאירי ב"ידיעות אחרונות" דיווחו כמה פעמים שהמשטרה חוקרת חשד, ולפיו הירשזון הוציא כספים מעמותות הקשורות ל"מצעד החיים" שעמד בראשו והעביר את הכספים לחשבוננו. לעומתם, פרסם ב-21.4 כתב המשטרה של ערוץ 2, משה נוסבאום, כי "נושא 'מצעד החיים' והנושא שהירשזון נתפס בנמל התעופה בווארשה עם מזוודה ובה 250 אלף

הביניים של ועדת וינוגרד, אך הוא שב ומתחדש בכל פעם שהירשזון נחקר, או שחלה התפתחות אחרת בפרשה. הסיקור התקשורתי הזה, מלבד היותו מוגבר, מתאפיין בריבוי גרסאות ובסתירות. השילוב בין הצורך לספק מידע על פרטי החקירה ולהקדים את המתחרים לבין המדיניות הממודרת והחשאית של חוקרי המשטרה ושל עורכי-הדין הוליד פרסומים סותרים ובלתי עקביים בתוך כלי התקשורת ובינם לבין מתחריהם.

"בגלל הגישה האנטי-תקשורתית של סגלוביץ ודנינו, אי-אפשר לאמת מידע ולקבל תגובה רשמית על פרטים שדלפו מהחקירה", אומר עיתונאי המכסה את הפרשה ומעדיף להיות רחוק מעילום שם. "הכתבים צריכים לספק חדשות ולמלא עמודים, ולכן הם נאלצים לפנות למקורות אחרים ולפרסם ידיעות שאינן בדוקות עד הסוף. התוצאה היא שבכל אחד מכלי התקשורת מופיעה גרסה שונה. אם הדברים מתבררים כטעות, סומכים על הזיכרון הקצר של הקורא ולא טורחים להבהיר או לתקן".

דוגמה מובהקת לכך הן הגרסאות השונות על סכומי הכסף שהירשזון חשור בנטילתם. כל הכתבים המסקרים את הפרשה מסכימים שהמעילה בכספי עמותת ניל"י מסתכמת ב-5.6 מיליוני שקלים, אך בכל הנוגע לשאלה כמה כסף הוזרם לחשבוננו האישי של הירשזון, ומהו היקף הכולל של המעילה גם בכספי עמותות אחרות – הנתונים מתפצלים. על-פי הכותרת הראשית של "מעריב" ב-25.3 "היקף המעילה: 10 מיליון שקל". בידיעה נאמר עוד ש"חלק לא מבוטל מהכסף הגיע לידי הירשזון". יום למחרת, ב-26.3, נכתב ב"הארץ" כי "מבריקה של חוקרי המשטרה בחשבון הבנק של הירשזון מתברר כי בתחילת העשור הופקדו בחשבוננו סכומי כסף בסך כולל של כמיליון ש"ח". "ידיעות אחרונות" מפתיע

{ השורה התחתונה }

אירועי תקשורת

מרץ

13 | אושר מינוי סמירה. שר התקשורת, אריאל אטיאס, החליט למנות את מנשה סמירה לתפקיד מנכ"ל הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו. מאוחר יותר אישרה את המינוי הוועדה בראשות עו"ד טנה שפניץ לבחינת מינויים במגזר הציבורי.

19 | רדיו ללא מכרז. בהליך חקיקה מזוזר אישרה הכנסת תיקון לחוק המאפשר להאריך את תוקפם של הזכינות לתחנות הרדיו האזוריות ללא מכרז. הצעת החוק, שאותה יזם חבר הכנסת אמנון כהן מש"ס, אושרה למרות התנגדות משרדי התקשורת, האוצר והמשפטים ומועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו.

20 | אדלסון בודק את "מעריב". איש העסקים שלדון אדלסון החל בבחינת "בדיקת נאותות" ב"מעריב", לבחינת האפשרות לרכוש את העיתון או חלק מהבעלות עליו. בהודעה לבורסה מסרו החברות "הכשרת היישוב" ו"מעריב אוחזקות", שבשליטת משפחת נמרודי: "הוסכם עם מר אדלסון לאפשר לו או למי מטעמו לבצע בדיקות ב"מעריב" ובנכסיו, לצורך שקילת אפשרות לעסקה בקשר ל"מעריב". מעבר לבדיקות האמורות, אין כל הצעה לעסקה או הסכמה על עסקה כלשהי".

28 | תדר לרדיו תורניספרדי. שר התקשורת, אריאל אטיאס, אישר הקצאת תדרי שידור לשני ערוצי רדיו אזוריים חדשים: תורניספרדי ורדיו יהודה ושומרון. השר הביע תקווה שהקמת הערוץ התורניספרדי תביא לסיום פעולתן של תחנות פיראטיות בתחום זה.

אפריל

1 | אבנרי הודח. הנהלת

הטוקבקים ככלי עזר עיתונאי

להקדים תגובה לכתבה

מהטוקבקים באתרים השונים נערמו ככל שנקפו השעות. למשל הטוקבק של "פיטרפון", שהתפרסם ב-18 באפריל ב"גלובס": "מאחורי החברה עומד אדם שמבוקש בעולם כעוון מעשי הונאה ונוכלות [...] רק בציבור החרדי כולם מכירים את כולם ונוהרים כעדר. מי הרועה? קויפמן, הקבוצה הירושלמית וקוגל. בואו להרינוף לבית הכנסת ותלמדו איך מריצים מניות". בדיקה מקיפה של השמות שהוזכרו בטוקבקים העלתה כי נגד מוטי קוגל, מבעלי המניות בחברה, אכן הוגש כתב-אישום בארה"ב, בגין תרמית בנקים לכאורה; כמה ימים לאחר מכן חשף "ידיעות אחרונות" כי קוגל הורשע בארץ בזיוף דרכון ובהחזות בעת שביהן כדריקטור בחברה. איציק קויפמן, מבעלי השליטה בחברה, פעל בעבר יחד עם יורם קארשי כקבלן קולות של "הקבוצה הירושלמית" של מרכז הליכוד. במקביל, בדיקה עם רשות ניירות הערך העלתה כי היא אכן חוקרת חשד להרצת המניה. הדרך לכותרות שמנות היתה סלולה.

המידע בטוקבקים סייע לא רק בכיווני חקירה, אלא גם בהבנת הלך הרוח – ההיסטריה והפאניקה – שחוללה המניה. עם הפרסום השלישי הראשון על החברה החלה מנייתה בצלילה ואיבדה 76% מערכה. בכל הידיעות על "לייפוייב" שהתפרסמו באתרי האינטרנט החלו להופיע מאות תגובות של משקיעים שאיבדו את כספם: סיפורים של אברכים ופנסיונרים שהפסידו הכל כשרצו אחרי העדר, עדויות של יועצי השקעות על לקוחות שדרשו מהם לקנות מניות של החברה מבלי שהצליחו אפילו להגות את שמה, ועוד מיני תגובות שציירו תמונה של אלפי משקיעים ששמו את כספם על קרן הצבי. חומר למחשבה לפעם הבאה שבה ידרוש מישהו לצנזר את הטוקבקים באינטרנט.

תומר גנון

תומר גנון הוא עיתונאי ב"גלובס"

מה לא אומרים על הטוקבקיסטים? ח"כ ישראל חסון, שהגיש הצעת חוק האוסרת פרסום תגובות אנונימיות ברשת, כינה אותם "רעולי פנים וירטואליים"; היח"צן רני רהב טען שהם "חולי נפש ששופכים הכל באינטרנט במקום ללכת לפסיכולוג". הם לא רק וולגארים, עילגים ומתלהמים, הם חסרי ערך אפילו כספקי מידע. כך לפחות חושב יון פדר, עורך Ynet, האתר שלצד "דה מרקר" היה הלוץ בהפעלת אפשרות תגובה ברשת. בראיון לגל"צ הוא אמר: "טוקבקים זה לא מוצר עיתונאי. אנחנו בסך-הכל רוצים לאפשר לאנשים להתבטא".

ייתכן שכל זה נכון, אבל מטוקבקים אפשר לפעמים לקבל קצה חוט או להבין את היקפו של סיפור עיתונאי. סיפור נסיקתה והתרסקותה של מניית "לייפוייב" הוא דוגמה מצוינת. קחו, למשל, את הטוקבק הבא: "הרצה פשוטה של חרדים. אין שכונה אחת בירושלים שלא מדברים על המניה. חבר שלי נסע ללונדון וגם שם קונים". הטוקבק של "אלון" התפרסם ב-17 באפריל בשעה 22:42, כתגובה לכתבה שעלתה שעות אחדות קודם לכן באתר "גלובס" ועסקה בזינוק המטיאורי של מניית חברת המכשור הרפואי "לייפוייב", הנסחרת בבריסטול תל-אביב. החברה, שבראשה עומד אביב בוש-נסקי, יועצו האסטרטגי לשעבר של בנימין נתניהו, השיגה עד אותו יום תשואה יוצאת-דופן של 900% בתוך חודש וחצי. זאת למרות שהיא דיווחה רק על שלושה חוזים מותגים עם מפציצים באירופה, ולמרות שיעילות המוצר שהיא משווקת – מכשיר לטיפול בפצעים כרוניים – עדיין לא ברורה.

הכתבה ב"גלובס", והכתבות שהתפרסמו למחרת ב"דה מרקר" ובמוסף "כלכלה" של "ידיעות אחרונות", המשיכו לעסוק בנושא בזירות הנדרשת, שהרי איי-אפשר לטעון שהמניה הורצה ללא הוכחות חותכות. אבל הטיפים שהגיעו

האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל החליטה להפיק את חברותו מטעמה של העיתונאי אריה אבנרי בנשיאות מועצת העיתונות. ההחלטה התקבלה בשל פעילותו של אבנרי כיושבראש עמותת אומ"ץ, אשר במסגרתה מתח ביקורת על עיתונאים ובהם הכתבת המדינית של ערוץ 1, אילה חסון. ההדחה עוררה מחלוקת חריפה בקרב חברי אגודת העיתונאים בתל אביב, וחברי חטיבת ותיקי התקשורת באגודה, שאבנרי עומד בראשה, הגישו עתירה לבית הדין של אגודת העיתונאים.

4 | קצינים נגד "הארץ". שני קציני צה"ל, אשר תלומדיהם שולבו במאמר שקבע כי "ההכשרה המקצועית הלקויה של קציני צה"ל השפיעה על הלחימה בלבנון", הגישו תביעת לשון הרע נגד העיתון "הארץ" והכתב הצבאי, עמוס הראל. התובעים דורשים פיצוי של 75 אלף שקל כל אחד, בטענה ששם הטוב נפגע, שכן בהליך הכשרתם לא נפל רבב והם כלל לא היו מעורבים במלחמה באופן כלשהו.

15 | בדרך לעוד חינמון. אנשי העסקים דודי ויסמן ואלי עזור עומדים להוציא עיתון חנים חדש, אשר יחולק ללקוחות בתחנות הדלק "דור אלון", "קור" אופ הריבוע הכחול" ורשת AM: PM. מעריכים שהעיתון יופץ ב-2007 אלף עותקים. במקביל, נמסר כי חברה בבעלות איש העסקים שלדון אדלסון, הנמצא בסכסוך עסקי עם שלמה בן צבי על החינמון "ישראל", פתח בהכנות לקראת הוצאתו לאור של חינמון שייקרא "ישראל היום" (ראו עמוד 31).

15 | הג'האד: הוצאנו להורג כתב. ארגון פלסטיני המזוהה עם אלקאעידה הודיע שהוציא להורג את אלן ג'ונסטון, בן 45, כתב רשת הטלוויזיה הבריטית בי.בי. סי ברצועת עזה. ג'ונסטון נחטף ב-12 במרץ, ומאז ניסתה הרשת בסיוע גורמים פלסטינים לפעול לשחרורו.

15 | הזכיין הוארך. מועצת הרשות השנייה האריכה את זכייון של תחנות הרדיו האזוריות מסחריות "אלשאמס" ו"רדיו קול חי" בארבע שנים. מפעילי שתי התחנות קיבלו את הזכייון בשנת 2003.

חדוע לא היתה "פרשת ציפורי" חסינות דיפלומטית

"אייס", לא היה איזכור למקרה באף אחד ממדורי התקשורת בעיתונות המקוונת או המודפסת? כמיוחד אם נוסיף לכך שכפי שפורסם ב"אייס", עמוס שוקן הגיש תלונה בעניין זה למועצת העיתונות? ליאור אברבך, כתב המדיה של "מעריב" (וכיום גם של nrg), מסר כי "אין סיבה עקרונית שבגינה הנושא לא זכה להתייחסות. במהלך הטיפול היומימי באינספור אייטמים נבחרו אחרים כדחופים ומעניינים יותר". רפי רוזנפלד, העורך הכלכלי של "מעריב", סירב להתייחס לנושא. עם זאת, ראוי להזכיר כי בשעתו פרסם "מעריב" ידיעה רחבת היקף על עבירה אתית של עודד ארבל, העורך המשפטי של "דה מרקר". הדס ריבק, עורכת מדור התקשורת של "וואלה", סירבה להגיב, אך מקורות במערכת האתר הסבירו כי הסיפור פשוט נפל בין הכסאות עקב תיפקודו של המדור ללא כתב במשך מספר חודשים.

מקורות ב"דה מרקר" העידו כי הכתבים לא הונחו כיצד לעסוק, אם בכלל, בפרשת ציפורי. לדבריהם, "גלובס" ו"דה מרקר" המתחרים שמחים לדווח על ירידה במכירות המתחרה, אולם נוהרים מהתייחסות לגופו של כתב או עורך. כך, לדוגמה, בחרו ב"גלובס" להתייחס לפרשת עודד ארבל בציטוט מפורש של הכתבה שפורסמה ב"מעריב". אותם מקורות הכחישו כי "דה מרקר" נוקט משנה זהירות בשל תביעת הענק של אליעזר פישמן, בעל המניות של "גלובס", הטוען כי "דה מרקר" הוציאו את דיבתו רעה בסיקור הפסדיו בהשקעות בלידה התורכית.

נכון, לא מדובר בסיפור המאה, או בחשיפה בלתי נשכחת, אולם האופן שבו סוקרה הפרשה מעורר תמיהה: האם מדורי התקשורת פועלים משיקולים זרים, או אולי הם חוששים להתעסק בסיפורים שמקורם בבלוגוספירה?

עדיה אמרי-אור

בבוקר ה-1 במרץ, לפני כחודשיים, פלטו מכונות הדפוס של ה"פייננשל טיימס", היומון הכלכלי הבריטי, את מהדורת יום חמישי. בין הכתבות והידיעות הופיעה פרשנות של אחד מכתבי העיתון, שניתח את אירועי השבוע בשווקים העולמיים ואת שאלת התפתחות הבעה הגלובלית. בערבו של אותו יום הדפיסו בארץ מכונות הדפוס של "גלובס" מהדורה משלהם. בין דפיה ניתן היה למצוא את "גילוי נאות", טורו האישי של אלי ציפורי, פרשן כלכלי וסגן עורך העיתון, שחלקים נרחבים ממנה הועתקו ותורגמו ישירות מהמאמר הבריטי, ללא מתן קרדיט או איזכור למקור התכנים.

יותר מחודש אחריכך, ב-10 באפריל, פרסם יובל דרור, כתב הטכנולוגיה של "ידיעות אחרות" נות", את הסיפור בבלוג שלו, "מאבד תמלילים". דרור, שכתב כי המידע הגיע לידי דרך תיבת מייל אנונימית, הציג את שני המאמרים, של ציפורי ושל ה"פייננשל טיימס", זה לצד זה, כדי להמחיש את הדמיון ביניהם. הוא ליווה את הכתוב בהתנצלות רבות, גם בטוקבקים שליוו את הפוסט, והדגיש כי הוא נמנע מלקבוע את ההסבר למקרה, וכי ייתכן כי מדובר בטעות תמימה. הוא הזכיר גם כי ל"גלובס" הסכם ולפיו הם מתרגמים ידיעות מתוך ה"פייננשל טיימס", תוך ציון קרדיט כמו"ב. מעט לאחר מכן אוזכרו הדברים בקצרה בבלוג ביקורת התקשורת של דבורית שרגל, המתאכסן ברשת החברתית "קפה דה מרקר" ובמספר בלוגים נוספים, אך לא ולגו מחוץ לגבולות הרשת. ב-15 באפריל פרסם ציפורי בהירה באתר האינטרנט של "גלובס" ובמדורו, ולפיה עקב עריכה לקויה מצדו "נשמט הציון כי מדובר בקטע מתורגם".

מדובר בסיפור עסיסי למדי: סגן עורך עיתון עסקים יומי נתפס לכאורה בהעתקה מעיתון כלכלי עולמי חשוב. כיצד, אם כן, למעט ידיעה באתר חדשות הפרסום והתקשורת הוגיח למדי

התקשורת, וינוגרד והמלחמה ללא תיווך

ביום רביעי, 9 במאי, הותר לפרסום דו"ח מבקר המדינה. כרגיל, העיתונאים, שקיבלו את הדו"ח לעיונם כמה ימים לפני הפרסום, חתמו על "אמברגו", מסמך האוסר עליהם לפרסם חלקים ממנו לפני השעה היעודה. ואכן, בארבע בצהריים, השעה שנקבעה, פרסמו אתרי החדשות והמהדורות ברדיו ידיעות מוכנות עם כותרות "דו"ח המבקר".

ביום חמישי, 10 במאי, בשעה עשר בבוקר ברדיו, חשפה ועדת וינוגרד באתר האינטרנט שלה 248 עמודים מעדויותיהם של קבי רניטי מלחמת לבנון השנייה. לעומת פרסום דו"ח המבקר, פרסום הפרוטוקולים היה אנדרלמוסיה תקשורתית גמורה: כתבי הרדיו הקריאו מהפרוטוקולים את הציבור לפני שהספיקו לעבור עליהם אפילו פעם אחת, באתרי החדשות התחלפו הכותרות בזו אחר זו, כל פעם עם ציטוטים אחרים מהפרוטוקולים, כנראה לפי קצב הקריאה של הכתבים. הבלבול קרע פתח לראש הממשלה לטעון כאילו מהפרוטוקולים עולה כי הוא נתן גיבוי מלא לצבא. בתגובה שלפו אתרי החדשות ציטוטים שבהם מעביר אולמרט ביקורת על ההתנהלות הצבאית. הבלבול לא היה מקרי, אלא תוצאה מדיניות מכוונת של ועדת וינוגרד. זו היתה הפעם השנייה שבה בחר השופט פט אליהו וינוגרד לדבר ישירות אל הציבור, ולדלג על המתווה הקלאסית, התקשורת. גם כאשר מסרה הוועדה לפרסום את תמ"ל דו"ח הביניים שלה, היא עשתה זאת באמצעות פנייה ישירה לציבור בערוצי השידור.

הפנייה הישירה של וינוגרד לציבור הישראלי, תוך ניצול התקשורת מצד אחד והתעלמותו ממנה מצד שני, מעידה על זלזול בעבודתה, בשטחיותה ובדריפתה אחרי כותרות. אולם נראה כי השופט וינוגרד אומר בכך גם משהו אחר. וינוגרד, המדבר ישירות אל הציבור, אומר לו כי התקשורת שותפה אף היא לכשלי המלחמה. בחוסר אמונו בתקשורת אומר וינוגרד כי לציבור כדאי לפקפק במידע שהיא מוסרת לו. כאשר ראש הממשלה ושר הביטחון נוהים כעיוורים אחרי רמטכ"ל שחנן, התקשורת היא זו שצריכה להתריע על הפזיזות והנמנהרות שבקבלת ההחלטות, על העדרן של אלטרנטיבות בתוכניות הרמטכ"ל ועל חוסר המוכנות של הצבא.

ברו"ח הסופי תתייחס הוועדה גם לתקשורת ולרדיוחיה בזמן המלחמה. ניתן לשער כי היא לא תסכים עם קביעתה של נשיאת מועצת העיתונות, השופטת בדימוס דליה דורנר, כי הביקורת שנמתחה על תפקוד התקשורת במלחמת לבנון היתה חסרת בסיס.

יוסי סעידוב

יוסי סעידוב הוא העורך הראשי של אתר "סקופ"

ארצות הברית

האינטרס הסמוי של המו"ל

מרכז הקניות "ריבר פארק סקוור" בעיר ספוקיין במדינת וושינגטון בארצות הברית לא היה סיפור הצלחה מאז שהוקם, בשותפות בין העירייה לחברה פרטית. סכסוכים עסקיים, הפסדים ותביעות הרדיות של השותפים ליוו אותו במשך שנים. אבל מרבית תושבי העיר לא קיבלו במשך כל השנים הללו דיווח מלא והוגן על הפיאסקו העסקי שהיה כרוך בכך, למרות שהיתה לכך השפעה ישירה על מצבה הכלכלי של העירייה ובעקיפין גם על משלמי המסים בעיר. הסיבה: החברה הפרטית שהיתה מעורבת בבניית מרכז הקניות הכושל היתה לא אחרת מאשר המוציאה לאור של העיתון המקומי, ה"ספוקסמן ריווי". כאשר גברו ההאשמות על הסיקור המוטה וההדו"צדדי של העיתון בפרשה שהסעירה את ספוקיין, פנה העורך הראשי, סטיב סמית, למועצת העיתונות של מדינת וושינגטון וביקש שזו תבצע בחינה בלתי תלויה של הטענות. בחרש שעבר פרסמה המועצה דו"ח נוקב, שקבע כי העיתון הסתיר מן הציבור וממקבלי החלטות בעיר מידע פיננסי חשוב משום שהיה עלול לפגוע בבעלים, ואלה התערבו בדרך הסיקור והיטו אותו כדי שיסייע לאינטרסים שלהם. יתר על כן, העורך הקודם של העיתון פרסם מאמרים בעד הפרויקט, שהיה בהם ערבוב בין מידע לדיעות – בכיוון מסוים כמוכן. העיתון פרסם את הדו"ח הביקורתי במלואו, ולצדו את תגובת המו"ל: היו אולי עורכים שקיבלו החלטות בלתי ראיות, אבל אנחנו, הבעלים, לא התערבנו. והיתה גם התנצלות מפורשת של העורך בפני הקוראים על שלא זכו לקבל את השירות המגיע להם בדמות סיקור הוגן, מלא ומאוזן.

15 | כספים לקולנוע. הרשות

השנייה הקימה ועדה מיוחדת שתפעל למימוש מחויבויות זכייניות ערוץ 2 ו-10 לתמיכה בהפקת סרטי קולנוע. על פי נתונים שמסרה מנכ"ל הרשות בפועל, אילת מצגר, עמדה הזכיינית "קשת" במחויבותה למימון הפקות קולנוע בשנת 2006, אך "רשת" לא עמדה במלוא מחויבותה, ואילו זכייני ערוץ 10 לא העבירו כלל כספים להפקות קולנוע.

16 | פוליצר לצלם ישראלי.

פרס פוליצר על צילום חדשות לשנת 2006 יוענק לעורך בלילטי, צלם ישראלי העובד בסוכנות הידיעות האמריקאית "אסושיאטד פרס". בלילטי, בן 28, יקבל את הפרס היוקרתי על תצלום שבו נראית נערה מנסה לעצור קבוצה של שוטרי משמר הגבול בעת פינוי המבנים הבלתי חוקיים במאחז עמונה. בלילטי כבר זכה בשורה של פרסים בינלאומיים על התצלום (ראו עמוד 13).

18 | הרשות תומכת. הרשות

השנייה לטלוויזיה ולרדיו תתמוך במהלך 2007 ב-14 גופים ואירועים, בהם כנסים ופסטיבלים בנושא תקשורת, קולנוע ועוד. כל גוף נתמך יקבל בין 5,000 ל-40,000 שקל.

18 | עינות בלתי מוצדקת.

הוועדה לקביעת כללי אתיקה בזמן מלחמה, שהוקמה על-ידי מועצת העיתונות, דחתה את מרבית הטענות שהושמעו נגד אמצעי התקשורת בעקבות מלחמת לבנון השנייה, וקבעה כי "התקלות הטעונות תיקון לא הצדיקו יחס של עוינות כה חריפה כלפי התקשורת". יחד עם זאת המליצה הוועדה, בראשות דליה דורנר, לעדכן את כללי האתיקה ולקבוע בין היתר כי עיתון, מו"ל של עיתון ובעליו יפעלו להכשרה מקצועית ואתית ראויה של עיתונאים המסקרים את החזית והעורף בעת לחימה, וכן יפעלו לסיקור הוגן, אמין ושוויוני של המתרחש בעורף, בצד הדיווח על המתרחש בחזית הלחימה.

22 | הזכיון ייחשף. הרשות

השנייה לטלוויזיה ולרדיו תחשף לציבור את הזכיון שהוענק לחברת "ישראל 10", מפעילת ערוץ 10. הזכיון, פרט לתוכנית העסקית הנכללת בו, ייחשף על-פי דרישת התנועה לחופש

חופש הביטוי מול הזכות לפרטיות

יש עשן ואין אש

בשנים האחרונות, בעקבות פרסום מגילת הזכויות של ההסכם האירופי, מתחולל שינוי בגישה לחופש הביטוי באירופה. ידוענים – כמו הנסיכה קרוליין ממנונקו שעיתון פרסם צילומים שלה עורכת קניות בגרמניה, או הרוגמנית נעמי קמפבל שצולמה ביציאה ממכוון לגמילה מסמים – תבעו כלי תקשורת וכו. בכריטיניה, שם פורסמו בהרחבה פרטיות האהבים של משפחת המלוכה, כולל הפתקים שכתב הנסיך צ'רלס לאהובתו, ניתן לאחרונה פסקדין המעדיף באופן ברור את הזכות לפי רטיות על חופש הביטוי. לפי פסקהדין, גם אם עובדות מסוימות התפרסמו כבר ככלי תקשורת אחד, ניתן עדיין לתבוע על פגיעה בפרטיות כלית תקשורת אחר שיפרסם אותן. "גם אם ידע הציבור על הנושא", נכתב בפסקהדין, "החשיפה לחלק אחר של הציבור עדיין אינה מותרת".

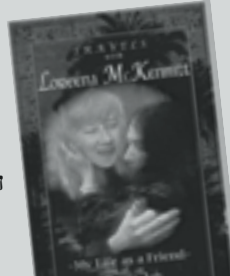
כמשפט, שהסעיר בחודשים האחרונים את התקשורת בכריטיניה, תבעה הזמרת לורנה מקניט את הסופרת נימה אש. מקניט היא זמרת עם קנדית שמכרה למעלה ממיליון דיסקים, והיתה מיוודת עם אש במשך למעלה מעשרים שנה. אש, שכתבה ספרי מסעות אחרים, פרסמה לפני שנה את הספר "מסעותי עם לורנה מקניט – חיי כידירה", ובו מתוארת החברות ארוכת השנים של מקניט עם אש ועם בעלה, והעזרה שהעניקו לה השניים בראשית דרכה בלונדון. בין היתר מסר פר גם על הטרגדיה שבה נהרג ארוסה של מקניט, ועל סופה של הידידות בין הזוג אש לבין מקניט. כשנודע למקניט שאש מתכוונת לפרסם ספר הקשור בה, ניסתה לעצור את פרסומו; משלא הצליחה הגישה תביעה על פגיעה בפרטיותה. אש, מעוטת אמצעים, הופיעה ללא עורךדין, הפסידה במשפט

והוטל עליה להוציא קטעים רבים מהספר ולשלם חלק גדול מהוצאות המשפט (שהגיעו, על-פי המשוער, לכמיליון פאונד).

למרות שמקניט התראיינה בעבר וסיפרה על הטרגדיה של מות ארוסה, חייב השופט את אש להוציא מן הספר את הקטעים שמספרים על כך. עשרות כתבות כעניין זה פורסמו בתקשורת הבריטית. נטען בהן כי פסקהדין הוא מכה אנושה לחופש הביטוי ולזכות הציבור לדעת; כי אמנים ואנשי ציבור נעזרים בפרסום המביא להם רווחים ולא ייתכן שיגבילו אותו לפי גחמותיהם; כי מעתה יוכלו ידוענים ופוליטיקאים לצנזר ולאסור פרסום דברים שאינם מחמיאים להם; וכי הפסיקה תועיל רק למי שברשותו הממון הדרוש לשכירת עורכידין המתאימים. האבסורד הוא שדווקא בקנדה, מקום מושבה של הזמרת, פרסמו העיתונים את החלקים האסורים שהוצאו מהספר, משום שהחוק בקנדה שונה מהחוק הבריטי. אילו היתה אש מוציאה לאור את ספרה בקנדה, לא היתה למקניט עילה לתבוע.

עורךדין דיוויד פרייס, המתמחה בנושא התקשורת, התנדב להגיש יחד עם שותפיו ערעור על פסקהדין לבית המשפט העליון. בשל ההשלכות שיש לפסקהדין על חופש הביטוי, נכחו במשפט עיתונאים רבים. בגלל ידידותי עם אש נכחתי גם אני במשפט, שנמשך שלושה ימים רצופים. אלא שגם הערעור נדחה ואש שוקלת להביא את העניין לבית המשפט האירי פי לזכויות אדם. בינתיים היא עוברת על הוצאת הקטעים האסורים מהספר כדי שתוכל לפרסמו מחדש.

רבקה סנה

המידע, בעקבות החלטת בית המשפט המחוזי בירושלים בשנת 2006, לחשוף ליצבור את כתבי הזיכרון של זכייניות ערוץ 2.

22 | נפטר העיתונאי חזי כרמל.

העיתונאי לשעבר ואיש העסקים חזי כרמל נפטר בגיל 71. כרמל, לשעבר איש המוסד, היה בעבר כתב לענייני צבא וביטחון ב"מעריב", כתב השבועון הצרפתי "לאקספרס" ושותף לכתובת הספר "המחולל" שיצא לאור לאחר מלחמת יום כיפור. כרמל היה מיחמיו של ליווין התקשורת הישראלי "עמוס", כאחד מבעלי חברת התקשורת "ג'נרל סאטלייט", והיה מעורב בעסקי תקשורת נוספים.

24 | פרס ישראל לנחום ברנע.

פרס ישראל לתקשורת לשנת

תשס"ז הוענק במוצאי יום העצמאות לעיתונאי נחום ברנע מ"ידיעות אחרונות". ברנע הוא עיתונאי בעל סגנון ייחודי, המשלב כשרון כתיבה עם עבודת שטח, פרובוקטיבי ומלא חמלה, ביקורתי וישראלי מאוד, תמיד אנושי ותמיד מכאן, קבעה ועדת הפרס, בראשות מוטי קירשנבאום. חברי הוועדה היו ד"ר אילנה דיין, פרופ' דב שנער, פרופ' דב גולדברג וחיה הורביץ. ברנע נמנה גם עם מייסדי כתב העת "העין השביעית" ועורכו (ראו עמוד 16).

25 | "מקור ראשון" – יומון.

"מקור ראשון", שיצא לאור מאז יולי 1997 כ"שבועון ישראלי לאומי", הפך ליומון. מ"ל העיתון, חברת "הירש מדיה" שבשליטת שלמה בן צבי, החליטה לשלב

ביומון את העיתון האחר שבבעלותה, "הצופה", שהיה בעבר יומון המפד"ל, ומעתה יופץ אחת לשבוע. עורך "מקור ראשון" הוא אמנון לורד. נמסר כי העיתון יופץ בכ"כ 18 אלף עותקים בימי חול, ובכ"כ 45 אלף עותקים בימי שישי.

25 | הכתבת נפצעה.

החינוך של חדשות ערוץ 2, שרה בק, נפצעה קל ופונתה לטיפול רפואי בבית החולים לאחר ששוטרים הפעילו כוח נגדה ונגד צוות הצילום ששיק את התפרעות הסטודנטים, שחשמו כשישים בלב תל אביב בתום הפגנה. מחברת החדשות נמסר כי גם ציוד ההקלטה נפגע. המשטרה הודיעה כי פרטי האירוע ייבדקו בידי המחלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים.

25 | עורך חדש ל"ידיעות אחרונות".

ימונה לעורך הראשי של העיתון "ידיעות אחרונות" במקומו של רפי גינת – כך החליטה מועצת המנהלים של העיתון על-פי המלצת המו"ל, ארנון מזוס. דהיבר, שכיהן בשנתיים האחרונות כסגן יושב ראש קבוצת "ידיעות אחרונות", היה בעבר עורך חדשות בעיתון ואחר כך שימש ראש מחלקת החדשות בחברת החדשות של ערוץ 10. עם מינויו של דהיבר יפרוש מן העיתון המשנה לעורך, יואל אסתרן (ראו עמוד 38).

25 | נפטר העיתונאי לוי יצחק הירושלמי.

מי שהיה סגן עורך "מעריב" ויושב ראש אגודת העיתונאים בתל אביב, לוי יצחק הירושלמי, נפטר בגיל 80.

בשנות החמישים היה הירושלמי מזכיר מערכת "הדור", עיתון הערב של מפא"י, ואחר כך היה דובר המפלגה ודוברו של מזכיר ההסתדרות פנחס לבון בימי "פרשת לבון". לאחר מכן הצטרף למערכת "מעריב" ומילא בעיתון שורה של תפקידים בכירים.

25 | פרס למיקי רוזנטל.

הטלוויזיה מיקי רוזנטל, מגיש תוכנית הווידאו אקטיביזם "בולדוזר" בערוץ 2, הוא חתן "אות אביר איכות השלטון" בתחום התקשורת, אשר מוענק על-ידי הנתונה לאיכות השלטון. תוכניתו של רוזנטל עוסקת בחשיפת אטימות הממסד והבירוקרטיה, ומנסה להטריד את האחראים לכך.

30 | שפיגלמן – נציב הקבילות.

נערי העיתונים חוזרים תוכנית החלוקה

לפחות מבחינה אחת, העוברים והשבים בתחנות האוטובוסים והרכבת בישראל של המאה ה-21 יכולים לחשוב שהם חזרו אחורה בזמן לתחילת המאה ה-19: בכל פינה ניצבים נערי ונערות עיתונים, מתחרים על תשומת לבו של קורא העיתון נים הפוטנציאלי, שבכלל לא ידע שהוא כזה; חלקם עטויים סינרי פלסטיק בצבע אדום בוהק שבתוכם חנוטים גליונות העיתון "ישראלי", מתחרים לובשים טיישרט לבנות הנר שאות את לוגו "העיתון של המדינה" של "ידיעות אחרונות". הראשונים מציעים את מרכולתם חנם, ניצגי המונופול של העיתונות היומית – תמורת שני שקלים בודדים. כשם שהיה דשות הן, אחרי הכל, אותן חרשות, כך גם להיטותם של מוח לקי העיתונים להיפטר מערימות הנייר שבידיהם אינה שונה מזו של נערי העיתונים של עיתונות הפני לפני מאתיים שנה: מתגודדים בכניסות לתחנות המרכזיות, רבים על מקום טוב בקצה הרגנע, מנסים לתחוב לידי הנוסעים שזה עתה ירדו מהרכבת את הגיליון היומי.

"ישראלי", ההינמון שחזר מהמתים לאחר סכסוך קשה בין בעליו, לא מהווה איום ממשי על "ידיעות אחרונות" – לא בתכנון ולא בתפוצתו. אם כך, מדוע טורח הענק מרחוב מוזס לצאת לקרב? פשוט כי כך מתנהגים מונופולים – הם מנסים להרוג את המתחרים כשהם עוד קטנים. בחו"ל, עיתונות ה"מטרו" החדשה פגעה בגיעה משמעותית בעיתונות המר דפסת הוותיקה, המצויה גם כך במשבר, ו"ידיעות אחרונות" לא מתכוונן לאחר את הרכבת כמו ה"טיימס" או ה"פוסט" הור שניגטוני, שנתנו לחינמונים לכרסם משמעותית בתפוצתם בטרם העניקו להם מענה הולם ברחובות. ובכל זאת, קיים

הברל אחד בין דיילי העיתונים של היום לילדי העיתונים של פעם: בימנו, מלחמת התפוצה מתנהלת בשקט, ללא צעקות והכרזות. אבל במציאות הנוכחית, עם עוד שני חינמונים הצפויים להיכנס לזירה הצפופה ממילא, ייתכן שקרב היום שבו המרחב הציבורי יימלא בקריאות "מיהדררה מיהדררה!" ריק היירים!.

ניב ליליאן

ניב ליליאן הוא עיתונאי ועורך אתר ביקורת התרבות והחברה "נביאים אחרונים"

שעות עבודה שלא בוצעו בפועל והעד דיווח על ימי חופשה, תוך העלמת עין מצד הדרג המנהל כדי להבטיח "שקט תעשייתי" – כך קבע מבקר המדינה, מיכה לינדנשטראוס, בדו"ח לשנת 2006. רשות השידור הגיבה כי הדו"ח מתייחס לתקופה שלפני כהונתם של הוועד המנהל וההנהלה הנוכחיים.

9 | בין פורש מ"מבט"
בספטמבר. מגיש ההחדשות הוותיק וחתן פרס ישראל לתקשורת, חיים יבין, המגיש את מהדורת החדשות "מבט" בערוץ 1 מאז 1968, הודיע שיפרש מתפקידו ב'1 בספטמבר. על פי סיכום עם מנכ"ל הרשות מוטי שקלאר, ימשיך יבין להגיש אחת מתוכניות האקטואליה של הערוץ.

ללא התחשבות באיזון הנדרש בין בטחון המדינה או צורכי החקירה לחופש הביטוי ולחופש והעיתונות – כך קבעו נשיאות מועצת העיתונות. הנשיאות החליטה להצטרף לערעור נגד צווי איסור פרסום במקרה ראוי שיגיע לבית המשפט העליון.

8 | מנכ"ל זמני במקום קיטל.
אבי וייס, סמנכ"ל חברת החדשות של ערוץ 2, נכנס לתפקידו כמנכ"ל זמני של החברה, עם סיום כהונתו של המנכ"ל שלום קיטל. קודם לכן הוצע תפקיד ממלא המקום לעודד ברעמי, אך זה דחה את ההצעה.

9 | נורמות פסולות ובלתי חוקיות. ברשות השידור השתרשה נורמה של דיווח על

החדשות, במקומו של שלום קיטל, המסיים את תפקידו. במקביל הוחלט כי תוארך בשלוש שנים כהונתו של יו"ר חברת החדשות של ערוץ 10, אהוד גרוס (ראו עמוד 45).

6 | תנו לפלסטינים להיכנס.
מועצת העיתונות קוראת למערכת הביטחון לאפשר כניסת עיתונאים פלסטינים לישראל, בכפוף לבדיקות ביטחון. לנשיאות המועצה נמסר כי בעוד שהרשות הפלסטינית מתירה כניסת עיתונאים ישראלים, לא מוענקים היתרי כניסה לישראל לכתבים פלסטינים ויש בכך פגיעה בחופש העיתונות.

6 | להגביל איסורי פרסום.
בישראל נעשה שימוש רחב מדי ולא בדוק בצווי איסור פרסום,

6 | גבי גזית התפטר. מגיש תוכנית הרדיו "הכל דיבורים" בקול ישראל, גבי גזית, הודיע על התפטרותו. ההתפטרות באה לאחר שמנכ"ל רשות השידור, מוטי שקלאר, כפה על גזית להתנצל בפני היח"צן רני רהב על דברים שאמר עליו, וכן ננזף על ידי יושב ראש הרשות, משה גביש, בשל קריאתו לראש הממשלה להתפטר בעקבות ממצאי הדוח החלקי של ועדת יונוגרד על מלחמת לבנון.

6 | לבני מסיים כהונתו. מועצת הרשות השנייה החליטה שלא להאריך את כהונתו של יצחק לבני כיושב ראש הוועד המנהל של חברת החדשות של ערוץ 2. לבני התנגד לאחרונה לדרישת חלק מזכייני ערוץ 2 למנות את רפי גינת לתפקיד מנכ"ל חברת

הכתב והעורך אלישע שפיגלמן מונה לנציב הקבילות של רשות השידור – כך החליטה מליאת רשות השידור. שפיגלמן יחליף בתפקיד את עמוס גורן, שמילא את התפקיד במשך כשש וחצי שנים.

2 | הסטיגמות של הפריפריה.
הערוצים המסחריים אינם משקפים את רצון הצרכנים ובכל הקשור לפריפריה הם נגועים בסטיגמות – כך האשימה יושבת ראש מועצת הרשות השנייה נורית דאבוש בכנס דימונה לתקשורת. גם ראש עיריית דימונה, מאיר כהן, אמר שאמצעי התקשורת "פונים לעיריות פיתוח רק כשמתפרסמים דו"חות על אבטלה, פשע וכו'".

בריטניה

מוירה הולכת הביתה

הבי.בי.סי נחשב תמיד מעוז של שמרנות תקשורתית, אבל גם שם מנשבת עכשיו רוח חדשה. כך לפחות ניסה מנכ"ל תאגיד השידור הבריטי מארק תומפסון להסביר את סילוקה מן המרקע של המגישה הוותיקה מוירה סטיוארט. תבינו, אמר תומפסון לחברי פרלמנט שמחו על החלפתה, תפקיד קריין או קריינית החדשות הקלאסי כבר מת. לדבריו, במרבית תוכניות החדשות ברדיו ובטלוויזיה של הבי.בי.סי תופסים בשנים האחרונות עיתונאים את מקומם של הקריינים כקוראי חדשות, ורק משום כך הפסיקו לשבץ את סטיוארט להגשת חדשות בימי ראשון בבוקר.

היעלמותה של סטיוארט מן המרקע עוררה תגובות זעם של צופים, וגם הוועדה לתרבות, תקשורת וספורט של בית הנבחרים התכנסה כדי לדון בעניין. חלק מהחברי הוועדה סירבו לקבל את הסברי המנכ"ל ואחר החברים הטיח בו: "האם מישהו טילפן אליך לומר לך שאתם משוגעים? מוירה סטיוארט היא אחת מקרייניות החדשות הפופולריות ביותר!".

בעיתונות הבריטית טענו כי מאחורי החלפת הקריינית עומדת גישה סקסיסטית וגזענית (היא הקריינית השחורה הראשונה שהופיעה בטלוויזיה הבריטית), ובעיקר מגמה לסלק אנשים מבוגרים (היא בת 55 ומשרדת מאז 1981) מתוכניות פופולריות. תומפסון, כצפוי, הכחיש את כל הטענות והוסיף: "אנחנו מאוד אוהבים ומעריכים אותה".

החדש שסטיוארט הורחה בגלל גילה אינו מופרך. בארצות-הברית נמשכת כבר רבע מאה המגמה לסלק מן המרקע מגישים ועורכים מבוגרים ומנוסים, ולהציג במקומם גברים ונשים צעירים, עם "לוק" רענן – ולעזאזל הניסיון המקצועי. מצד שני, אם תומפסון צודק בהסבריו, מדובר בציון דרך בתולדות התקשורת האלקטרונית: אחד מסמלי הבי.בי.סי, קריין או קריינית שקוראים את החדשות בקצב אחיד ובהגייה תקנית, נמוג סופית מהמרקע.

פולין

השלטון בחדר הפיקוח

שום ממשלה איננה יכולה לעמוד כנראה בפיתוי: שליטה ישירה ברשת טלוויזיה ציבורית או ממלכתית, למרות ההכרזות המוכרות על עצמאות התקשורת האלקטרונית מהשפעה פוליטית. בפולין סוערות הרוחות בחודשים האחרונים, לאחר ששני התאומים, הנשיא לך קצ'ינסקי וראש הממשלה יארוסלב קצ'ינסקי, הדיחו מכהונתו את יושב-ראש רשת הטלוויזיה הציבורית בטענות לניהול כושל.

היו"ר המורה, ברוניסלאב וילדשייץ, בן 55, עיתונאי שהיה מאנשי המאבק של תנועת "סולידריות" בימי השלטון הקומוניסטי, מאשים שהורה מפני שלא נתן דריסת רגל לפוליטיקאים, כחלק מנסונו להבטיח שהטלוויזיה תהיה גורם מאוזן ומאזן בשיח הפוליטי. "בכהונתי הקצרה יצרתי לי צבא של אויבים", אמר בראיון לשבועון בוורשה, "ואני גאה על כך".

הנשיא קצ'ינסקי הכחיש, כצפוי, שמדובר בהרחה פוליטית, אבל מיהר למנות לתפקיד את מי שהיה ראש לשכתו. עלי-פי אתר האינטרנט "פולוא דה מדיה", שוררת באיחוד האירופי דאגה מן המתרחש בתחום התקשורת בפולין ובמדינות נוספות במזרח אירופה שהצטרפו בשנים האחרונות לאיחוד האירופי. כל המצטרפות החדשות לאיחוד תחומות אמנם על "פרוטוקול אמסטרדם", הקובע הפרדות מתחנות טלוויזיה ממשלתיות כדי למנוע שליטה פוליטית בתקשורת, אבל לא רק בפולין מתייחסים לכך כאל המלצה בלבד. עוד טרם נרגעו הרוחות בוורשה, וכבר הגיעו דיווחים מרומניה, שהצטרפה לאיחוד בינואר השנה, על סילוקו של מנכ"ל הטלוויזיה בלחץ הממשלה.

10 | אולמרט וההדלפות.
ראש הממשלה אהוד אולמרט ביקש מחברי ועדת וינוגרד להמליץ על חקירת הדלפות של חומר רגיש בזמן מלחמת לבנון השנייה. עלי-פי תמליל עדותו של אולמרט, הוא אמר לוועדה: "אמרתי לעצמי: בזמן המלחמה, אם אני אגיד לשתום את הפה לכתב הזה, אז יגידו מיד: הנה הממשלה הדורסנית הזאת, שונאת התקשורת הזאת". יו"ר הוועדה וינוגרד הציג לאתר "מספר הדלפות ולהעמיד לדין ולהעניש באופן חמור, כדי שיעדו שזה דבר ברעונשין

14 | ההדחה בוטלה. בית הדין לערעורים של אגודת העיתונאים בתל-אביב הורה להנהלת האגודה לדון מחדש בהחלטה להדיח את אריה אבנרי מחברותו בנשיאות מועצת העיתונות.

14 | רולניק - סגנו של שוקן.
העורך הראשי של "דה מרקר", גיא רולניק, מונה לתפקיד סגן המו"ל של הקבוצה, עמוס שוקן. החברה הודיעה שרולניק יפעל בכל תחומי האחריות של המו"ל ויוביל את גיבוש האסטרטגיה של הקבוצה ויישומה. רולניק, בן 38, ימשיך במקביל בתפקידו ב"דה מרקר".

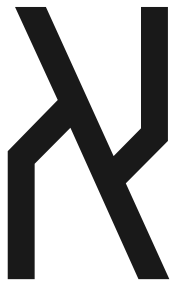
17 | שי דורור ישלמו למתי גולן. בית משפט השלום בהרצליה הורה לצמד הסאטיריקנים שי דורור לפצות את העיתונאי מתי גולן ב-60 אלף שקל ועוד 15 אלף שקל שכר טרחת עורך-דין בשל הוצאת דיבה, שנעשתה לדברי השופט תוך "ניצול ציני של הבמה התקשורתית כדי להתחשבן ולעלוב", ולא כסאטירה הראויה להגנה בשל עקרון חופש הדיבור.

22 | ח"כים לבג"ץ נגד הדחת לבני. חברי הכנסת אריה אלדד, שלי יחימוביץ' ורן כהן עתרו לבג"ץ בדרישה למנוע את החלפתו של יצחק לבני בתפקיד יו"ר מועצת המנהלים של חברת החדשות של ערוץ 2. הח"כים טוענים כי החלפת לבני מעוררת "יותר מחשש כבד בדבר ניסיון פסול להשפיע על זהותו של המנכ"ל הבא של חברת החדשות", תוך מעורבות בוסה של בעלי שליטה בשתי זכייניות הערוץ 'קשת' ו'רשת'" (ראו עמוד 45).

יד אחת על הדופק, יד אחת בכיס

איתמר ב"ז

כיב בבוסטון. בשעת בוקר מוקדמת יוצא הבלוגר המתכנה joeybudafuco אל מרכז עיר מגוריו וקוטף מידיה של דיילת טרוטת עיניים את מהדורת הבוקר של החינמון המקומי שלו, "BostonNow", ובו טור חדש פרי עטו, שהועתק מן הבלוג אל העיתון ושוכתב קלות על-ידי העורכים.

בדרך אל מרכז החלוקה עשוי joeybudafuco לחלוף על פני העורך שלו, אך רוב הסיכויים שהשניים לא יזהו זה את פרצופו של זה. עד כמה שהדבר תלוי בעורך, כותב הטורים שלו עשוי בכלל לגור בקצהו השני של העולם ויכול להיות שהוא בכלל אשה, ילד, פוליטיקאי זעיר המתמודד על כיסא באחד המוסדות העירוניים, איש יחסיציבור או ניסוי פורץ דרך בתחום הבינה המלאכותית. בדומה לעשרות הבלוגרים האנונימיים האחרים שטוריהם מתפרסמים ב"BostonNow", מערכת סינדיקציית הבלוגים של החינמון דרשה ממנו רק דבר אחד בטרם יתפרסמו כתביו ברבים – כתובת דואר אלקטרוני פעילה. על שכר סופרים, כמעט מיותר לציין, אין מה לדבר. "נניח שאתה מעוניין לכתוב על ספורט", מצטט כתב

חלבד שיטת ההפצה החדשה, נראה כי עיתוני החינם מביאים עמם גם זן חדש של עבודה עיתונאית. העיתון "ישראלי" כחשל

אמיר שוורץ, עורך התרבות: ברגע שאתה עובד במערכת קטנה, התפקידים יותר מוגדרים. אין כל מיני עורכי-על כאלה, שלפעמים אפילו מתוך שעמום מתחילים להפוך מדורים או מגזינים סתם בשביל להראות שהם בסביבה

מלבד "ישראלי", שרואה אור מדי יום חול כבר לשנה וחצי, מתעתדים לקום בארץ בתקופה הקרובה לפחות

ה"ניוירוק טיימס" את ג'ון וילפרס, העורך הראשי של "BostonNow". "מה תעדיף – לקבל על הכתבה שלך 25 דולר, או כרטיס כניסה למשחק של ה'דר סוקס'? או שתעדיף אישור כניסה אל מאחורי הקלעים כדי לשבת עם הלהקה שתמיד רצית לראיין?".

אזן וילפרס והפובליציסטים האנונימיים שלו הם, ככל הנראה, תוצר קיצוני במיוחד של ההיגיון הכלכלי המניע את עיתוני החינם, שמאז 1995 מסתמנים כורוע הצומחת, המתפשטת והפופולרית של העיתונות המודרנית. בשנה שעברה הודיע ענק החינונים השבדי "מטר", המוציא לאור כשבועיים עיתונים יומיים בעשרים מדינות ברחבי העולם, כי לאחר 11 שנים של פעילות גרעונית הגיע סוף-סוף לרווחיות שוטפת. בהתחשב במצוקתה הנוכחית של העיתונות המסורתית, נדמה נתון זה כהישג מרשים, אך האם אכן ניתן להקביל את מצבם הבעייתי של העיתונים הוותיקים להצלחתו הכלכלית של דגם עיתונאי הנסמך על הנוסחה הפשוטה של תפוצה מקסימלית בעלות מינימלית? וכיצד ה"עלות מינימלית" משפיעה על פעילותם המערכתית של החינונים?

מנתונים של התאחדות העיתונים העולמית (WAN – World Association of Newspapers), שהובאו אשתקד ב"הראלד טריביון", עולה כי בעוד שהעיתונים המסורתיים נוהגים להשקיע 20–40 אחוז מתקציביהם בפעילות המערכתית, המודל הכלכלי של החינונים מתבסס על השקעה של פחות מעשרה אחוזים בתוכן – גישה המחייבת הסתמכות על מערכות קטנות המתוקצבות במשורה, שימוש נרחב בתכנים מן המוכן (סוכנויות, הודעות לעיתונות, סיי כום עיקרי החדשות מכלי תקשורת אחרים) ומחדורות קצרות ובעלות אופי מבזקי (שמשמעותן עלויות נייד נמוכות). שילובם של מרכיבים אלה עם חלוקה המונית במרכזי אוכלוסין יוצר פלטפורמה נוחה למפרסמים – מממניו היחידים של החינון – שמחפשים דרך להגיע אל הדור הצעיר, ה"צרכני", שעל-פי הקונספציה צורך פחות ופחות עיתונות מודרנית.

עשור לאחר פרוץ מהפכת החינונים העולמית, נראה כי המגמה תופסת תאוצה גם בארץ. בפברואר 2006, מעט לאחר השקת חינון הרכבת "ישראלי", הסביר המו"ל, שלמה בן-צבי, לכתבת "דה מרקר" את הסיבות שהביאו אותו להקים עיתון המחולק חינם: "המפרסם מעוניין פחות ופחות ברוכשי 'ידיעות' ו'מ עריב'. הדור החדש לא נכנס למעגל קוראי העיתונים.

לפתוח עיתון יומי במודל הישן זה פשוט לא עובד, זה כמו לפתוח היום חנות דיסקים".

מלבד "ישראלי", שרואה אור מדי יום חול כבר קרוב לשנה וחצי, מתעתדים לקום בארץ בתקופה הקרובה לפחות שני חינונים נוספים: "ישראל היום" של שלדון אדלסון, שותפו לשעבר של בן-צבי (שמנהל עמו סכסוך משפטי מתוקשר – ראו מסגרת), ו"חינון" של אנשי העסקים אלי עוזר (בעלי ה"ג'רוולס פוסט" והיומון ברוסית "נובוסטי נירלי") ודודי ויסמן, המחזיקים יחדיו בשבועון "אנשים" ובחלק ממניות "רדיו ללא הפסקה", ומתכננים להפיץ את עיתונם ברשתות השיווק שבשליטתו של ויסמן – "הריבוע הכחול", "דור אלון" ו"AM:PM". אדלסון גם נמצא בימים אלו במגע עם לרכישתו של "מעריב", במטרה להשתמש בו כמקור מידע לחינון "ישראל היום", או להופכו לחינון בעצמו. לפי פרסומי "גלובס" ו"דה מרקר", היו אמורים לצאת שני החינונים בתחילת חודש יוני. בנוגע לתוכניותיהם של ויסמן ועוזר טען גורם בכיר במיזם בפני "העין השביעית" כי הערכת הזמן שהרי פיעה בעיתונות היתה שגויה. עמוס רגב, בעבר עורך "ישראלי" וכיום חבר בצוות ההקמה של אדלסון, סירב להתראיין לכתבה זו. כך או כך, שני היוזמות הללו מצטרפות ליוזמותיהם הגנוזות – לעת עתה – של מו"ל "ידיעות אחרונות" ארנון מווס, שבעבר שקל להוציא חינון ובו תכנים מאתר "Ynet", ולזו של תמי מווס ב"בורביץ", שב-2004 ניסתה להקים חינון בשיתוף עם עופר נמרודי (בראיון למוסף "הארץ" ב-2005 הכחישה מווס-בורביץ את קיומו של ניסיון כזה).

ניתן להבדיל בין שני סוגים עיקריים של חינון: נים: האחד, עצמאי לחלוטין, אמור להפיק את כל תכניו בעצמו בעלויות נמוכות; השני, לווייני באופיו, נשלט על-ידי מו"ל ותיק ומתבסס על פרסום מבחר ערוך של תכנים שנכתבו מראש לגוף-אם כלשהו. בגרמניה, למשל, קמו עיתוני החינם הראשונים כמהלך הגנתי של המו"לים דומנט-שאורברג (המחזיקים ב-25 אחוזים מקבוצת "הארץ") ואקסל שפרינגר (מו"ל ה"בילד"), שעם הנץ השמועות על כניסת רשת "20 דקות" הגורבגית לארצם מיהרו להקים חינונים משל עצמם.

"ישראלי" החל את דרכו כחינון מן הסוג השני, אך שינה את אופן עבודתו לאחר פחות משנה של פעילות. הבעלים, שלמה בן-צבי, שרכש בשנים האחרונות את העיתונים בעלי האוריינטציה הימנית-דתית "מקור ראשון", "הצופה" ו"נקודה", ביקש להפוך

את חברת התקשורת שלו, "הירש מדיה", למערכת על שתשאב את חומריה מאותם כתבים ותערוך אותם לפי צרכיו של כל אחד מהעיתונים שברשותו. בשנה הראשונה לפעילותו אכן התקיים שיתוף פעולה בין "ישראלי" ל"מקור ראשון", בעיקר במדורי הספורט והכלכלה, אולם בנובמבר 2006, בעקבות הסכסוך המשפטי עם אדלסון, הופרדו המערכות.

ברק סרי, העורך הראשי והעורך בפועל של "ישראלי", מסביר כיצד בנוי גיליון טיפוס של העיתון: "ידיעות קצרות, מאהימאיתים מלה, חמישה-שישה עמודי חדשות, עמוד כלכלה, תרבות, לייף סטייל, תשחצים, תשבצים, סודוקו, ספורט כמובן, טלוויזיה, עמוד רכילות-חברה, והכל תמציתי, מהורק, אינטרנטי וקריא – בסך-הכל 24 עמודים, לפעמים 32".

עורכים ועיתונאים ב"ישראלי" מעידים כי ועירותה של המערכת – חמישה כתבי חדשות, חמישה עורכי מדורים, שלושה-ארבעה עורכי חדשות למהדרה, אפס צלמי מערכת – מניבה חלוקת תפקידים מעניינת. כך, למשל, ממלא אמיר שוורץ את תפקיד עורך מדור התרבות היומי, מבקר המוסיקה, כתב חדשות התרבות ורכז הכתבים, ולאחרונה אף החליף את עורכת מדור הטלוויזיה היומי, רננת פרשני, שנפצעה בתאונת דרכים (שוורץ מעיד כי הוא אף מוצא פנאי לכתוב ל"מקור ראשון" כפריילנסר); הכתב בצפון, דני ברנר, מעיד כי הוא ממלא תפקיד שנימונים הגדולים ממלאים ארבעה כתבים, ואף מצלם בעצמו רבות מהתמונות המלוות את כתבותיו ("אין לי משרדים, אין לי מערכת, אני מה שנקרא זאב בודד"); והכתב אלכסנדר כץ, למשל, מסקר חדשות מוניציפליות מאזור המרכז, פלילים, חינוך, רווחה ובריאות, ולאחרונה אף החליף את ברנר בסיקור הצפון בעת שזה יצא לחופשה.

חרף הניסיון הברור לחסוך בהוצאות המערכת, כל אנשי "ישראלי" שהתראיינו לכתבה זו העידו כי משכורותיהם סבירות בהחלט ומשתוות למשכורות ביומונים הגדולים. עם זאת, היה מי שהוטרד ממבנה המערכת, שלעתים פוגם באיכות העבודה העיתונאית: "הקטע של מעט כתבים שמסקרים הרבה תחומים בהחלט פוגע באפשרות להתמקצע בתחומי הסיקור", מעיד גורם בעיתון, "ובקטע של ריכוז הכתבים, העיתון עובד בכלגן אחד גדול ואין כליך הכוונה של הכתבים". למרות דברי הביקורת מצהיר הגורם כי בסופו של יום הוא מרוצה מאיכות עבודתו האישית ומרמתו הכללית של "ישראלי". העורך הראשי סרי חושב אחרת: "כוח האדם שיש

דני ברנר, הכתב בצפון: הסיבה למיעוט הסקופים אינה בהכרח גודל המערכת; זה גם וגם. גם משום שהעיתון בנוי במחסור של כוח-אדם, אבל גם משום שמדובר בעיתון חדש. "ישראלי" עדיין לא מקושר כמו העיתונים האחרים

שני הינמונים נוספים: "ישראל היום" של שלדון אדלסון ו"חינמון" של אנשי העסקים אלי עוזר ודודי ויסמן

האחרים, הוא לא מקבל מידע וסיפורים על מגש כסף, וזה דורש הרבה מאוד עבודה עצמאית, ולכן גם הרבה אחריות. בסופו של דבר נעשה פה דבר חדש, ודבר חיובי מאוד – זה יאפשר יותר פלורליזם.

אך האם באמת מסוגל כלי תקשורת בעל שאיפות עיתונאיות מינוריות, המתבסס על תכנים קנויים ומשאבים מערכתיים מצומצמים, לתרום תרומה של ממש לדיוני דעות בחברה? עד כמה יכול צוות חדשות בן עשרה אנשים לספק מידע חדש ודעות שונות כשמוטל עליו, פעמיים ביום, להרכיב תמונה מלאה ואמינה של האירועים שעל סדר-היום? ועד כמה ניתן להציג תמונה מורכבת של המציאות בידיעות שאורכן לרוב אינו עולה על 300 מילה? "מי שמחפש עומק ומאמרי מערכת, אנחנו כרגע לא יכולים לתת לו את כל התמריץ", מודה שורץ. "אם היינו עיתון שעולה עשרים שקל לים ליום ומתעסק רק במאמרים גבוהי מצח, אז הייתי אומר לך שהייתי מת שנצליח, אבל אני די סקפטי. אבל היות שאתה בסופו של דבר מביא לאנשים את מה שהם מצפים לקבל, וזה אפילו לא עולה להם – הם רק צריכים להושיט את היד ולקחת – אני מאמין שזה מוצר שלא רק ישרוד, אלא גם יצליח".

נהוג לומר שסוס המתקבל במתנה אין בודקים בשיניו, אך בין סוסים מוכי עששת ובין עיתונים מפריד עולם ומלואו. אם כך, מי צריך להתאמץ יותר כדי למצוא חן בעיני הקהל, עיתון שעליו לשכנע את קוראיו לרכוש, או כזה שהקורא מקבל לידיו בחינם? ניתן להניח בנקל כי כל עוד יש לחינמון כ"ישראלי" מנופול על שטחי חלוקה נרחבים, הוא עשוי להרשות לעצמו לאמץ אופי שונה מזה של העיתונים הוותיקים. ואכן, עיון ב"ישראלי" משכנע כי בעיתון נעשים מאמצים כנים לנכש רבות מההטיות הפוליטיות והעריכה הצעקנית המאפיינות את "מעריב" ו"דיעות אחרונות", ואף להטעין את המדורים ומאמרי הדעה בקורטוב ביקורתיות, בד בבד עם הקפדה לא להתרחק מהזרם המרכזי. נוכח נטייתם הרווחת של גופי תקשורת הפועלים באוריינטציה רווח להאביס קהל שבוי בתכנים שאיכותם שנויה במחלוקת, וחרף כל הבעיות שתוארו לעיל, ניתן לומר כי מדובר בסוג של הישג.

דני ברנר שם את הדברים בפרופורציה: "מבחינת הקונספט, 'ישראלי' לחלוטין לא מתחרה לא ב'מעריב' ולא ב'דיעות', והם גם לא מתחרים איתו. הוא מוכר מוצר אחר, הייעוד שלו הוא למלא נישא". האיזן זה מה שנאמר בעבר על האינטרנט?

בשביל להראות שהם בסביבה. לי, למשל, חשוב באופן אישי להביא דברים שהם לא רק המיינסטרים, להתייחס גם לתרבות יותר גבוהה או לתרבות שוליים, ולא רק לצטט את מה שגיא פינס אמר ערב קודם, ועד היום לא התערבו לי בזה יותר מדי. זה מנרש שאני מאוד שמח שיש פה, שיש חופש, ערוצי הידברות. כל אחד עושה את העבודה שלו, וכל עוד הוא עושה אותה טוב, לא מתערבים לו".

"מבחינת החלק החדשותי, המטרה שלי כעורך 'ישראלי', מסביר סרי, "היא במינימום מלים לספר את כל סיפור המעשה של מה שקרה היום, להתרכז בדברים העיקריים, להתעלם מהטפלים, ובאמת לתת לקורא את התמצית. בסופו של דבר אנחנו נבחנו במוצר, ואני חושב שהמוצר טוב".

חרף הסיפוק שמפגינים אנשי "ישראלי" מאיכות עבודתם, מעל דפי העיתון צצות מדי יום אנומליות שונות העשויות להעיד על הנעשה מאחורי הקלעים. דפדוף יומיומי בעיתון מעלה כי רבות מהכתבות ב"ישראלי" מופיעות ללא קרדיט, או עם קרדיט עלום בסגנון "הסוכנויות" או "כתב 'ישראלי'". בעוד שניתן להבין את העדר הקרדיט בכתבות חדשות החוץ (סרי: "גם ב'הארץ' לוקחים כתבות מעיתונים בחו"ל ומסוכי ניות, אני לא חושב שזה מוריד מהערך"), לעיתים קורה שגם הכתבות המרכזיות מופיעות ללא קרדיט. כך, לדוגמה, כתבה שהופיעה בעמוד השני ב'1 במאי, יום לאחר הגשת דו"ח הביניים של ועדת וינוגרד, שהביא אה ציטוטים מפי "בכירים במפלגת קדימה" שהמליצו לאולמרט להתפטר – לכאורה, מידע פנימי שכל כתב היה שמח לחתום עליו. על כך אמר גורם בעיתון כי "יש לי תשובה על זה, אבל אני מעדיף לא לתת לך". לצד הכתבות הבלתי חתומות, חלק אחר של העיתון ניחן דווקא בקרדיטי יתיר: מדור הפנאי, שמוגש בחסות חברת תשבים, מכון ללימודי פסיכומטרי ובית-ספר לאנגלית.

תחום הגילויים הבלעדיים ב"ישראלי" נתון גם הוא בבעיה. "יש דברים שאנחנו מביאים בבלעדיות, אבל זה לא הטופ סטוריוז", אומר שורץ. "בתקופה האחרונה באמת לא הבאנו שום סקופ או משהו כזה". גם יתר המרואיינים התקשו להיזכר בגילויים משמעותיים. כתב העיתון בצפון, דני ברנר, שעבד ב"מעריב" במשך כעשרים שנה בטרם הצטרף ל"ישראלי", טוען כי הסיבה למיעוט הסקופים אינה בהכרח גודל המערכת: "זה גם וגם. גם משום שהעיתון בנוי במחסור של כוח-אדם, אבל גם משום שמדובר בעיתון חדש. 'ישראלי' עדיין לא מקושר כמו העיתונים

לנו כיום בהחלט עונה על הצרכים שלנו", הוא אומר. "אנחנו מערכת יחסית קטנה, קומפקטית. אני קורא לה סירת מטכ"ל".

לא תמיד היתה מערכת "ישראלי" כה קטנה וקומפקטית. בחודש פברואר האחרון, לקראת תום הסכסוך המשפטי בין בן-צבי לאדלסון, פתחו כשלוש שנים מתוך חמישים עובדי "ישראלי" בשביתה במחאה על הלנת שכרם כמשך חודשים ארוכים. גורם בעיתון מספר כי לקראת השביתה, שארכה כחצי יום, התגבש בעיתון מעין ועד עובדים ספונטני, שהתפזר לאחר מכן. "היו איומים מהנהגה שמי שישבות – כאילו התפטר", אומר הגורם, "ואחרי השביתה באמת היתה מעין עריפת ראשים קלה לאנשי הוועד. אם אני לא טועה, היו ארבעה אנשים בוועד, ומתוכם נשארו בעיתון שניים. לאחר מכן נאמר לנו שאין יותר דבר כזה ועד עובדים, שהעיתון לא יסבול את זה". לאחר השביתה פוטרו כ-25 מעובדי "ישראלי", מתוכם כעשרה עיתונאים. גורמים ב"ישראלי" טוענים כי העובדים פוטרו בשל חלקם בשביתה. הנהלת "הירש מדיה" טענה בזמנו כי מדובר בחלק מהארגון מחדש וצמצום השורות בעקבות הפרדת מערכות "ישראלי" ו"מקור ראשון".

על רקע הקיצוצים ורחיקתם של כתבי ועורכי "ישראלי" למלא כמה תפקידים במקביל, ישנן משרות שעליהן ויתרו ב"הירש מדיה" כליל: דרג העריכה העליון, זה שתפקידו להתעסק לאו דווקא בכתיבה ובעריכה בפועל, אלא בהתוויית הדרך ותכנון לטווח ארוך, נעדר כליל ממערכת העיתון. סרי מעיד כי למעט שני ערבים בשבוע, הוא עורך כמו ידיו את מהדורות הבוקר והערב של העיתון, ועוסק גם בחלוקת משימות לכתבים. לדבריו, אופי התפקיד אינו מותיר לו פנאי לעסוק בתכנון לטווח ארוך. "בגדול אנחנו חיים מיום ליום", הוא אומר. "אני לא עובד כמו עורך עיתון 'הארץ' או 'דיעות' או 'מעריב'. העבודה שלי אחרת, ומכיוון שיש פחות אנשים אני גם לוקח על עצמי מטלות נוספות שעורך בעיתונים הנמכרים לא לוקח על עצמו. אין היערכויות לטווח ארוך – לקראת חגים אנחנו דואגים שעמודי התרבות יכילו כמה שיותר אינפורמציה על אירועים עיתודיים".

אמיר שורץ, לעומתו, מאמין כי זעירותה של המערכת עשויה לסייע לא רק לשורת הרווח של העיתון, אלא גם לעבודה העיתונאית: "ברגע שאתה עובד במערכת קטנה, התפקידים יותר מוגדרים", אומר שורץ. "אין כל מיני עורכי-על כאלה, שלפעמים אפילו מתוך שעמום מתחילים להפוך מדורים או מגויינים סתם

כשבעה אחוזים פחות מ"מעריב", וכחמישה אחוזים יותר מ"הארץ"

פועלי "הארץ" התאחדו!

בשנות השמונים היה המו"ל עמוס שוקן מי שקידם את חיסולה של העיתונות המאוגדת בישראל. עשרים שנה לאחר מכן, הכנסתו של שעון נוכחות למערכת "הארץ" מביאה את עיתונאיו להקים ועד

שוקי טאסיג

ביום שישי, 11 במאי, התאספו כמאה מעובדי הארץ בבית סוקולוב, משכן אגודת העיתונאים בתל-אביב, במטרה להקים ועד עובדים לעיתון "הארץ". בין הנוכחים היו עורכים וכתבים, עורך המוסף "תרבות וספרות" בני ציפר, עורך המוסף "ספרים" דרור משעני, סגן עורך "מוסף הארץ" אהוד עין-גיל, הכתבים רותי סיני, יובל יועז, רן רוניק, מירון רפופרט, אסף כרמל, תמרה טראובמן, רוני זינגר, יוסי מלמן ועוד. באירוע נכחו גם המעצב הגרפי הוותיק של העיתון ערן וולקובסקי, צלם אחד, מתרגמים ומגיהה אחת ששרדה את חיסול מחלקת ההגהה ב"הארץ". אולם רוב מניין ובניין הנוכחים היו עורכי העמודים – "משכתבים", כפי שהם מכונים לעתים – המהווים ברגיל את עמוד השרדה של מערכת עיתון יומי.

הכינוס התנהל ללא סדר-יום נוקשה, כיאה לאנשים המועסקים בעיתון בעל נטיות ליברליות, אולם בנימוס ודרך ארץ. ככל זאת, "הארץ" עורכים, כתבים ועסקנים תפסו את תורם מעל בימת הנואמים. יוסי בר-מוחא, מנכ"ל אגודת העיתונאים בתל-אביב, בנאום שהיה יכול להיות נאום בחירות, הביע תמיכה נחרצת ונלהבת ברעיון האיגוד. עורך-הדין איתי סבירסקי מהקליניקה המשפטית באוניברסיטת תל-אביב, שמלווה את העיתונאים כבר כמה חודשים, הציג את ההיבטים המשפטיים של מאבק עובדים. רותי סיני נשאה דברים שזכו למחאות כפיים נלהבות. את אורי שורץ, עורך באתר האינטרנט של "הארץ", בחור ארוך-שיער וביישן למראה, הקהל כמעט נשא על כפיים. נשמעו טענות מטענות שונות על תנאי העסקה ב"הארץ" ועל הצורך הרחוף בהתאגדות, על כך שרווחתו של כל עובד תלויה בכושר המיקוח שלו ולכן החלשים נפגעים גם אם הם עובדים מוכשרים יותר, על משכורות שאינן מתערכנות, על הנהלה אטומה וכוחנית ועל עוד ועוד פגעים תעסוקתיים. בין לבין נבחר הוועד שהיה עילת הכינוס: חמישה עורכי עמודים, מתרגמת ושלושה כתבים (תמרה טראובמן, יובל יועז ורותי סיני). הקביעה שחרזה את נאומיהם של הדוברים היתה כי מדובר במעמד היסטורי.

מבחינה מסוימת אכן מדובר באירוע היסטורי, או לפחות באירוע שיש בו אירוניה היסטורית. שכן, כפי שמקובל לומר, מו"ל "הארץ" עמוס שוקן היה זה שחיסל את העיתונות המאוגדת בישראל. הקביעה הזאת אינה מדויקת: "שום שביתה מעולם לא נשברה ב'הארץ'", אומר זאב יפת, מי שהיה עיתונאי ב"הארץ" במשך שנים רבות, עשר מתוכן כראש ועד העובדים בעיתון. גם שוקן אמר לא מכבר ל"מעריב", שרעיכתה של העיתונות המאורגנת היתה מתרחשת ממילא, גם בלעדיו. שהרי מאז שנות השמונים נמצאת העבודה המאורגנת בנסיגה בכל המשק הישראלי. מה, אם כן, עורר בעוצמה רבה כליכך אצל עיתונאי "הארץ" את הרחף לגלגל את ההיסטוריה לאחור?

לכאורה, הכל החל בגלל חידוש קטן, שינוי טכני בסדרי העבודה בבניין "הארץ": התקנת שעון נוכחות. המעבר לדיווח פרטני על שעות עבודה ביטל נוהגים שהיו מקובלים עד אז וגרר פגיעה בשכרם של עובדים מסוימים, שהגיעה לכמה מאות שקלים. היו עובדים שספגו כתוצאה מזה הפחתה של כאלף שקלים משכרם,

ההתארגנות החלה בפגישות שהובילו לניסוח מכתב מחאה להנהלה, שעליו חתמו 73 עובדים

↓
הנהלת העיתון לא הגיבה

↓
הקבוצה יצרה קשר עם עורך דין שניסח מכתב ופירט בו את העבירות על דיני העבודה שעשתה לכאורה הנהלת "הארץ"

↓
הנהלת העיתון לא השיבה

↓
העובדים יזמו את הכינוס בברכת אגודת העיתונאים בתל-אביב

זה יכול לקחת שבועות וחודשים. כרגע הרגל הוא עצם ההתאגדות". כשאני שואל אותו אם הוא מודע לכך שיתכן כי יאלצו להפעיל את נשק יום-הדין ולשבות, הוא עונה: "לא מתוכננת שביתה בזמן הקרוב". האם אינו פוחד שיפטר אותך? ריבק משיב בשלילה. "בתגובות שלו, העיתון תמיד מציין ש'הארץ' פועל לפי החוק. גם אנחנו פועלים לפי החוק. לא נעשה שום דבר מטופש. לפטר אותי זה דבר לא חוקי. לכן אני לא חושב שיפטר אותי. אבל גם אם יפטר אותי – זה לא דבר מפחיד".

עובדים אחרים בעיתון משייכים בים תשובות דומות: "אני כמוכר לא רוצה שזה יקרה", אומר אריאל גוטליב, עורך עמודים ב"דה מרקר", "אם יהיה איום כזה נצטרך להילחם בו, כשההגנה הכי טובה היא הסוליי דריות של שאר העובדים. אבל ברור שזה על הפרק: אני מבחינתי החלטתי שזו לא סיבה מספיק טובה לשבת ולא לעשות כלום". "אין לי הרבה מה לפחד כי אין לי הרבה מה להפסיד", אומר עובד אחר, גם הוא עורך עמודים. "אם יפטר אותי אלך לעבוד בהייטק Q.A., השכר יהיה יותר גבוה והעבודה יותר משעממת".

הלך הרוח שמנשב בתשובות האלה מלמד כי, באופן אירוני, ייתכן שדווקא מדיניות ההעסקה של שוקן תאפשר את מאבק העובדים מולו. עובדים שאינם יכולים לאבד את השלווה שמעניק חוזה קיבוצי, משום שכזה אינו קיים; עובדים בשכר נמוך, המרחיק את מי שאינם רווקים וצעירים, ובקיצור: עובדים שאין להם מה להפסיד. כך או כך, בר-מוחא מבטיח בשמה של אגודת העיתונאים כי "נעקוב אחרי כל מהלך בהעסקתם של אותם עובדים שהתאגדו ושנבחרו לוועד. אני מאמין שעמוס שוקן לא יעשה צעד שעלול לפגוע בשמו הטוב, כאדם הומני שיש לו עיתון ייחודי ובעל שם. אם נידרש, נשלם גם את משכורתם של עיתונאים שישבתו. אני מקווה מאוד שעמוס שוקן יתעשת ויבין שככל שהעיתונאי מקבל שכר הוגן יותר, ולא שכר רעב שהוא מתבייש להביא הביתה, כך עבודתו היא טובה יותר".

"הארץ" הוא גם בית", אמר אחד הנוכחים בכינוס, "ולכן חשוב לנו להילחם על דמותו". עובדי "הארץ", ששוחחתי איתם לצורך הכנת הכתבה, הפטירו שבעיני תונים המתחרים המצב הוא לא דווקא יותר טוב. "מה שחשוב הוא שהמסר יעבור לעיתונאים אחרים", אומר ריבק בסיוס שיחתנו. "רוב האנשים שבאו לכינוס מבינים שיש לזה חשיבות מעבר לעיתון 'הארץ'. שכשאתה נותן לעיתונאי מה שמגיע לו, אתה מקבל עיתון טוב יותר. זה לא רק עניין המשכורת והתנאים שלנו".

"הארץ". "מה שכואב במיוחד לעובדים", הוא מוסיף, "הוא שפגיעה זו בשכר לא נעשית כחלק מתוכנית הבראה או צמצומים, אלא ההפך הגמור – דווקא בתקופה של פריחה והתרחבות. הפגיעה הנ"ל, לרבות האופן החרצדי שבו נעשתה והעיינו שבו נעשתה, הותירה את העובדים המומים". סבירסי מניח גם את נשק יום-הדין של העובדים: הכרזה על סכסוך עבודה.

גם המכתב השני זוכה להתעללות מוחלטת, ממשיך ריבק, "אבל בכל זאת משוה קורה וההנהלה רוצה להרגיע את השטח. היא יוזמת פגישות מחלקתיות. 'דה מרקר' בנפרד, אתר האינטרנט בנפרד, דסק החדשות בנפרד. העובדים זוכים לבסוף ליהס מצד ההנהלה, אבל מגלים שיש לה עמדה ברורה על אופיה של ההיררכיה: באחת הפגישות, כשסמנכ"לית כוחהאדם, נורית דרגנר, נשאלת מדוע לא הגיבה ההנהלה למכתבים שנשלחו עליידי נציגות העובדים, היא משיבה כי "הארץ" לא מאמינים בנציגויות וכי יחסי העבודה הם אישיים. "אתה רוצה שנציג ידבר בשמך?", שאלה את אחד העובדים שנכחו בפגישה, "אז תביא עו"ד".

וזה בדיוק מה שהעובדים עשו, אבל בידה. הם בדקו דרכים שונות להתאגדות, ובמהלכן נוצר קשר עם אגודת העיתונאים. יוסי בר-מוחא, מנכ"ל האגודה, קיבל אותם בזרועות פתוחות. אגודת העיתונאים היתה זקוקה לעירוי הרים כמו פצוע שההיסטוריה דרסה והשאירה אותו לדמם בצד הכביש. העורכים ב"הארץ", רובם צעירים במחצית השנייה של שנות העשרים לחייהם, היו זקוקים באותה מידה לממון ולניסיון שנצבר באגודה. בכינוס שיתרחש שבועיים אחר-כך יאמר בר-מוחא מעל הדוכן: "תחלבו אותנו".

האתגר שניצב בפני קבוצת ההתארגנות הראשונה היה לגייס את חבריהם לפעולה. כדי להקים ועד יציג, נדרשת תמיכה של יותר משליש מעובדי המפעל. לרווחתם, כמאה העיתונאים שהשתתפו בכינוס, והביעו תמיכה בתביעה שהוצגה בו, הגיעו למכסה הדרושה. מעתה יש ועד. מה הלאה? "דרכי הפעולה לא נקבעו עדיין", אומר ריבק, "לפי הקולות שהושמעו בכינוס, אנחנו לא הולכים למאבק. עיקר המאמץ שלנו יהיה להבטיח תמיכה בהתאגדות, שתהיה שרירה וקיימת. רק כשנראה שיש תמיכה, נציג את עצמנו בפני ההנהלה ונעלה בפניה את הדרישות. אנחנו מודעים לכך שיתכן שהבעת הנכונות שהובעה בכינוס תתמוסס. אם מפני שזה ייקח זמן, אם מפני שזה ילבש אופי של מאבק כוחני שירתיע אנשים. יש תמיד סיכוי שמומנטום יאבד,

כחמישית ממשכורת ממוצעת של משכתי. לעומתם, היו עורכים שנהנו מתוספת של מאה או מאתיים שקלים, כתוצאה מכך שבגלל התקנת שעון הנוכחות חושבו גם הצאי שעות עודפות. ב"הארץ" נעשו בעבר קיצוצי שכר כואבים הרבה יותר: עובדים הוצאו לחופשות כפויות, הטבות הצטמצמו ונעלמו. מרוע דווקא הכנסתו של שעון הנוכחות הוציאה אנשים למאבק והביאה להתאגדות? ובכלל, האם "עבודה מאוגדת" היא נוסחת קסם, המבטיחה אושר ועושר? דו"ח מבקר המדינה, שהתפרסם לאחרונה, חשף את הדרך שבה שעון הנוכחות מנוצל לרעה על-ידי עובדי רשות השידור המאוגדים ותקף את הסיאוב שפשה בה בגלל ועד העובדים החזק. סולידריות, מסתבר, היא ערך שיכול לא רק לרעוע, אלא גם להרקיב. ויוסי ורשבסקי, מנכ"ל "הארץ", מה בסך-הכל הוא רצה לכאורה – להפוך את מערכת העיתון למקום קצת יותר מסודר.

הם אמרו שזה עושה סדר. שכל אחד יקבל מה שמגיע לו בדיוק", אומר יואב ריבק, בן 26, ממנהיגי ההתאגדות ומי שהנחה את הכינוס בבית סוקולוב. מ-2002 הוא עורך ב"הארץ", תחילה באתר האינטרנט ואחר-כך בדסק החדשות. לפני כשנתיים עזב לתפקיד דומה ב"מעריב", אולם חזר ל"הארץ" אחרי תשעה חודשים.

אלא שבדיקה מעלה שההסבר של הנהלת "הארץ" לא היה כן. כך, למשל, לכמה בעלי תפקידים בעיתון הסתבר ששעון הנוכחות החדש לא נועד להם. "אתם מחוץ להסדר", אמרו להם במדור השכר. מדובר בעובדים, מפקים וראשי דסק, שחישבו משכורתם לפי שעון הנוכחות היה מוסיף לתלוש המשכורת שלהם אלפי שקלים. "אחר-כך, בישיבה עם ההנהלה", מספר ריבק, "אמרו שיש תפקידים שלא מאופי התפקיד להעביר כרטיס. אנחנו לתומנו חשבנו שעיתונאי זה תפקיד כזה, אבל מסתבר שלא".

הנהגת שעון הנוכחות, הרגישו העובדים, לא היתה רק שינוי בסדרי ההעסקה; היא היתה שינוי בגישה. הנהגה, כפי שהיה עד אז, העיד על תרבות ארגונית המכירה במידה מסוימת של גמישות ויצירתיות הכרוכות בעבודה העיתונאית, בשונה, אולי, מהאווירה המתאימה לעובדים בחנות כלבו גדולה. "היתה תחושה במערכת שזה דבר מעליב", אומר ריבק. "פתאום יש תחושה שמי תחשבנים איתך".

המשכתיים מ"דה מרקר" ו"הארץ" החלו בפגישות על גג המערכת. "הנטייה הראשונית היא להתעצבן ול"היאבק על הכסף", אומר ריבק, "אבל אנחנו לא אנשים אלימים, אנחנו אנשים מחושיבים. יש משהו מקומם בזה שלא דיברו איתנו לפני כן, אבל יכול להיות שבסך-הכל ההנהלה עשתה כאן משהו צודק". הפגישות מובילות לניסוח מכתב המוחה על השינוי בתנאי ההעסקה. 73 עובדים חותמים עליו והוא נשלח להנהלת העיתון. שום תגובה לא מתקבלת. אגב, גם לכתבה זו בחרו עמוס שוקן ויוסי ורשבסקי שלא להגיב. הקבוצה יוצרת קשר עם עורך-הדין איתי סבירסקי, מהקליניקה המשפטית באוניברסיטת תל-אביב. הוא מנסח מכתב ומפטר את העבירות על דיני העבודה שעשתה לכאורה הנהלת

שבויים בקונספציה

יום העצמאות האחרון פתחו הארגונים הפלסטיניים החמושים ברצועת עזה בירי מסיבי של טילי קסאם ומרגמות לעבר שטח ישראל. ההתקפה נומקה כתגובה על הרג של שישה פלסטינים בגדה המערבית וברצועה בידי צה"ל קודם לכן. כמוצאי החג דיווחו מהדורות החדשות של ערוצי הטלוויזיה על נסיון חטיפה של חייל בחסות מטחי המרגמות והקסאמים. כותרת מהדורת החדשות המרכזית של ערוץ 2 סיפרה: **סוכלה חטיפת חייל בעזה, על רקע תמונות ויריאו של פעילי חמאס חמושים במדים מנומרים יוצאים ממנהרה ומסתערים.** הצופים לא יכלו לדעת כי מדובר בתמונות ארכיון של אימוני הפעילים החמושים שהפיצו הארגונים ברצועה ולא בצילומי נסיון החטיפה, שאירע, כביכול, באותו יום.

כותרת מהדורת חדשות ערוץ 10 באותו יום היתה: **בצה"ל מעריכים: הפלסטינים ניסו לחטוף הבוקר חייל בעזה.** גם כאן הוצגו צילומי ויריאו של פעילי חמאס חמושים מהרצועה מסתערים מתוך מנהרה. הכתב, שי חוקני, הסביר: "זה התחיל בירי הסחה של עשרות פצצות מרגמה לעבר המעברים סופה וכרם-שלום. אז אמורים היו המד בלים לעבור לשטח ישראל וכנראה לחטוף חייל... אבל צה"ל נערך על הגדר וביצע כמה תרגילי הסחה כדי לה טעות את המחבלים. לפחות לעת עתה נראה שהתרגילים הללו הצליחו לסכל את נסיון הפיגוע".

במהלך סקירתו, כמעט באופן אגבי, הוסיף חוקני פרט חשוב כשאמר: "צה"ל שוב לוחץ לפעולה צבאית גדולה". לעניין זה עוד נשוב בהמשך.

למחרת, 25 באפריל, דיווחו כותרות שלוש העיתונים הגדולים על האירוע באופן פסקני, בדומה למהדורות החדשות בטלוויזיה:

סוכל ניסיון של החמאס לחטוף חייל (מעריב).
החמאס הרעיש את כל הגזרה במטח של עשרות רקטות כדי להסוות ניסיון לחטוף חייל (ידיעות אחרונות).

צה"ל: סוכלה חטיפה בעזה (הארץ).
 חמישה ימים אחר-כך, ב-30 באפריל, הופיע ב"ידיעות אחרונות" פרט מידע משמעותי, שהוצנע בשוליו של טקסט, בסופה של ידיעה חדשותית, כאמירה אגבית: "בתוך כך, סגן ראש השב"כ י' טען בישיבת הממשלה כי בניגוד להכרזת צה"ל, לא היה במהלך יום העצמאות ניסיון לחטוף חייל לשטח רצועת עזה, וכי אין כל אינדיקציה מודיעינית לכך שירי הרקטות המסיבי של החמאס לעבר ישראל ביום העצמאות היה כסות לנסיון חטיפה".

אבל הסמכות הבטחונית של סגן ראש השב"כ י' לא שכנעה את התקשורת לעדכן את דיווחיה. רוני דניאל, הפרשן לענייני צבא של ערוץ 2, המשיך להתעקש על גרסת נסיון החטיפה גם שבוע אחרי שי' אמר את הדברים בישיבת הממשלה. ב-6 במאי, בעקבות התקפת טילים נוספת מכיוון הרצועה, אחרי הריגת שלושה פלסטינים נוספים בידי צה"ל בגדה יום קודם לכן, הסביר דניאל בפתח המהדורה:

"ביום העצמאות היתה פעולה גדולה של הפתח ואחרים בדמות ירי מרגמות וקסאמים לשטח ישראל; מין ניסיון לבצע חטיפה. אחר-כך כונס דיון בטחוני מיוחד אצל ראש הממשלה. יצאו משם עם כמה הגדרות כלליות. בפועל לא התירו לצה"ל לשנות את המדיניות. לא תגובה. לא גביית מחיר".

דניאל לא הזכיר כלל את גרסת סגן ראש השב"כ. כך התנהלו חילופי הדברים עם מגישת המהדורה: יונית לוי: ובתגובה לכל זה, רוני, גם הפעם נראה איפוק?

רוני דניאל: כנראה יונית, זה העניין... יושבים ולא עושים יותר מדי. ממתנינים לפיגוע גדול שיקרה, חס וחלילה... זאת מדיניות נפסדת. אי-אפשר לשבת כך ולהמתין... בגדול, מדיניות ההכלה של ינוגרד שהוא כל-כך מבקר בקשר ללבנון - אין שום סיבה להחיל את המדיניות הזו גם על רצועת עזה.

יונית לוי: אפשר להעיר, שממשלה שפועלת בצל ינוגרד אולי לא תמהר להגיב בכל מקרה?
 רוני דניאל: (צריך לעשות) משהו בכל זאת. אי-אפשר להשאיר את המצב ככה.

דניאל, שלא מוכן להשאיר את "המצב ככה", חושב שצה"ל חייב לעשות "משהו", שהוא עצמו אינו מגדיר את טיבו. ממסגור הדברים עולה שהוא דוחף לפעולה

הדינאמיקה של סיקור התקפת טילי הקסאם הנרחבת ביום העצמאות הכילה שני סיפורים (נארטיבים) שונים, שיצאו ממסדרונות מערכת הביטחון; הנפח שקיבלה הגרסה המתלהמת מעיד על הכשל המתמשך של התקשורת הישראלית בהצגת תמונת הסכסוך

צבאית, אותה פעולה שצה"ל דורש, לפחות לפי גרסת עמיתו מערוץ 10, שי הזקני. הדינמיקה של סיקור אירועי יום העצמאות ברצועה הכילה, אם כן, שני סיפורים (נארטיבים) שונים, שיצאו ממסדרונות מערכת הביטחון, אך כל אחד מהם קיבל נפח סיקור ותשומת לב תקשורתית שונים לחלוטין: האחד, שזכה למידה עליונה של בולטות, קבע בפסקנות שהירי המסיבי היה במהלך ניסיון לחטוף חייל. השני, שביטל את האפשרות הזאת, הוצנע באופן גורף והופיע רק כאמירה אגבית שצוטטה במקום שולי ומרוחק מתשומת הלב של הקוראים. מרבית כלי התקשורת, שדיווחו בהבלטה על "נסיון החטיפה", לא טרחו להביא את דבריו של סגן ראש השב"כ שביטל את האפשרות הזאת מכל וכל. הרוב המכריע של הצופים במהדורות החדשות בטלוויזיה ושל

אפשר לומר שלא פחות מאשר את הצבא, השחית הכיבוש גם את התקשורת. הרגלי סיקור בעייתיים יצרו שיח מעוקר, חלקי, צדקני מדי לעתים קרובות, שערפל את תודעתם של כתבים ועורכים לא פחות מאשר את זו של צרכני התקשורת. סיקור מתלהם, "פטריוטי", שאימץ ללא ביקורת נארטיבים המבליטים מרכיבים מסוימים של המציאות ודוחה אחרים (מצניע או מתעלם מהם), שאב את התודעה לתוך חור שחור של בורות מדעת ושל הונאה עצמית. כשלים מתמשכים בסיקור סכסוך כה מורכב יצרו, לעתים, מצג שווא של מציאות אלימה המתנהלת כאחריותו של צד אחד בלבד – הצד השני. דפוסי הסיקור הקיימים בענייני השטחים השפיעו גם על המסגרת התודעתית שבתוכה נולד הכישלון בלבנון.

צילום: רויטרס

צילום: רויטרס

ראוי היה שיתקיים דיון מעמיק על כך, אבל סוג דיון כזה לא התקיים עד כה (גם לא במועצת העיתונות, שעסקה בשולי הדברים). ואולי זו הסיבה שמאפשרת להם להמשיך ולהתקיים גם אחרי המלחמה ואף בעצם ימים אלה, ובכך להודיע קבל עם ועדה: אין חדש תחת השמש; עולם כמנהגו נוהג. אם נשוב לאירועי יום העצמאות ברצועה, כלי התקשורת בחרו לפרש את הירי המסיבי הפלסטיני כנסיון חטיפה, פעולה העומדת בפני עצמה ומצביעה על כוונותיו התוקפניות, האובייקטיביות, של הצד השני. אפשר היה להתייחס אליהם גם כאל פעולת תגובה פלסטינית להרג אנשיהם בגדה, מעין ניסיון לגבות "תג מחיר" לאלמותה של ישראל. אבל העיתונות הישראלית בחרה להצניע אפשרות זו וצמצמה בכך את מרחב הדיון הציבורי האפשרי לאפס. ■

יזהר באר הוא מנכ"ל "קשב"

קוראי העיתונים יכול היה להשתכנע, כי ביום העצמאות ניסו פעילי חמאס לחטוף חייל מתחום ישראל במסווה של התקפת טילים ופגזים. במצב דברים זה לא היה יכול להתקיים דיון תקשורתי/ציבורי על ההקשר הרחב של המציאות בשטחים, כמו המדיניות הצבאית היוזמה שמנהל צה"ל בחודשים האחרונים, שהביאה להריגתם של 68 פלסטינים, רובם בגדה המערבית, מאז 26 בנובמבר 2006, מועד תחילת הפסקת האש, ועד למועד כתיבת דברים אלה באמצע מאי. האפשרות שמדיניות זו היא שמביאה להסלמה, כמו גם מידת האפקטיביות שלה ומשמעויותיה הרחבות, לא נדונה. הדיון בסיקור האירוע הזה לא מסתכם, אם כן, רק בשאלה אם אכן היה ניסיון חטיפה של חייל מהרצועה ביום העצמאות, וגם לא בשאלה אם הארגונים החמושים בעזה מעורבים בניינים לבצע חטיפה שכזו (סביר שכן). אופן הסיקור מטיל אור על כמה מדפוסי הפעולה הבעייתיים של התקשורת הישראלית המרכזית בספרה את סיפור הסכסוך בכלל.

אחר תקופה לא ארוכה של ניחושים ותהיות, התמנה לפני כחודש וחצי עורך חדש ל"ידיעות אחרונות", העיתון הנפוץ במדינה. אל המגפיים של רפי גינת, מינוי שעורך בזמנו תמיהות לא מעטות, נכנס שילה דהיבר, רק בן 39 וכמעט אלמוני מבחינה תקשורתית (הראיון היחיד שנערך עימו התפרסם ב"העיר" לפני כשלוש שנים, עליידי גפי אמיר, חברה ועמיתה לשעבר). "ידיעות אחרונות", ששוויו מוערך במיליארד דולר והוא בעל מעמד של מונופול בתחום העיתונות המודפסת, נמצא בתקופה לא קלה. כמו המו"לים האחרים, גם ארנון מוזס צריך להתמודד עם עולם תקשורת דינמי ומשתנה, עם ווגת פרסום שמתחלקת להרבה יותר פרוסות,

שירותו הצבאי אמור היה להעביר בגלייזה"ל, אך החליט, כפי שסיפר ל"העיר", "לוותר על התענוג" כששמע שהמשימה כוללת "תפקיד פקידותי בחדר עם בנות". מקורס הטיס שהגיע אליו, נכתב, "נשר משעמום" ולבסוף הגיע לסיירת "יעל" של חיל ההנדסה, שם שירת כקצין. את הקריירה העיתונאית שלו החל ב־1991, בגיל 23, לאחר שעבד בעבודות מזדמנות, בין השאר כמאבטח. לאחר מיונים צורף לקורס משכתבים ראשון מסוגו ב"ידיעות אחרונות", שם פגש לראשונה את רון ירון, עד לאחרונה עורך מוסף השבת של "ידיעות אחרונות" ומי שהחליף עתה את עורך המשנה יואל אסתרון ויהיה סגנו של דהיבר. דהיבר התקדם במהירות יחסית, היה לרכז כתבים וראש דסק בעיתון והתקרב, בין השאר, לראש מערכת החדשות מיקי רוזנטל ולאילון שליו, שהתמנה לעורך "ידיעות אחרונות" ב־1996. בשנת 2000, כאשר פוטר שליו מתפקידו, התפטר גם דהיבר יחד עם בכירים נוספים בעיתון. במשך שנתיים עבד בניהול חברת הייטק, שהקים יחד עם רוזנטל,

התקשורת היום אתה חייב למצוא את הצעירים, שמבינים את המדיה כמו שהיא היום", אמר אחד המרואינים. "מלבד החריצות שלהם. אנשים כמו מולי שגב, רון לשם, שילה, מבינים אותה יותר נכון." "הוא בן 39? נראה הרבה יותר", מתברר עמנואל רזון, שעבד תחת דהיבר בערוץ 10. "שילה הוא האיש הכי מבריק ברמת הקריאייטיב בתקשורת שעברתי איתו בימי חייו. הוא מסתכל על מה שכולם מסתכלים ומסוגל לראות דבר אחר לגמרי. אדם שחושב מהר וגם יש לו את היכולת שהדברים יבוצעו. יחיד במינו. אם הייתי פותח היום עיתון, הייתי לוקח אותו. היינו עפר לרגליו".

"הוא אדם פורה מאוד. חסר מנוחה. מלא רעיונות ויוזמות באופן יוצא דופן. יצירתי מאוד", אומר מוטי קירשנבאום, "ואני חושב שהתרומה שלו ל'ידיעות אחרונות' יכולה להיות גדולה מאוד. בן 39 הוא לא ינוקא צעיר. לא חייב להיות עורך עיתון מהמחזור של ירון ושלי. העורכים התוססים, שעוד יש להם רצון לחפש תחומים חדשים וכיוונים, זה נפלא. כל

חברים מספרים על שילה

בתגובה לפנייה לראיינו לכתבה זו, הסביר דהיבר כי אינו מתראיין, וכי הוא "מעריך מאוד את העבודה שאתה עושה". כך, ככל הנראה, הוא מתנהל בדרך כלל - כל אחד שומע ומקבל את מה שהוא רוצה לשמוע

וצרכנים שמתרגלים לקבל את הידיעות האחרונות שלהם בחינם ובמגוון ערוצי תקשורת. אם כישוריו של גינת, איש התקשורת "הישנה" ובעל ניסיון מועט בעריכה, כללו - מלבד חברותו עם המו"ל ועם בעלי הון אחרים - "פנים" מוכרות ופופולריות ומגע קסם (שלא הוכח במהלך כהונתו ב"ידיעות אחרונות") במציאת המכנה המשותף הרחב והפופולרי, הרי שדהיבר הוא כמעט היפוכו. גם האווירה במערכת העיתון, כך נראה, שונה מזו ששררה עת נודע לפני כשנתיים על מינויו של גינת: "שילה הוא בדיוק האיש להוביל את 'ידיעות' לכיוון אחר", אומרים כתבים ועורכים בעיתון.

דהיבר נולד בדיסלדרוף שבגרמניה ב־1968. הוריו, ישראלים שהיגרו לגרמניה כדי ללמוד שם, חזרו ארצה עת היה ילד והתיישבו בשדהבוקר שבנגב, שם בילה את ילדותו יחד עם שני אחיו ואחותו. את

ואחרי כן בסטרטאפ של תוכן סלולרי. ב־2002 הצטרף לערוץ 10 כיועץ והקים, יחד עם רם לנרס, את מחלקת החדשות של הערוץ. לנרס היה המנכ"ל ודהיבר סמנכ"ל חברת החדשות. בין השאר היה, כנראה, אחראי ל"עריכתם" לערוץ 10 של כוכבי חברת החדשות של ערוץ 2. ב־2005 החליט לעזוב את ערוץ 10. מאז מילא תפקיד לא מוגדר בעסקיו של ארנון מוזס, "יועץ לעניינים מיוחדים", שבין השאר גישר במאבק התמלוגים בין חברת הכבלים "הוט", שמוזס הוא בעל מניות עיקרי בה, לבין ארגוני היוצרים. כעת, בגיל צעיר יחסית, מינה אותו מוזס לעורך "ידיעות אחרונות". "בהמון מובנים דילגו על דור", אומר אחד מאנשי התקשורת הבכירים. "שילה דהיבר כעורך ידיעות לפני גיל ארבעים זו ממש מהפכה". אבל אנשי תקשורת שעבדו עם דהיבר לא רואים בגילו מכשלה. "הגיל הוא רק מספר. בעולם

זה נמצא בעיקר אצל הצעירים". טלי בן-עובדיה, שערכה את מהדורת חדשות 10 בתקופת דהיבר, סיפרה כי "המפגש עם שילה הוא אחד המפגשים המקצועיים הכי מרתקים שהיו לי בחיים. השלמנו אחד את השני. הוא אדם מאוד מעורב בהכל. מא' עד ת'. הוא נתן לי 'ספייס' מאוד גדול. זו יכולת אדירה אצל מנהל לדעת לתת מרחב מחיה. זה לתת כבוד לאנשי מקצוע". "סוד הקסם שלו זה להתקשר בשעה לא קונבנציונלית, ולשאל אותך, 'מה אתה חושב על...', ובלתי שתרגיש, בשיחה אחת, הוא גורר אותך פנימה. לוקח אותך להרפתקאות, ולא ברור לך איך זה קרה. הוא יורה את יריית הפתיחה, ואחרי כן לא מתעסק בסיפור לפרטים. אבל כשצריך, הוא יודע גם להיכנס לפרטי הפרטים של סיפור", מספרת עיתונאית שעבדה איתו בערוץ 10. "להרבה מאוד מהעורכים הבכירים

חילופי עורכים ב"ידיעות אחרונות"

יש לו אלפי אנשים שהוא מגדיר חברים ומגדירים אותו כחבר; במציאות הם לא ממש חברים, אבל יש לו קשרים שהוא משאיר אחריו בכל מקום ודואג לתחזק

לציבור, כרי "לא לעצבן אף אחד בדרך". בינתיים נראה כי השיטה שבחר עוברת. כתבי התקשורת שסיקרו את ערוץ 10 בתחילת דרכו מספרים כי למרות שדהיבר אינו מתראיין, "הוא מאוד נגיש לכתבים שרוצים להתעדכן דרכו. הוא מאוד רגיש למה שנכתב עליו ועל המערכת שבה הוא נמצא. כשכתבה לא מחמיאה היתה מיועדת לפרסום, הוא היה יושב שעות על הטלפון, מרבר עם הכתב, מנסה להסביר ולכוון אותך, למה מה שעומד להתפרסם לא מדויק. הוא מסתכל לכל אחד בגובה העיניים. הוא מעולם לא יסגן אותך".

בתגובה לפנייה לראיינו לכתבה זו, הסביר דהיבר כי אינו מתראיין, וכי הוא "מעריך מאוד את העבודה שאתה עושה". כך, ככל הנראה, נראית התנהלותו – כל אחד שומע ומקבל את מה שהוא רוצה לשמוע.

בעולם התקשורת. "אני לא חושב שהמטרה שלו היתה להיות עורך 'ידיעות'. אבל הוא מאוד התקרב לנוני, וכנראה הגיעו למסקנה שזה הרבר הנכון לעשות". "לא בטוח שאדם כמו שילה הוא אדם להתעסק בכל המלחמות הפוליטיות שמתנהלות בתוך 'ידיעות', סיפר אחד האנשים שעבד עמו. "רון ירון הוא אדם חרוץ, מסודר ושיטתי, כך שיכול להיות שישלימו אחד את השני. שילה עם החוץ ורון עם הפרקטיקה".

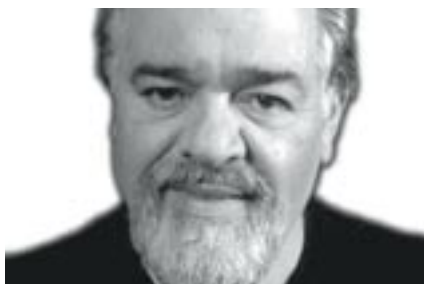
"מאוד הערכת אתו כבוס", מספר אחד מאנשי ערוץ 10 לשעבר. "נשארת אתו בקשרים טובים, ואנחנו מתייעצים על החלטות בעניין הקריירה שלי. איש מבריק, אבל אפשר להתווכח על יכולתו לעבוד בצורה מסודרת", הוסיף. "בימים שלערוץ לא היה אפילו כסף לפלאפל, הוא הצליח למלא שעות שידור בסרטים שהרים בימיים ועלו שקל

והותיקים יותר יש סדריו יותר מקובע. פוליטי, מדיני, בטחוני – תמיד ראשון. ושילה שייך לדור אחר שמוכן לערער על זה. ו'בואו נתרגם את זה למשהו שהצופה יוכל להתחבר ולהזדהות איתו', סיפרה. רפי גינת מוצא גם הוא לנכון להחמיא למחליפו הצעיר: "כשהייתי העורך של 'ידיעות', שילה עבד עם נוני, אבל לא במשהו קונקרטי בעיתון. היו בינינו הרבה מאוד שיחות על העיתון. מדובר באיש מוכשר מאוד, עם רעיונות, יוזם, איש תקשורת מצוי. מינוי שעד כמה שהוא מפתיע, הוא מוצלח מאוד".

שפע המחמאות הוזה אופייני כשמשוחחים עם אנשים על דהיבר, שהספיק ליצור לעצמו חבורה נכבדה של חברים, אם לא מעריצים, בתחנות השונות שעבר במהלך הקריירה המקצועית שלו. "יש לו אלפי אנשים שהוא מגדיר חברים ומגדירים

עמנואל רוזן: שילה הוא האיש הכי מבריק ברמת הקריאייטיב בתקשורת שעבדתי איתו בימי חייו. הוא מסתכל על מה שכולם מסתכלים ומסוגל לראות דבר אחר לגמרי.

רפי גינת: מדובר באיש מוכשר מאוד, עם רעיונות, יוזם, איש תקשורת מצוי. מינויו, עד כמה שהוא מפתיע, הוא מוצלח מאוד.

מוטי קירשנבאום: אני חושב שהתרומה שלו ל'ידיעות אחרונות' יכולה להיות גדולה מאוד. בן 39 הוא לא ינוקא צעיר. לא חייב להיות עורך עיתון מהמחזור של ירון ושלי

אך לא רק מחמאות חולקים לו עמיתיו. בין המרואיינים היו רבים שביקשו להימנע מלייחס להם את המצוטט, וכאלה שחששו להשמיע דברי ביקורת על התנהלותו של דהיבר. "אז שוב תהיה עליו כתבה שבה הוא יוצא חצי אלוהים", אמר אחד העיתונאים הבכירים שעבד עם דהיבר. דהיבר הצליח לעלות בסולם הדרגות מהר יותר מרוב אנשי התקשורת, בשל יכולות השיווק העצמי המרשימות שלו, אך גם גיבה זאת בכישורים עיתונאיים לא מבוטלים, כעורך, יוזם ומנהל מבריק. שינוי התפיסה ב'ידיעות אחרונות' כבר מתחיל להיות מורגש מעל דפי העיתון, ואף בעמוד הראשי. כשהידיים של דהיבר אוהזות במושכות של אחד מקלי התקשורת המובילים בארץ, מי שמוגדר על-ידי עמיתיו כעורך ומנהל מבריק לבטח יצליח לחולל שינוי בעיתונות הישראלית. השאלה היא רק איזה.

וחצי להפיק. סרט על מורן אטיאס ושעשועון הווי בהנחייתו שנועד לכישלון. אבל הוא היה האדם הנכון במקום הנכון. זה מה שצריך היה לעשות". חבר אחר של דהיבר אומר: "הוא מהדרור החדש של התקשורת, של האינטרנט, הסלולר. הוא מבין את המקום החשוב של כל תחומי השיווק. באותה תשוקה הוא יכול להתעסק עם עופר גלזר עם כוסיות על יאכטה באילת, ובאותה תשוקה להביא קלטות של עמרי שרון ולחשוף את הבור של ראש הממשלה, להיכנס לטיפול בפרשת 'רמדיה', וגם לתרגם את הכתבה של האי היווני".

"היחס שלו לעובדים הוא מאוד תובעני, אבל מצד שני גם מאוד חברי. הוא מדבר עם העובדים שלו כל הזמן. הוא מטפח אנשים. יש בו הרבה יותר מהנראה לעין. אנשים באו לערוץ 10 הרבה בגללו. הוא ורם לנדס הם אנשים שמשלימים אחד את השני. הם הצליחו לעשות יחד משהו מדהים", סיפרה אחת מחברותיו להקמת ערוץ 10. אחת ההערכות בסביבתו היא כי הוא נמנע עד היום מלהתראיין ולחשוף עצמו

אותו כחבר", סיפר אחד מאותם החברים. "במציאות הם לא ממש חברים, אבל יש לו קשרים שהוא משאיר אחריו בכל מקום ודואג לתחזק". משיחות עם רבים ממכריו נראה כי לאורך כל הקריירה נהג דהיבר לנקוט מדיניות של דלת פתוחה וזמינות. "מדבר, מדבר. כל הזמן מדבר. עם הטאלנטים, עם התחקירנית שהצטרפה לפני יומיים. כולם מקבלים ממנו תשומת לב, או לפחות מרגישים כך", סיפרה אחת מעובדות הערוץ בעבר. "אני זוכר שהייתי יושב במשרדו, הוא היה מביטה לי העלאה במשכורת, להכניס אייטמים, אבל לאורך כל הישיחה היה בודק אימיל", סיפר עובד אחר. גורמים בערוץ 10 בעבר ובהווה טענו כי בן-עובדיה נאלצה לבצע את תפקיד "השוטר הרע" במערכת. היא זו שנסלחה לצעוק ולהעיר לעובדים, בעוד דהיבר נשאר נקי מבחינת עובדי המערכת, והמשיך להיתפס כחבר וכבוס נעים ונחמד. "לשילה אין כוח להתעסק בפוליטיקה ואינטריגות בתוך העיתון, שמרכזותן אינה עיתונאית", מספרת דמות בכירה

צביקה גוטליב היה עיתונאי ב'הארץ' ובגליציה"ל

חיבוק מהכיוון הלא נכון

תחת עריכתו של ניר חפץ איבד מוסף הדגל של ”ידיעות אחרונות” את מעמדו כמוביל התחקירים הפוליטיים בעיתונות

אית' רום

זמן קצר לאחר כניסתו לתפקיד עורך מוסף ”7 ימים” של ”ידיעות אחרונות”, במאי אשתקד, החליט ניר חפץ לעצב מחדש את משרד העורך: מהספרייה הגדולה ששכנה שם שנים ארוכות הוא נפרד עד מהרה. על הקירות שנחשפו תלה חפץ פריטים אחרים – תעודות ממוסגרות המלמדות את המבקרים על הישגיו האקדמיים, וצמד תמונות שהביא ממשרדו הקודם ב”ידיעות תקשורת”: תמונה עם צייד הנאצים שמעון ויזנטל, ותמונה נוספת שלו בחברת אישים רמי מעלה: רודולף ג'וליאני ואהוד אולמרט, בעת ראיון שערך עם ג'וליאני ב-2002, ושאלמרט סייע בתיאומו.

קשה לחשוב על מעשה המסמל טוב יותר את המהפך שהוביל חפץ מאז מונה לעמוד בראש מוסף הדגל של העיתון הנפוץ במדינה. המוסף, ששימש

בשנים האחרונות כבמה העיתונאית המרכזית לתחקירים שתקפו את הגורמים הבכירים ביותר במערכת השלטונית, הפך תחת ידיו למוסף שמדיר הרבה פחות שעות שינה מעיניהם. קשה לדמיין את קודמיו בתפקיד תולים בחדרם תמונה שלהם יחד עם מי שהיום הינו ראש הממשלה, שהם אמורים גם לבקר במידת הצורך, לא כל שכן כזה שכבר אז ריחפו מעל ראשו חשדות לפרשיות שחיתות. בלשון המעטה, מדובר באקט שלא ממש מעורר כתבים להיכנס ללשכת העורך כשבפיהם תחקיר חושפני על אולמרט או על מי מאנשיו.

אכן, תחקירים כאלה חרלו כמעט מלהגיע, או לפחות מלהתפרסם במוסף. בשנה החולפת רווחה בציבור תחושה כי השחיתות השלטונית הולכת וגוברת, ויש הסבורים כי התקשורת אף מפריזה בסיקור התופעה – אולם מי שינסה ללמוד על הלכי הרוח בישראל באמצעות עלעול בגליונות ”7 ימים” מהשנה האחרונה, לא יוכל לעולם לנחש כי זה המצב.

כותב שורות אלה ערך השוואה בין השנה הראשונה של חפץ לבין השנה האחרונה של ניר בכר, קודמו שפוטר, בכורסת העורך. מהבדיקה עולה כי הלוגו ”תחקיר” אמנם מופיע מעל דפי המוסף בתדירות לא פחותה ולמעשה אף גבוהה יותר, אולם מושאי ה”תחקירים” שונים באופן משמעותי.

כמה דוגמאות בולטות לתחקירים מימי בכר: תחקיר מאת אורון מאירי ומיכל גרייבסקי על תעשיית המינויים הפוליטיים של ראש הממשלה שרון ובנו עמרי במועצות הדתיות; תחקיר מאת שחר גנוסר על סיוע תמוה שהעניק המשרד לאיכות הסביבה בראשות צחי הנגבי לחבר מרכז שעסק בכריית חול פלילית; תחקיר מאת גידי וייץ ואסף לוי על הדרך שבה אלדר יניב וטל זילברשטיין מועסקים ב”תעש” ללא מכרז כיועצי הפרטה, לאחר שסייעו בהתנדבות לבנימין בן אליעזר בהתמודדותו בפריימריז. תחקירים אלה המשיכו את הקו והרוחו שאפיינו את המוסף גם בימי רותי יובל ודרורן גלעזר; בימיהם פורסמו בו

◀ העורכים שקדמו לחפץ פרסום
תחקירים על תעשיית המינויים
הפוליטיים במועצות הדתיות
בתקופת שרון, על פרשת האי
היווני, עמותות הקש של עמרי
שרון, פרשת עמדי, פרשת דרעי

▶ סיפורים כגון פרשת האי היווני ותשלומי המיליונים
לגלעד שרון, פרשת עמותות הקש של עמרי שרון,
פרשת נתניהו והקבלן עמדי, פרשת דרעי ועוד.

בימי חפץ, לעומת זאת, טרם נרשמו גילויים
בסדר-יגודל כאלה. תחקירים ספורים נגעו מעט
בפוליטיקה (למשל, תחקיר של רונן ברגמן על
פוליטיזציה במד"א), אולם רובם הצביעו על
ליקויים כללים בשירות הציבורי (ליקויי בטיחות
במבני ציבור, ליקויים מסוכנים בהסמכת טכנאי
מעליות) או תקפו באגרסיביות דמויות נטולות
עוצמה כלכלית או פוליטית, באופן שהזכיר לעתים
את תוכניות "כלבוטק" של רפי גינת, שהיה עד
לאחרונה עורך "ידיעות אחרונות": ריקרדו קידרון,
למשל, רופא שהורשע בתחילת שנות התשעים
באונס מטופלות וריצה על כך מאסר, הותקף
ב"תחקיר" שנפרש על פני שישה עמודים, על כך
שהוא מנהל כיום מרפאה מבלי לגלות למטופלים
על עברו הפלילי; מעלליו המיניים של גיל אריאלי,
אדם העומד בראש סוג של כת לחובבי סאדורמאזו
ונחמד גם בקיום יחסים עם קטינות, נפרשו על פני
שמונה עמודים עמוסי הבלטות רוויות תיאורים
מיניים. במוסף בהחלט הופיעו כתבות ביקורתיות
על מערכות השלטון (למשל, תחקיר על כשלון
המודיעין במלחמת לבנון) ועל פוליטיקאים (למשל,
פרופילים נוקבים על אהוד ברק, ציפי לבני ומפלגת
קדימה), אולם לא כאלה שחשפו שחיתות אישית
חמורה, מה שמכונה "תחקירי הון-שלטון".

התחקיר היחיד שחשף שחיתות אישית לכאורה
של פוליטיקאי, נולד זמן רב לפני בואו של חפץ:
מדובר בתחקיר מאת מיכל גרייבסקי וארון מאירי
על תנועות כספים תמוהות בעמותות "מצעד החיים"
שיוחסו לאברהם הירשזון. אלא שהטיפול בפרשת
הירשזון, טוענים גורמים בעיתון, רק המחיש ביתר
שאת את היחס הבעייתי של המוסף בתקופת חפץ
לסיפורי שחיתות: לאחר פרסום התחקיר הזה, הצטבר
אצל צמד הכתבים חומר רב נוסף על הירשזון, שקשר
אותו לכאורה למעילה בעמותת ניל". אולם כתבת
ההמשך שהכינו עוכבה חודשים ארוכים בנימוק
שהראיות שבידי הכתבים אינן מספיקות. חפץ נסמך
בפסילתו על חוות דעתו של היועץ המשפטי, עו"ד
תמיר גליק ממשרד מוור, שקבע כי לא ניתן להסתמך
על העדויות שבידי הכתבים למרות שמדובר היה
בעדויות של הגורמים הבכירים ביותר בהסתדרות
הלאומית: המנכ"ל יצחק רוסו והיו"ר אנשל אשכנזי,

קבלת תרומות לצה"ל שכוונו לרכישת אפודים
קראמיים, משיקולים זרים לכאורה, הקשורים
לתורמים שלו. במקרה זה הכותרות דווקא תקפו
את מופז עד שהכתב, שחר גנוסר, אפילו ביקש
לרכנן, אולם גם התחקיר הזה בא לעולם לאחר
חודשים ארוכים של עיכובים. גורם המכיר את
המוסף מבפנים טוען כי גם אם אין מדובר בכוונה

שאף דיבר לציטוט. הכתבים מחו ודרשו חוות דעת
נוספת. בשלב מסוים ניסו הכתבים להציע את הסיפור
ל"מוסף לשבת" בעריכת רון ירון, אולם חפץ התנגד
בתוקף. בסופו של דבר פוצצו הכתבים את הפרשה
בעמודי החדשות.

תחקיר נוסף, שביקר פוליטיקאי בחריפות רבה,
הופיע בדצמבר ותקף את שאול מופז על כך שמנע

◀ בימי חפץ נסבו התחקירים בעיקר על ליקויים כללים בשירות הציבורי (ליקויי בטיחות במבני ציבור, ליקויים מסוכנים בהסמכת טכנאי מעליות) או תקפו בחריפות דמויות נטולות עוצמה כלכלית או פוליטית

איור: קרן תגר

תחילה למסמס תחקירים כאלה אלא רק בהסננות ובזהירות יתר מצד העורכים, המסר שהועבר לכתבים היה: "מי שיבא תחקירים בנושאי הון-שלטון יאכל הרבה קש".

חדוע נעלמו התחקירים ה"כבדים" מ"7 ימים"? נראה שהסיבה פשוטה למדי: הכתבים שניפקו את רובם המכריע אינם כותבים עוד כמוסף. גידי וייץ, למשל, שניפק בשנותיו כמוסף שורה ארוכה של תחקירים חושפניים על פוליטיקאים בכירים, עזב מיד עם הגעתו של חפץ לטובת מוסף "הארץ" בעריכת בכר. ב"ידיעות אחרונות" לא נלחמו על הכתב בעל הרקורד המרשים – בדומה להתנהלות העיתון בענייניו של גיא לשם, ששימש כתחקירן ב"מוסף לשבת" אולם תרם מעת לעת גם ל"7 ימים". בין השאר חשף לשם ב"7 ימים" את פרשת עמותות הקש, שהובילה את עמרי שרון לכלא. לשם זכה בפרס סוקולוב על תחקיריו. היום הוא מפרסם אותם ב"דה מרקר".

ל"ידיעות אחרונות", כעיתון הנפוץ והעשיר ביותר בישראל, היכולת להציע לכתבים את תנאי ההעסקה המפתים ביותר. אולם בכל זאת, שני הכתבים האלה מצאו את עצמם בעיתון נפוץ פחות ובעל יכולת כלכלית נמוכה יותר. "לדבר כזה יכול להיות רק הסבר אחד", אומר גורם בעיתון. "לא רצו אותם ואת התחקירים שלהם". כתבים אחרים, שהיו חתומים על תחקירים בולטים, כגון מאירי, גרייבסקי ויובל קרני, מוסיפים לעבוד ב"ידיעות אחרונות" אולם כמעט לא כתבו השנה ל"7 ימים". כתב המוסף שחר גנוסר, שפרסם בעבר תחקירים בולטים כמוסף כגון פרשת גינתון ותחקיר על הסיוע שהעניקו אנשי שרון לעסקי הקניינו של מרטין שלאף ("הון, שלטון וז'יטון"), פרסם בתקופת חפץ (עד כה) שתי כתבות שזכו ללוגו "תחקיר": אחת בעניין האפורים, שהזכרה לעיל, ושנייה על שיטות שנויות במחלוקת לדילול בעלי-חיים בספארי. מוטי גילת, שבעבר תרם רבות ל"7 ימים", הומון לעשות כן עליידי חפץ אולם החליט להימנע מכך לאחר שכתבה שמסר למוסף על פקיד מושחת במשרד הפנים לא קיבלה הפניה בשער ונדרחה לסוף הגיליון. ההיעלמות ההדרגתית של התחקירנים מהמוסף מקורה לא רק בחילוקי דעות תוכניים, אלא לא פעם גם בחיכוכים שבתחום יחסי אנוש ויחסיו של חפץ עם מאירי, למשל, מעורערים

עיתונאיות משמעותיות: וייץ, למשל, הספיק מאז עבר ל"הארץ" לחשוף שם, בין השאר, את פרשת מרכז ההשקעות של אהוד אולמרט ואורי מסר – חשיפה שבעקבותיה עתידה להיפתח חקירת משטרה והיא נחשבת לפרשה העשויה להפיל את ראש הממשלה. הסיפור הזה, בהתנהלות אחרת מצד "ידיעות אחרונות", יכול היה, אולי, להתפרסם

עוד מימי עבודתם ברשת "ידיעות תקשורת" ובמישור הפוליטיקה הפנימית של העיתון. על רקע היחסים הבעייתיים עם הוותיקים, מגדל חפץ כוכבים משלו: אמיר שואן, שהובא מ"ידיעות תקשורת", מיועד אצלו להפוך לתחקירן הפוליטי המרכזי עם הזמן. לנטישת תחקירנים היו עד מהרה תוצאות

▶ ב"7 ימים". ואולי לא, אם לשפוט לפי אופי הראיון שפרסם "7 ימים" עם אפרים פייבלום, היום שקיבל את ההטבות בפרשה, ימים אחדים לפני פרסום דו"ח מבקר המדינה בעניין. הכתבה הכילה רובה ככולה את גרסתו המפורטת של פייבלום לאירועים והיא מוגשת בנימה אוהרת וכמעט ללא התעמתות, כשפייבלום מתואר בה כמי שהינו "מהאנשים שמדינת ישראל אוהבת להתגאות בהם". גם אם השתכנעו העורכים בצדקת גירסתו של פייבלום, כאילו במקום להינזף על ניגוד העניינים שבו פעל לכאורה אולמרט יש להעניק לו צל"ש בגין עידוד יזמות בפריפריה – קשה להבין את אופן הטיפול העיתונאי בסיפור: בכתבה מופיעות שלוש שאלות בלבד (שאף אחת מהן אינה מכבירה על המרואייזן); כותרת המשנה מתארת בהרחבה את פועלו של פייבלום (עלה לארץ מתוך ציונות, זכה בפרסי קפלן לתעשייה) וכלל אינה מסבירה מה הם החשדות בפרשה נגד אולמרט מלבד אזכור כללי לכך שהוא נברק "בחשש שפעל בניגוד עניינים"; עו"ד אורי מסר, מקורבו של אולמרט, העומד במוקד

שנה לאחר מכן, בימי חפץ, המריאו כתבי העיתון רונן ברגמן ואמירה לם עם גאידמק למוסקבה, בניסיון נוסף לפצח את האיש. הכתבים שאלו את גאידמק את כל השאלות המתבקשות, אולם הכתבה "נארוה" על-ידי העורכים בצורה אוהרת יותר: צילום השער היה של גאידמק מנגן בסקסופון אך לה קלינטון, תחת הכותרת "ארקדי ינגון"; כותרת המשנה בשער בישרה כי הפעם גאידמק "חושף את סיפורו המלא", קרי: לא מסתיר מהציבור מאום. הגישה החדשה, סיפר לאחרונה כתב ב"דיעות אחרונות", הובילה לשינוי ממשי ביחסם של

"מידרו מהכתבה את מוטי גילת", שבעבר היה מוזמן להיות מעורב בכל כתבה מרכזית על נושאי שחיתות. במאמרו בעיתון היומי, אגב, הביע גילת את דעתו כי מדובר בפרשה חמורה ביותר.

בעבר תויג חפץ בעיתונות בהטיה לטובת הימין ואף היה מועמד, על-ידי ראש הממשלה אריאל שרון, לתפקיד מנכ"ל רשות-השידור. אולם נראה שאין לו בעיה לפרגן גם לצדדים האחרים של הקשת הפוליטית: כתבה של אמירה לם על עמיר פרץ, שבועיים לאחר פרוץ המלחמה בלבנון והרבה

"המסר שעובר לכתבים הוא: מי שיביא תחקירים בנושאי הון-שלטון יאכל הרבה קש"

פוליטיקאים למוסף: בעבר הם היססו להתראיין בו חרף התפוצה והיוקרה, וביכרו להופיע ב"24 שעות" – שכן ל"7 ימים" יצא שם של עיתון שמחמיר עם מרואייניו. היום, לעומת זאת, הם חוששים דווקא מהמגזין היומי ומתדפקים על דלתות המוסף. מבקרי קודמיו של חפץ בתפקיד סבורים, מנגד, שהגישה הישנה היתה צינית ועם "רוח בעיניים", כזו המחפשת "דם" בכל מחיר, גם כשאין לכך הצדקה. להשקפתם, "7 ימים" העכשווי פועל בהשראת המגזינים האמריקאיים המובילים כגון "טיים" ו"ניוויק" – השראה שהתבטאה, למשל, בסיקור מלחמת לבנון, שכלל פרופילים מקיפים על נסראללה, אחמד'נג'אד וקונדוליסה רייס, והישיגים עיתונאיים כמו פריסתה המלאה של גרסת גל הירש לאירועים.

"7 ימים" התגאה מאז ומתמיד בתמהיל המיוחד שלו: תחקירים נוקבים לצד כתבות במשקל נוצה על סלב זה או אחר, שמקורן לרוב בקמפיין יח"צנות מתוזמר. הז'אנר השני לא נפגע בתקופת חפץ, ובהינתן הגליונות מעלה כי במוסף הופיעו ראיונות רבים מאוד עם אמנים וסלבריטאים לרגל קמפיין/סרט/ספר חדש. עורך המשנה היחיד שלא עזב את המוסף מאז הגיע חפץ הוא רענן שקר, המופקר על כתבות תרבות ואינו עוסק כלל בתחקירים. המוסף אולי איבד כתבים כמו גידי וייץ, אולם אחרים החלו להתבלט בו: יסמין לוי, למשל, שהובאה לפני תקופת חפץ כדי לשמש כרכילאית, הפכה תחת העורך החדש לכתבת הפורייה ביותר במוסף שניפקה את המספר הגדול ביותר של כתבות – רובן המכריע ראיונות עם ידוענים המבקשים לקדם מוצר מסחרי.

ניר חפץ בחר שלא להגיב על הנאמר בכתבה. ■

איתי רום עובד במוסף "G" של "גלובס", בעריכתם של איתי כץ ואיל אברהם, שנמנו בעבר עם צוות העריכה של "7 ימים"

מבקרי חפץ בעיתון סבורים שנטייתו לפרגן למרואיינים נובעת פחות מהטיה פוליטית ויותר מתפיסה עיתונאית שונה מזו של קודמיו

לפני דו"ח וינוגרד, לוותה בכותרת שער מפרגנת "ופרצת", ובכותרת משנה הקובעת כי "פרץ משלים מעבר חד ממנהיג פועלים עם מגאפון לשר עם ביטחון".

מבקרי חפץ בעיתון סבורים שנטייתו לפרגן נובעת פחות מהטיה פוליטית ויותר מתפיסה עיתונאית שונה מזו של קודמיו, המתבטאת בצורה זהה בטיפולו בכתבות על פוליטיקאים, בעלי הון או דוגמניות. כך, למשל, הוא פרסם בהרחבה ובהבלטה ראיון עם מבקר המדינה, שבו תקף לינדנשטראוס את אולמרט בחריפות. לא מייחסים לחפץ הטיה לטובת ראש הממשלה אלא גישה שונה משל קודמיו לתופעת השחיתות הציבורית ורתיעה בולטת, לעומת קודמיו, מלפרסם תחקירים שעניינם יחסי הון-שלטון.

דוגמה מעניינת לטיפול שונה לחלוטין בנושא זהה, בתקופה שקדמה לחפץ לעומת התקופה הנוכחית, נשקפת בכתבות שפורסמו במוסף על ארקדי גאידמק. בספטמבר 2005 נסע צדוק יחזקאלי לאנגולה עם גאידמק וחזר עם ראיון ופרופיל לא ממש מפרגנים: המסתורין שאופף את האיש הורגש והוא צולם בשער כשסביבו ילדים אנגולים עניים.

הפרשה, מוזכר בה בחטף, אינו מוזכר כלל בכותרות ועורכי הכתבה אף לא מצאו לנכון לשבץ בה את תמונתו. חודשים אחדים לפני מינויו, אגב, החלו חפץ ובלום להכין ביוגרפיה על אולמרט, אולם עצרו את העבודה עם כניסתו של חפץ לתפקיד. "הטיפול בסיפור מרכזי ההשקעות הוא 'סטארי קייס' שמדבר בעד עצמו", טוענת עיתונאית ב"דיעות אחרונות". "הכתבה לא האירה כראוי את הבעייתיות בפרשה, לא הזכירו לקורא שמדובר לכאורה במצב מושחת של אדם שזכה בפרוטקציה. הם כתבו בצורה מפרגנת על פייבלום, אדם שמעורב עד האזניים בפרשה שיש בה לכאורה אלמנטים של שחיתות. אתה יכול לראיין אותו, אבל אתה חייב להציג לו לפחות כמה שאלות קשות. להתייצב ממש בצד ההפוך, זה פשוט לאבד את הבושה. אם אתה מצרף לזה את הטיפול בהירשזון, אתה רואה שתי דוגמאות צועקות להתנהלות המוסף: אחת של סיפור חמור שהגיע ונרחק החוצה, והשנייה של סיפור חמור שקיבל חיבוק מהכיוון הלא נכון". גורמים אחרים בעיתון מלינים על כך שעל הכתבה על פייבלום הופקד גולן חזני, כתב חדשות כלכליות שעיקר נסיונו בעיתונות ספורט, בעת שבמקביל

חברי מועצת הרשות השנייה, הגוף המייצג את הציבור בבעלות על ערוץ 2 ועל חברת החדשות שלו, מתנהלים כמי שאינם מכירים את סמכויותיהם ואינם מודעים לאחריותם. האם בעלי ההון שקיבלו את הזכיון מנצלים זאת כדי לכפות את רצונם?

הרשות נתונה

במכתב חריף שהעבירה אמיתי לדאבוש ב-7 במאי, ושהעתקו מוען, בין השאר, אל שר התקשורת אריאל אטיאס, היא טוענת כי אף אחד מהנוכחים בשיבות לא יוצא נגד דאבוש מחשש מתגובתה: "ידוע לך שאף אחד מהנוכחים לא ייצא נגד אמירתך גם אם אינה אמת, והכל מחשש ליפול קורבן לחרצובות לשונך ולצע" קותיך". עוד נכתב שם כי דאבוש מתנהלת במועצה כאילו היתה רכושה: "תפקידי הוא לא להיות חותמת גומי אלא להביא את הנכון והראוי מבחינת".

טענות על ניהול ריכוזי של מועצת הרשות השנייה, כמו גם על העדרויות חברי מועצה משיבות וחוסר הבקיאיות שגילו חלק מהם בהשלכת הצבעות – הם על מינוי מנכ"ל לחברת החדשות, שופכות אור על הקלות שבה הוחלט כי כהונתו של לבני לא תוארך – בין אם הדבר אכן קשור למחלוקות על מינוי גינת ובין אם לאו. אפילו איוש משרות נציגי הציבור במועצת הרשות, דרישה בסיסית לכל הדעות, מתבצע באופן לקוי: למרות החוק המפורש, המחייב ארבעה נציגי ציבור בדירקטוריון, מזה תקופה ארוכה אין כלל נציג רביעי; הנציג השלישי, ד"ר אילן אסיה, מונה לפני כחודשיים בלבד.

דאבוש דוחה על הסף טענות על התנהלות המועצה: "ההתנהלות ראויה. מספר הדיונים במועצה הזאת הוא יותר מכל המועצות ביחד. במועצה יושבים 15 חברים, כולם איכותיים, לכולם אינטגרטיבי מקצועי. איש ציבור שחושב שהוא יושב במועצה שלא נותנת לו לדבר, שיתפטר".

ההתרחשויות הנוגעות למינוי המנכ"ל לחברת החדשות משרטטות תמונה מכוערת למדי: התערבותם של בעלי המניות בהליך מינוי המנכ"ל נעשית מאי חורי הקלעים, הם אינם מתראיינים ואינם נותנים דין וחשבון לציבור על עמדתם ומהלכיהם בעניין זה, אי נטרסים לכלייה מחליפים שיקולים מקצועיים. אולם גרוע מכך: באופן אירוני, הגוף האמור לפקח על בעלי המניות, לעמוד על המשמר ולהזכיר שערוץ 2 הינו משאב ציבורי שניתן בכפופות לכללי זכיון ברורים – מאפשר בדיוק את התוצאה ההפוכה: מילוי רצונם של בעלי ההון.

האם דאבוש היא, במקרה זה, היד הארוכה של בעלי המניות בערוץ 2?

דאבוש מכחישה בתוקף טענות על לחצים שהופעלו עליה ותוקפת את "דימוי הקדוש המעונה", כדבי ריה, שמנסה להציג לבני: "שיפטיק להתחסד. לחצים מופעלים על בן-אדם שיושב עם אותם אנשים במסעדת 'רפאל'. הוא היה יכול להימנע מכך אם היה קצת מדיר את רגליו משם. הפוסל במומו פוסל". דאבוש מכוונת למפגשים קבועים במסעדת "רפאל", שבהם מתוועדים בין השאר בעלי מניות בערוץ 2, רפי גינת וגם יצחק לבני. אלא שדווקא חברותו של לבני עם אלה שהוא יוצא נגדם מעידה, אם בכלל, על יושרה.

דאבוש אינה שליטה יחידה במועצת הרשות השנייה. כדי להעביר את ההחלטה בנוגע לאי הארכת מינויו של לבני, היא זקוקה לתמיכת חברי מועצה נוספים. מה יש להם להגיד על כך?

"לנו אין כל אמירה בעניין ניהול החדשות בערוץ 2", אומר חבר מועצת הרשות השנייה יוסי צמח. גם נעם סמל, אף הוא חבר מועצה, מדגיש כי המועצה היא בסך-הכל גוף שבוחר את הדירקטורים בתוך החברה. בעניין ההליך הנוגע לבחירתם הוא מגלה חוסר בקיאות מוחלט: "לא קבעו את ההליך, כנראה שאין הליך וזה מאוד מוזר. באמת מאוד מוזר". חבר המועצה אייל בוחבוט תוהה בקול רם מהו בכלל הליך מינויו של היו"ר, ואומר כי זו הפעם הראשונה שהוא שומע על ההשפעה של אי הארכת מינויו של לבני על סיכויי גינת להתמנות לתפקיד: "אתם הראשונים שמספרים לי על כך, אתם מספרים לי על משהו שאני אמור לדעת ואני לא יודע על זה שום דבר. זה נשמע כמו בדיחה וכמעט ממקום אחר".

לא כל חברי המועצה בוחרים להישאר לא מעוררים. חברת המועצה עו"ד נורית אמיתי יוצאת בגלוי נגד הדרך שבה מתקבלות לטענתה החלטות בשיבות המרעצה: "ההליך של מינוי נבחר ציבור דירקטוריון הוא הליך שאינו תקין, ובו כל אחד יכול להביא רשימה מה'אג'דה שלו. ברגע שהבנת שהדבר אינו תקין התריתי על כך, אבל מרגע זה ואילך הותקפת מכל עבר עליידי בעלי עניין בקידום אנשיהם לתוך הדירקטוריון".

על אדליסט וליאת עזר

סיפור מוכר: לפני כארבעה חודשים, ולאחר 12 שנות כהונה, פרש מתפקידו שלום קיטל, מנכ"ל חברת החדשות של ערוץ 2. בבורסת השמות שנפתחה בלט מיד שמו של רפי גינת כמיועד לבוא במקומו. גינת היה באותה שעה מגיש התוכנית "כלבוטק" בזכיינית ערוץ 2 "רשת", וגם עורך "ידיעות אחרונות" (בינתיים פרש מתפקיד זה, לאחר שתי שנות כהונה בלבד). גינת הוא האיש המועדף על בעלי מניות בזכייניות ערוץ 2, אילי ההון מווי ורטהיים וסמי עופר, הידועים כחבריו. גינת זוכה גם לתמיכתם של נציגי הזכייניות בדירקטוריון חברת החדשות – יוחנן צנגן מ"רשת" ואבי ניר מ"קשת". אלא שעל-פי החוק, כדי לבחור מנכ"ל לחברת החדשות דרוש למועמד רוב של 75 אחוזים מכלל חברי הדירקטוריון, כלומר קולותיהם של נציגי הזכייניות (המונים שישים אחוז מחברי הדירקטוריון) אינם מספיקים, ונדרשת תמיכתם של נציגי הציבור. נציגי הציבור בוועדת האיתור שמינה הדירקטוריון, יו"ר הדירקטוריון יצחק לבני ועו"ד רחל בן-ארי, התנגדו מכל וכל לבחירה בגינת.

סמוך לרגע שבו נודעה עמדתו של לבני, ולקראת סיום חוזהו ב-1 ביוני, הודיעה נורית דאבוש, יו"ר הרשות השנייה, כי לא תאריך את כהונתו בשל "אי שביעות רצון מתפקודו". והיא פירטה: גרעון חברת החדשות, ושידור אייטמים בעייתיים שבהם קידמו הזכייניות אינטרסים מסחריים שלהן. גורמים בכירים בחברת החדשות תמיהים על הנימוקים בשנתיים האחרונות החברה נמצאת בעודף תקציבי (הגירעון נגרר עוד מעלויות סיקור ההתנתקות), והאייטמים הבעייתיים, שלבני לכאורה לא מחה עליהם, מחווררים לעומת שפע המקרים שבהם הפרו הזכייניות את הוראות הרשות השנייה מבלי שדאבוש תטפל בכך. מכל מקום, הנהגים הברורים מהחלטתה של דאבוש הם בעלי המניות, שרק לבני עומד בינם לבין מינויו של המנכ"ל המועדף עליהם.

לא מתעניינים בפוני של נינטו

נתונים מאלפים על מידת הפופולריות של התקשורת העברית בקרב אזרחי המדינה הערבים כלולים במחקר שנערך לפני למעלה משנתיים ולא עורר את שימת הלב הראויה

נורית קנטי

שעה שהעיתונות בישראל עסקה במרדף אחרי בר רפאלי וליאונרדו דה'קפרי, או תרה אחר פרטים עסיסיים מחיי הזוגיות של נינט ויהודה, במגזר הערבי עקבו אחרי ידוענים אחרים לגמרי. למשל, גיבורי תוכנית המציאות "סטאר אקדמי"

בערוץ LBC הלבנוני. התוכנית, הרומה ל"פרויקט Y" הישראלי ועוקבת אחר מתמודדים שחיים במשותף במשך כמה חודשים בבית-ספר לאמנויות, גרפה אחוזי צפייה גבוהים בעולם הערבי כולו, ובהם תושבי המשולש ונצרת. בשעה שיהודי הארץ מתחברים ל"ס" או ל"הוט", רוב האזרחים הערבים מחוברים לצלחות לוויין וקולטים תחנות טלוויזיה ערביות ממדינות רבות – מסוריה ולבנון, דרך תחנות ערביות שמשדרות מאירופה, ועד מדינות המפרץ. ערוצי הטלוויזיה המרכזיים בישראל אינם נפקדים מבתי הערבים, אך נתוני הרייטינג שלהם נמוכים.

מחקר שערך ד"ר אמל ג'מאל, ראש החוג למדע המדינה באוניברסיטת תל-אביב, לפני כשנתיים וחצי על הרגלי הצריכה של המיעוט הערבי, מגלה כי ערביי ישראל מצויים בשוליים גם בתחום הזה. המחקר, שנערך בשיתוף עם מרכז "אעלאם", מגלה כי ערביי ישראל יצרו לעצמם דפוס ייחודי לצריכת תקשורת, שנובע מצד אחד משוליותם בחברה הישראלית, ומצד שני מעצם האפשרות שניתנת

טלוויזיה

בידיהם להשתמש הן בתקשורת הישראלית והן בתקשורת הערבית. בקרב ערביי ישראל קיים במידה רבה חוסר אמון בעיתונות העברית, ולמרות זאת הציבור הערבי אינו נוטש אותה.

מאפיין בולט של דפוסי הצפייה בטלוויזיה בקרב ערביי ישראל הוא בחירת הערוצים לפי חלוקה נושאת. בתחומים הפוליטיים והתרבותיים הם מעדיפים את הערוצים הערביים, ובנושאים הקשורים לחיי היומיום – כלכלה, בריאות וחינוך – הם מעדיפים לצפות בערוצים העבריים, משום שלדיווחים בתחומים אלה יש השפעה ישירה על חייהם כאזרחי המדינה.

ככלל, רוב משתתפי המחקר דיווחו כי הם צופים בטלוויזיה כמעט בכל יום, ורובם מתעניינים מאוד בחדשות. כמחצית מתעניינים מאוד בסדרות וסרטים בערבית, ויותר מ-60 אחוזים אינם מתעניינים כלל בסדרות ובסרטים בעברית. "סופרנוס", "אבודים" ושאר סדרות אמריקאיות, שמחזיקות במתח אלפי ישראלים, אינן מעניינות כמחצית מצופי הטלוויזיה הערבים.

המשתתפים במחקר דירגו את שלושת הערוצים שהם מרבים לצפות בהם: לכשליש מהאוכלוסייה הערבית, הצפייה ב"אלג'זירה" היא הבחירה המועדפת – ובסך-הכל זוכה התחנה לכ-50 אחוזי צפייה בקרב הציבור הערבי בישראל.

במקום השני דירגו צופי הטלוויזיה את ערוץ 2 ל-11 אחוזים מהם וזהו הערוץ המועדף במקום הראשון,

ובסך-הכל כשליש מכלל הצופים דירגו אותו כאחד משלושת הערוצים העיקריים שהם נוהגים לצפות בהם בתדירויות שונות.

ערוץ נצפה נוסף הוא MBC – ערוץ מדובאי המשדר מלונדון. "זהו הערוץ הלווייני הערבי הראשון שנקלט בחברה הערבית בישראל, ויש בו תוכניות תרבות ובידור ערביות וחדשות, וכן סדרות ממדינות שונות. יש לו נוסחת קסם המשלבת בין נושאים רבים, אבל הוא שמרני יחסית, משקף תפיסת עולם ערבית צנועה", מסביר ד"ר ג'מאל.

כחמישית מצופי הטלוויזיה הערבים דירגו את הערוץ הראשון כאחד משלושת הערוצים המועדפים עליהם, והוא ניצב במקום הרביעי ברשימת הערוצים המועדפים על הצופים הערבים. ערוץ 10 הגיע במחיר קר לאחוזי צפייה נמוכים מאוד ולא דורג בהעדפות הצופים הערבים. "המבוגרים עדיין רגילים לצפות בערוץ הראשון, עוד מהימים שהיתה בו רצועת שידור בערבית", מסביר ג'מאל. "מבחינת חדשות, ב'מבט' יש עדיין יותר ייצוג לערבים מאשר במהדורות המסחריות. ערוץ 2 הוא הג'נרצ'ן המשוק של הישראליות הליברלית: הערבים צופים בו כי כך הם נחשפים להוויית היומיום הישראלית. אמנם הערוץ ניצב במדרג השני ברשימת הערוצים שהצופים סיווגו כבחינה הראשונה שלהם כשהם מפעילים את הטלוויזיה, אך הפער בינו ל'אלג'זירה' ניכר, ואחוזי הצפייה בו נמוכים בסך-הכל. 'אלג'זירה' נתפס כערוץ מקצועי, מעמיק, שמייצג את העולם הערבי האוניברסלי – לא מדינה ספציפית, והוא גם מעביר ביקורת, ככל שניתן, על המשטרים בעולם הערבי".

בכל הנוגע לבידור – 68 אחוזים מעדיפים לצפות

איור: תמיר שפיר

עורך המחקר, ד"ר אמל ג'מאל: ערוץ 2 הוא הגן-עדן המשווק של הישראליות הליברלית: הערבים צופים בו כי כך הם נחשפים להוויית היומיום הישראלית

לפיכך, רוב הצעירים הערבים צופים בערוצי הבידור והמשפחה הלווייניים, בעיקר ב"אלג'זירה". בערוצים הישראליים – עיקר צופי ערוץ 2 באים מקרב בני ה-29-48 (33%), ובערוץ הראשון, גם במגזר הערבי, צופים בעיקר מבוגרים. "אני ערבי שחי את תל-אביב, נושם את תל-אביב ואוהב אותה, ועדיין אני לא מוצא את עצמי בתוכניות שמייצגות אותה", אומר סוהיל חדר, מפיק בטלוויזיה החינוכית בי-25 השנים האחרונות. "רוקדים, מרזים, מתחרים על לבה של בחורה, תחרויות על אי בורד – אין לי שום קשר, כערבי, לתוכניות האלה, ואני לא קיים שם אפילו ברמת. ראיתי שחיקו את ראלב ◀

בערוצי הלוויין הערביים ופחות מ-4 אחוזים צופים בתוכניות בידור בערוצים הישראליים. "אני חושב שהאזרח הערבי הממוצע מסתובב עם תחושת תבוסתנות וצמצום אפשרויות, וזו תחושה פרי ליטית. לכן, הצמיחה של התקשורת בעולם הערבי בשינים האחרונות יצרה גאווה יחידה, אפשרויות וחלומות. ערוצי הלוויין הגדולים יצרו ידוענים אחרים ומציאות חדשה. לבגון היום מצטיירת כעולם נכסף, מעין הרי ליוד, שכל ערבי צעיר שואף להגיע אליו. יש בטלוויזיה זהה לבנונית מתירנות שלא רגילים אליה, וישמודלים לחיקוי", מסביר יויד חרדי, מנכ"ל "חדיד קומיוניקיישן – יחסיציבור", חברתית של "ארד תקשורת".

▶ מג'אדלה ב"ארץ נהדרת", ונהייתי מאוד מזה ששילבו אותו, אבל בסך-הכל הערבים מודרים לגמרי מתוכניות הבידור הישראליות מבחינה תרבותית. למרות הטענות האלה, רבים מהערבים אזרחי ישראל נרתעים מלהשתתף בתוכניות מציאות שהחשיפה האישית והמציצנות עומדות בכסיסן. "מה למישהו מטייבה או עוספיה, תרשיחא והנגב ולתוכניות האלה? אין שום קשר, לא בתרבות, לא בלבוש ולא בצבעים", אומר חדר. "עם זאת, אפשר לעשות תוכניות שכן משלבות את הערבים ואפילו כאלה שמתאימות לשתי האוכלוסיות, אבל הערבים נדחקו החוצה והם לא קיימים בכלל בתודעה היהודית וברחוב היהודי".

צעירים ערבים מעטים ניסו להשתלב בתוכניות משתפות זרחים, למשל ב"פרויקט Y", "הדוגמניות" ו"דרוש מנהיג", וכמעט תמיד עלו לכותרות בשל תקריות שקשורות לזהותם הלאומית. "כל השאלות של השופטים הנציחו את מעמדי כמיעוט. הם שאלו את כל המתמודדים על התפקוד שלהם במשימות במהלך התוכנית; אתי דיברו רק פוליטיקה", סיפרה עיני קובטי שהתמודדה בתוכנית "דרוש מנהיג", בראיון ל"הארץ" במאי 2005. "גילה אלמגור שאלה אותי אם עמדתי בצפידה ביום השואה וענית שישנת. פניה מלא שנאה. אחריכך שאלה אם אני עומדת בצפידה ביום הזיכרון לחללי ישראל. אמרתי 'לא', והיא אמרה: 'יש לנו כאן בעיה'. בני גאון אמר: 'זה יחרוץ את גורלך'. הסברתי להם שוב ושוב למה לא עמדתי בהמנון. זה לא עזר. כשפרסמו את התוצאות, גאון אמר: 'לא נחרנו בכך כי את לא מכבדת את סמלי המדינה'. הוא הרגיש גאווה לפסול אותי מהסיבות האלו".

בתוכניות בתחנות זרות משתתפים ערבים ישראלים. כך, לדוגמה, נסעו כמה מהם לונדון להשתתף ב"מי רוצה להיות מיליונר" בתחנת MBC מדובאי ואף זכו בפרסים. "הערבים מצליחים להשתלב בתחנות הליווי ולקבל בהן את המענה שחסר להם בתחנות העבריות", אומר פרסומאי ערבי שסירב להזדהות, "אבל אני חושב שדווקא כדאי להקים כאן תחנת טלוויזיה ערבית עצמאית; כך הם יתנתקו מהעולם הערבי וגם יתחברו יותר לארץ, ייווצרו כאן כוכבים מקומיים, ולא תהיה תחושה של תקשורת 'מטעם'".

גם בכל מה שקשור לחדשות מעדיפים הערבים את ערוצי הליווי הזרים. מידת האמון שלהם בתקשורת העברית נמוכה מאוד, אך בכל זאת רבים מהם מקפידים לצפות גם בערוץ עברי. כך הם יכולים להשוות את הדיווחים ובעיקר לקבל את המידע הקשור לחייהם כאן, שלא ידווח בערוצי הליווי. 57 אחוזים מצופי החדשות דירגו את "אלג'זירה" כבחירה הראשונה שלהם, ו"אלערבייה" מתגלה כתחליף העיקרי.

גם ערוץ 2 מהווה חלופה ל"אלג'זירה": כעדיפות ראשונה הגדירו אותו כ־18 אחוזים, וכשנייה – כ־20 אחוזים. הערוץ הראשון איבד את הבכורה כמקור לחדשות גם בקרב האוכלוסייה הערבית, ורק עשירית מעדיפים את "מבט" על פני מהדורות אחרות.

האינטרנט

השימוש של ערביי ישראל באינטרנט טרם נחקר לעומק, אך ישנם כמה מחקרים שיכולים להצביע על מגמות עיקריות. בחמש השנים האחרונות תפס האינטרנט תאוצה במגזר הערבי, בעיקר בקרב האוכלוסייה הצעירה. לפי סקר שנערך ב"חדיד קומיוניקיישן", ל־64 אחוזים מתושבי ישראל הערבים יש מחשב בבית, ולרובם יש אינטרנט. 82 אחוזים מהם משתמשים ברשת בתדירות גבוהה לצורכי בידור, מוסיקה או לימודים. אתר פופולרי מאוד הוא "יא הלה", אינטרנט שמקשר לאתרים ותכנים שונים, כולל חדשות. לפופולריות גואה וזכה גם האתר "פר פש", שמושק בעיקר בני נוער.

בניגוד ליהודים, הערבים כמעט שאינם משתמשים באינטרנט כמקור לצריכת חדשות, וכשבכל זאת הם מבקשים לדעת מה קורה, הם

יזיו חדיד, מנכ"ל חברה ליחסי-ציבור: הצמיחה של התקשורת בעולם הערבי בשנים האחרונות יצרה גאווה יחידה, אפשרויות וחלומות

גולשים באתרים בעברית: "נענע", "וואלה" ו"ynet". בערבית קיים "פאן נט", אתר החדשות המקומיות של העיתון הערבי הישראלי "פנורמה".

על-פי המחקר של ד"ר ג'מאל, המשתמשים אינם מייחסים לאינטרנט אמינות רבה: הם התבקשו לדרג את רמת האמינות של Ynet לעומת "Arabs 48" – אתר המקושר ל"אלספיר", אחד העיתונים הפרו-סוריים בלבנון, ויותר מ־60 אחוזים ציינו שאינם יודעים לענות על שאלה זו. רמת האמינות שהנשאלים ייחסו לשני האתרים נמוכה ודומה למדי.

עיתונות כתובה

דפוסי קריאת העיתונים במגזר הערבי הם בעיקר תוצאה של זמינותם. בערים הערביות יוצאים לאור שני עיתונים יומיים, אחד סקטורי-אלי – של חר'ש, ועיתון נוסף, שלא הצליח לצבור קוראים ברחוב הערבי, ולכן, על-פי המחקר של ד"ר ג'מאל, רק 9 אחוזים קוראים עיתונות יומית בערבית. שאר העיתונים הנקראים הם שבועונים הזוכים לחשיפה של 45 אחוזים. מנגד, העיתונות העברית מגיעה לחלק מהקפריים בצורה לא סדירה והרגלי קריאתם מושפעים מכך. ככלל, רק מעט יותר משליש מאזרחי ישראל הערבים קוראים עיתונות בעברית, פחות מחמישית עושים זאת בכל יום. מי שאינם קוראים עיתונים בעברית העידו כי אינם עושים זאת מחוסר עניין או מחוסר ידיעת השפה. מבין העיתונים בעברית,

מעדיפים קוראי הערבית את "ידיעות אחרונות" – 85 אחוזים, והתחליף המקובל לו הוא "מעריב". רק 2.3 אחוזים מקוראי העיתונים הערבים מעדיפים את "הארץ". "ידיעות אחרונות" זמין יותר, מסביר ד"ר ג'מאל. "הוא ו'מעריב' מחולקים בתחנת דלק ולכן קל יותר להשיגם. שפתו קריאה יותר, הוא צבעוני ויש בו יותר תמונות. את 'הארץ' מכבדים, אך קשה לקרוא בו". נתוני העדפת העיתונים עומדים ביחס הפוך למידת האמון שערביי ישראל רוחשים להם. חשוב לציין שבאופן כללי מידת האמינות שמייחסים הקוראים הערבים לעיתונות העברית היא נמוכה. כ־45 אחוזים מהקוראים מייחסים ל"הארץ" מידת אמינות גבוהה מאוד. 57 אחוזים מייחסים ל"מעריב" אמינות בינונית וכמעט 40 אחוזים ל"ידיעות אחרונות". עם זאת, חצי מהקוראים הערבים מאמינים שהעיתונות הישראלית די לא אובייקטיבית או מאוד לא אובייקטיבית בסיקור ענייני המגזר. אחוזים דומים חושבים שבנואה לעסוק בעניינים פנימיים בחברה היהודית בישראל, העיתונות העברית די אובייקטיבית או אובייקטיבית מאוד, מה שמצביע על מידת חוסר ההגיונות שמייחס הציבור הערבי לעיתונות היהודית בנואה לסקר את ענייניהם. בנוסף טוען הסקר כי מידת האמון שרוחשים הקוראים הערבים ל"ידיעות אחרונות" נמוכה בהרבה כאשר עומדת מולם האפשרות להשיג את החדשות מעיתון ערבי ישראלי, למשל "כל אלערב": רק 8 אחוזים מאמינים יותר ל"ידיעות אחרונות". יש לציין כי מידת שביעות הרצון שעולה מן הסקר לגבי העיתונות הערבית היא בינונית, מה שיכול אולי להסביר את הרצון לקרוא יותר מעיתון אחד.

52 אחוזים מהציבור הערבי מאזינים לרדיו. רבע מהם מאזינים לקול-ישראל בערבית כתחנה המועדפת עליהם, כחמישית מעדיפים את "רדיו אלשמס" – תחנת רדיו אזורית שמכסה את אזור הגליל והמשולש, ו־17 אחוזים יקמו בראש את רשת ב'. שיעור לא מבוטל של מאזינים במגזר הערבי מאזינים לרדיו פיראטי, לגל'צ (8.4%) ולרדיו מונטה-קרלו ו"אג'אל" שמשדר מרמאללה.

מי שמעדיפים את "רדיו אלשמס" הם בעיקר הצעירים, וככל שעולה הגיל יורד אחוז ההאזנה לתחנה. גם בגל'צה"ל, ש־5.1 אחוזים ממאזיניה הערבים הם בני 18–28, יורד אחוז המאזינים ככל שהם מתבגרים, ומעל גיל 65 אין לה בכלל מאזינים במגזר הערבי. קול-ישראל בערבית נהנה מיציבות בהאזנה מצד בני כל הגילים, בעוד שרשת ב' עולה אחוז ההאזנה ככל שעולה הגיל, ועיקר מאזיניה הם בני 49–64. לרשת ב' מאזינים 23 אחוזים מהגברים לעומת 3 אחוזים בלבד מהנשים. באופן ברור, ככל שעולה רמת ההשכלה, עולה רמת ההאזנה לרשת ב' ולגל'צ. בעלי תואר שני ומעלה מאזינים יותר, ובאופן מובהק, לתחנות שמשדרות בעברית. יותר ממחצית מהמאזינים לרדיו מאזינים לחדשות בשפה הערבית, רבע מאזינים להן בעברית ו־15 אחוזים אינם מאזינים לחדשות כלל. ■

משדרים אל השטח

התעמולה הערבית בעברית מייצרת מדי יום מגוון תכנים במספר ערוצי תקשורת. חלקם אנטישמיים, חלקם מגוחכים, חלקם מצוטטים באופן קבוע בתקשורת הישראלית

כל כלי תקשורת, ממלכתו ומסחרי, מחפש קהל. יש כאלה שמצליחים יותר וכאלה שמצליחים פחות, אבל אין ספק שנתוני הפתיחה של אחדים מהם קשים במיוחד: הם צריכים להיות נגישים בארץ אויב, לשלוט היטב בשפה ובעור למושגים זרים, וליצור אמינות אצל קהל עוין. מדובר בכלי תקשורת המשדרים תעמולה לאורחי מדינה יריבה, ובתחום זה, בזירת המזרח התיכון שלנו, אין מי שטומן ידו בצלחת: הפלסטינים, הירדנים, הסורים, האיראנים ואפילו הלובים – כולם מחפשים את צרכן התקשורת הישראלי.

בשנים האחרונות עברה זירת ההתכתשות התודעתית הזאת מהכרוזים ותחנות הרדיו לערוצי הטלוויזיה הלוויינית ולאינטרנט – ערוצי תקשורת נגישים ואטרקטיביים בהרבה לקהל היעד האורח.

באינטרנט פועלים כיום כמה אתרים עבריים בחסות גורמים שונים מהעולם הערבי. באופן כללי, אפשר לחלק אותם לשתי קבוצות – אתרים רשמיים הפועלים בחסות הנהגת מדינה או תנועה, ואתרים פרטיים המשתייכים בדרך-כלל לסוכנויות ידיעות עצמאיות ולמערכות עיתונים. אתרים מהקבוצה הראשונה היו הראשונים שהופיעו ברשת. ניתן למי צוא ביניהם את אתר "קול דוד" המשתייך לסוכנות הידיעות האיראנית הממלכתית, שלל אתרים בשיירות תנועת החיזבאללה, עמוד עברי באתרו הרשמי של מנהיג לוב מועמר קדאפי, ועוד. רוב האתרים בקבוצה זו שייכים לאותן רשתות טלוויזיה ורדיו שעסקו בתעמולה לפני הולדת האינטרנט, והעולם הווירטואלי רק נתן להן פלטפורמה חדשה לביטוי. אתר "קול דוד", למשל, נקרא על שמה של תחנת רדיו עברית בעלת שם זהה המשדרת שלושה משידורי חדשות יומיים בני חצי שעה מאיראן. מדי יום מתפרסמות באתר כמה כתבות מתורגמות מפרסית ועוד כמה כתבות ערוכות, בעיקר מתוך אתרי אינטרנט ישראלים. פרט לידיעות העוסקות ביהסי החוץ של איראן, עשיר האתר גם בכתבות בעלות אופי חריצדי על הסכסוך הישראלי-פלסטיני ובימאמרי ביקורת חריפים על תופעות שונות בחברה הישראלית. חלקן נושאות אופי אנטישמי מובהק. גם במסגרת סוכנות הידיעות הפלסטינית הרשמית "ופא" שורר בעברית מהדרות חדשות יומיות בטלוויזיה מאז הקמתה. לפני שנים אחדות הקימה הסוכנות גם אתר אינטרנט בעברית, גם הוא שופר נאמן לדבר ההנהגה הפלסטינית ולמסרי תעמולה. לאחר זכיית החמאס בבחירות, פסקו שידורי "ופא" בעברית. באתר האינטרנט של הסוכנות נשארה הפניה לעמוד לא פעיל.

ברוב אתרי התעמולה המובהקים, השפה העברית קלוקלת ואנכרוניסטית. נראה שספרי

סקירת תקשורת

אתרי תעמולה ערביים בעברית

"מען"

סוכנות הידיעות הפלסטינית "מען" מספקת תכנים כתובים וכן צילומי וידיאו וסטילס בעברית, אנגלית וערבית לאמצעי תקשורת בכל העולם. הסוכנות העצמאית הוקמה ב-2004, בסיוע קרנות השייכות למשרדי החוץ של הולנד ודנמרק. משרדה הראשי נמצא בבית לחם, משרד משני בעזה וכתבייה פזורים בכל ערי הגדה המערבית.

www.maannews.net/he

PNN ("רשת פלסטין לחדשות")

סוכנות הידיעות PNN הוקמה בשנת 2002 וכיום היא פועלת בחסות "Holy Land Trust", ארגון פלסטיני התומך באי-אלימות. הסוכנות, שמשרדיה נמצאים בבית לחם, מפעילה מספר מצומצם של כתבים, כולם תושבי השטחים, ומספקת ידיעות גם בצרפתית, אנגלית וערבית.

www.hebrew.pnn.ps

"השגריר הערבי"

עיתון "השגריר הערבי" ("א-ספיר אלערבי") יוצא לאור מקאהיר. ברסק העברי של אתר האינטרנט עוברים כעשרה עיתונאים, מתרגמים ועורכים, בוגרי הפקולטה לעברית של אוניברסיטת קאהיר. באתר, המספק גם חדשות באנגלית וערבית, עולות כתבות בעברית בתדירות נמוכה יחסית. כרגע האתר אינו פעיל.

www.arabambassador.org

"קול דוד"

אתר בן למשפחת אתרים בשלל שפות מטעם "סוכנות הידיעות הרשמית של הרפובליקה האסלאמית" (IRIB) באיראן. האתר פועל במקביל לתחנת רדיו בשם זה.

<http://hebrew.trib.ir/>

הלימוד בפקולטה העברית של טהרן לא הוחלפו מאז אמצע שנות השבעים. נפוצות גם כתבות מתורגמות על-ידי תוכנת מחשב, כשההקשרים הלוגיים של המשפטים ומשמעותם משובשים להחריד.

צביקה יחזקאלי, ראש הדסק לענייני ערבים בערוץ 10, טוען כי בתקופה האחרונה ניכר מאמץ רב מצדן של כמה מדינות ערביות, ובעיקר איראן, לפנות לציבור הישראלי בעברית. "אתרי האינטרנט וגם ערוצי הטלוויזיה האלה מנסים להראות לציבור הישראלי שהוא חי בסביבה תקשורתית שאינה חופשית כפי שנדמה לו. למרות שמדובר באתרי תעמולה מובהקים, בחירות העורך והמיקום שהוא נותן לידיעות משרתים מבחינתו אמת אלטרנטיבית לזו הקיימת אצלנו. למשל, כתבות וסקרים שהתפרסמו על גזענות בחברה הישראלית, או תופעה כמו הסרבנות, זכו בעיתונים בארץ לאיזכור שולי ובעמודים האחוריים, ואלו באתרים האיראניים עלו לראש הכותרות".

האם ניכרים הבדלים משמעותיים בין סוג הכתבות שמתפרסמות בעברית לבין אלו המתפרסמות בשפת המקור?

כן, באופן מובהק. אתרי תעמולה מנסים לפנות בכל שפה לקהל יעד שונה ולהעביר לו את המסר הרצוי מבחינתם.

מדוע יש גופים אחרים בעולם הערבי, בדוגמת החמאס, שבוחרים להתעלם לחלוטין מהציבור הישראלי?

מדובר פה על משאבים מאוד גדולים. בחמאס הבינו שאין להם שום דרך ליצור מסרים אמינים בעברית שיעברו היטב לציבור הישראלי. הם ניסו לעשות משהו בטלוויזיה אך ראו שזה יוצא נלעג והחליטו לוותר. כשהיה להם מסר שהם רצו להעביר לציבור בישראל, הם שלחו קלטת וידיאו לתושבי שדרות. גם נסראללה לא משקיע בפיתוח אתרי אינטרנט עבריים. אתר החיזבאללה העברי עובד במימון ובתפעול איראני. הוא הבין שהעיתונים העבריים יעשו את מלאכת התרגום של דבריו הרבה יותר טוב מאנשי המודיעין של החיזבאללה.

לדבריו של יחזקאלי, עד כה נתפס האינטרנט בעולם הערבי בצורה מאוד אמביוולנטית וברוב מדינות ערב רשתות האינטרנט נמצאות בפיקוח מתמיד של הממשל. לה. אך המציאות הזאת משתנה בשנים האחרונות. "אל-ג'זירה", תחנה פרטית, הצליחה לחרור לכל חלקי העולם הערבי ובעקבותיה רשתות פרטיות נוספות. "בחודשים האחרונים עלו לשדרור תחנות טלוויזיה ואתרי אינטרנט בבעלות צרפתית ורוסית, ואפילו הבי.בי.סי חווה בקרוב לשדרר בערבית. כולם מבינים שעיצוב התודעה כבר אינו נחלתן של הממשלות בלבד".

תהליך ההפרטה שעובר על עולם התקשורת הערבית הוליד באינטרנט את קבוצת האתרים השנייה הפועלת בעברית. בקבוצה זו נמצאים בעיקר אתרי חדשות השייכים לסוכנויות ידיעות פרטיות. בניגוד לאתרים הממשלתיים או הפוליטיים, אתרים אלה מתיימרים לספק לציבור הישראלי חדשות בעברית בשמה של העיתונות החופשית ובכפוף לכללי האתיקה המקצועית. עורך הדסק העברי של סוכנות הידיעות

הפלסטינית "מען", פואד אילחאם, מבהיר כי האתר העברי שמפעילה הסוכנות נועד "להציג לקורא הישראלי את החיים בשטחים הכבושים, ולהראות כי החברה הפלסטינית מתמודדת גם עם סוגיות תרבותיות וחברתיות ולא רק עם טרור ופיגועים, כפי שמסוקר באופן קבוע בתקשורת הישראלית". ואכן, סוכנות "מען" מקפידה לתרגם ידיעות מערבית שעוסקות כמעט בכל תחומי החיים ביישות הפלסטינית. לדבריו של אילחאם, מבקרים באתר העברי של הסוכנות כעשרת אלפים גולשים מדי חודש. בהשוואה לאתרי חדשות ישראליים מובילים מדובר במספר נמוך, אך א-לחאם מתנחם בעובדה שנתוני החשיפה לאתר נמצאים בעלייה מתמדת.

מקורותיה של "מען" נחשבים לאמינים וידיעותיה בדרך-כלל אובייקטיביות; זו אולי הסיבה שאמצעי תקשורת ישראליים וזרים מרבים לצטט אותה. אילחאם מבהיר כי במציאות הפוליטית ברשות הפלסטינית אין הרבה מקורות אובייקטיביים שאינם מזדהים בשלש מוצהר עם מפלגות פוליטיות או עם זרועות האשטון. "בעימות בין החמאס לבין הפתח, כמעט כל אמצעי התקשורת הפלסטיניים תפסו צד וניסו להשפיע על דעת הקהל. אנחנו, כרשת חדשות פרטית, מתייחסים לחדשות כאל חדשות ולא מנסים לשנות את המציאות או להשפיע עליה. אנו משתדלים לסקר את המציאות כפי שהיא, משתדלים לשמור על איוון ולהביא את תגובות כל הצדדים. זה מאוד קשה במציאות הפלסטינית של היום, אבל נראה לי שאנו מצליחים לעשות זאת בצורה לא רעה. מסקרים שערכנו לאחרונה עולה, ש'מען' נתפסת בחברה הפלסטינית כמקור הידיעות האמין והמרכזי ביותר. היא מובילה בקרב אתרי החדשות ברשות הפלסטינית והאתר נחשב לחמישי בחשיבותו בעולם הערבי".

בשונה מאתרי תעמולה מובהקים, אתרי סוכנות הידיעות הפרטיים רואים את עצמם כמתמודדים שווים על תשומת לבם של הגולשים הישראליים. לכן הם נאלצים להציג רמה גבוהה יותר של שפה ודיווחים אמינים יותר מאלה של אתרי התעמולה המוצהרים. כל כתבה עברית המתפרסמת באתר "מען" עוברת עריכה כפולה, על-ידי כתב נוסף ועל-ידי אילחאם. הכתבות אינן חפות משי גיאות כתיב ומניסוחים עילגים, אך ניכרת השתדלותו של הדסק העברי של "מען" ומורגש שהוא מעורה היטב בהוויה הישראלית. לידיעה על הסגר שהוטל על השי-טחים בחג הפסח האחרון, למשל, נתנו שם את הכותרת

האתר של יחיא רביע

יחיא רביע, עורך הרסק העברי של העיתון "השגריר הערבי", מפעיל אתר אינטרנט עצמאי ובו מופיעות בעיקר כתבות שהתפרסמו באתר העיתון. בנוסף לכך מפרסם רביע באתר גם מספר טורים דלים על תרבות, דת, ספורט והיסטוריה מצרית – בעברית ובערבית.

<http://sharkeon.jeeran.com/www/index.html>

"מוקאומאט"

אתר תעמולה הפועל באיראן ומשתייך לגוף המכנה את עצמו "אגודת ההגנה ללבנון ופלסטין. התנגדות אסלאמית מוומאנט". לטענת "המרכז למודיעין וטרור" שבמרכז למורשת המודיעין, מדובר באתר הפועל במימון איראני ובשירות ארגון החיזבאללה.

<http://moqavemat.ir/>

האתר של סמיר אלקנטאר

ארגון החיזבאללה מפעיל באופן שוטף אתר עברי המוקדש לאסיר הלבנוני סמיר אלקנטאר.

<http://www.samirkuntar.org/hebrew.html>

העמוד העברי של מועמר קדאפי

מועמר קדאפי, מפרסם באתרו הפרטי עמוד עברי ובו הוא פורש את משנתו המדינית לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

http://www.algathafi.org/en/white_heb.htm

האתר של יאסר ערפאת

האתר הרשמי של יושב־ראש הרשות הפלסטינית לשעבר יאסר ערפאת החל לפעול באמצע שנת 1999. בסוף אוקטובר 2004, לאחר מותו של ערפאת, הפסיק האתר את פעילותו ובעמוד "חדשות היום" שלו נשאר עמוד האבל שהוקדש למותו.

<http://www.p-p-o.com/p-p-o/president/m1.htm>

"וואלה", נעזר רבות בידיעות שמספקת סוכנות "מען" בערבית. הוא טוען כי "מאז שנחטף העיתונאי הבריטי אלן ג'ונסון, אין יותר כתבים ישראלים או מערביים ברצועת עזה. כל העולם צורך היום מידע ממקורות אלה. הם מודעים לכך ולכן גם האחריות שלהם עלתה בהתאם. לדעתי", הוא אומר, "מען" משמשת כיום ראש החץ של העיתונות הערבית בעברית. הם מנסים לעסוק בחדשות והם פחות תעמולתיים ממקורות אחרים, בטח הרבה פחות מהמקורות הרשמיים".

לא רק הפלסטינים מעדיפים להשאיר את הכביסה המלוכלכת בבית. התופעה הזו חוזרת כמעט בכל אתרי החדשות הערביים בשפה העברית. באתר "השגריר הערבי", הפועל ממצרים לא ניתן למצוא אמירות נוקבות על סוגיות שנויות במחלוקת בעולם הערבי והמצרי בפרט. מנגד יש באתר כמה מאמרי ביקורת נגד תופעות שונות בחברה הישראלית, חלקם בעלי גוונים גזעניים ואנטי־ישראליים מובהקים.

לאחרונה, לאחר שלוש שנות פעילות, ירד האתר באופן זמני מהרשת. אשרף גאבר, העורך הראשי, מבטיח כי הוא יעלה שוב בקרוב. "השגריר הערבי" הוא עיתון עצמאי שאינו קשור לשום מפלגה פוליטית או לשלטון, טוען גאבר, "ככה הוא מנסה לשמש כשגריר המציג את המציאות והתרבות הערבית אל העולם. לכן הקמנו גם דסק חדשות בשפה העברית".

השפעת אתרי האינטרנט הערביים בשפה העברית על תודעת הציבור הישראלי נראית כרגע זניחה. הם רחוקים מלספק אלטרנטיבה ראויה לאתרי חדשות ישראלים פופולריים. גם אם תשתפר רמת השפה ויירד מפלס התעמולה, במציאות שבה קיימים שני נארטיבים כל־כך שונים, קשה יהיה למצוא טרמינולוגיה שלא תגרום להרמת גבה אצל הקורא העברי. בינתיים, הם יכולים לספק הצצה חטופה וקצת משובחת אל העולם הערבי ואל המציאות הישראלית כפי שהיא נתפסת על־ידו.

"מה שנשנה הלילה הזה?!" הידיעה על התפרטותו של הרמטכ"ל חלוץ וזתה לכותרת "כוכב נפל".

אתמר מרכוס, מנהל מכון "מבט לתקשורת פלסטית" גית", עוקב כבר שנים אחרות אחרי סוכנות "מען" ואמ" צעי תקשורת פלסטיניים אחרים. לדבריו, "אתר סוכנות 'מען' בעברית מציג רק חדשות ולא מביא אפילו כמעט מהביקורת הפנים־פלסטינית. יש באתר הרבה האשמות נגד ישראל בכל עניין, ונראה שבאופן קבוע האתר מנסה להציג פן אחר של המציאות בכל אחת מהשפות שהוא פועל בהן. סיקור ידיעות באנגלית ובעברית מאוד שונה מהסיקור שניתן לאותן ידיעות בערבית. למשל, בסיקור הפיגוע שאירע באילת נכתב בעברית 'העיר אילת', באנגלית נכתב 'Israeli Resort City' ובערבית 'בעיר אילת הכבושה בדרום פלסטין'. באופן קבוע אנו רואים שינוי בטרמינולוגיה שבה משתמשת סוכנות 'מען' על־פי השפה. באנגלית ובעברית הם מרככים את המסרים ומשנים את הציטוטים. בערבית הם מאוד מתלהמים". לטענתו, מדובר באתר תעמולה מובהק.

אילחאם דוחה את הדברים על הסף. "על פי הנארטיב הפלסטיני, יש כובש ויש נכבש. אי־אפשר לצפות מאיתנו לשנות נארטיב של עם כי לעם אחר יש נארטיב אחר. ראיתי את הדו"ח של 'מבט לתקשורת פלסטית' ולדעתי הטענות שלו ממש לא ענייניות. בניגוד למה שהם מצפים, אני לא יכול להשתמש במלה 'מחבל' לפלסטיני חמוש שנורה על־ידי חיילי צה"ל בשטחים, כפי שנהוג להשתמש בתקשורת הישראלית. במצב הזה אנו נוהגים לכתוב שפעיל בארגון כזה או אחר נהרג, או משתמשים במלה חלל. אי־אפשר להגדיר לוחם שנלחם להגן על מולדתו כמחבל".

ובתרגום הידיעה לערבית?

בערבית נקרא לו שאהי, שזו למעשה המקבילה ל"חלל", כך נוהגים לכתוב בשתי השפות לוחמים שנהרגו במסגרת פעולה צבאית. אפילו חיילי צה"ל הדרוזים שנהרגו בלבנון מכונים בקרב העדה שלהם יוני מנדל, עורך דסק החדשות מהעולם הערבי באתר

צבי יחזקאלי, ערוץ 10: נסראללה לא משקיע בפיתוח אתרי אינטרנט עבריים. הוא הבין שהעיתונות העבריים יעשו את מלאכת התרגום של דבריו הרבה יותר טוב מאנשי המודיעין של החיזבאללה

"בלקג'ק" והגברת האפורה

זו המדיניות של העיתון שלי". זה היה אחד מכתבי ה"טיימס" לענייני צבא.

אילו היה ביגס איש סגל קבוע ב"טיימס", ספק אם היה מסתכן כמעט כזה. אבל הוא כותב מזדמן, פריילנסר, ולא דיווח מראש לאיש על המסע, וגם לא ניסה להצניע אותו, כפי שמעיד הציטוט בבלוג שלו. אבל ב"טיימס" שררה מבוכה רבה, כשהתברר שהמומחה שלהם לסלולריים התענג על האירוח של "סאמסונג" בטרם כתב על הטלפונים החדשים. בעקבות פנייתו של נציב תלונות הקוראים של העיתון, ביירון קאלמי, מיהר העיתון לפרסם הבהרה, שמדיניות העיתון אוסרת על כתבים להיות אורחי חברות שהם מסקרים או לקבל תשלומים אחרים. אילו ידעו העורכים על נסיעתו של ביגס לדרום קוריאה, נכתב בהבהרה, הם לא היו מטילים עליו את המשימה לדווח על הסלולריים החדשים של "סאמסונג".

קאלמי לא הסתפק בכך וערך בירור פנימי איך קרה שביגס הצליח לחמוק מבדיקות האתיקה שעורך העיתון גם למי שאינם עובדים קבועים שלו אלא פריילנסרים. אכיפת כללי אתיקה על פריילנסרים שעוברים מעיתון לעיתון היא עניין סבוך. בבלוג של פריילנסרים אמריקאים דנו לאחרונה במודעה של עיתונאי, שהכתבות שלו הופיעו במגזינים ידועים, שחיפש כותב צללים: לא רק תחקירן אלא מי שיכתוב למענו את הכתבה. התשלום: בין 25 ל-35 סנט למלה. חלק מהגולשים הזדעזעו מן התשלום הנמוך וטענו שמגזינים רבים משלמים לפי תעריף של דולר למלה. אחרים נחרדו מן הכשל האתי שיש בעצם ההצעה.

ה"טיימס" נכווה בעבר עם פריילנסרים, ועל כן הוא תובע בשנים האחרונות שעל כל עיתונאי חיצוני – ובמאגר הממוחשב של ה"טיימס" נמצאים שמותיהם של כ-5,000 כאלה – להשיב על שאלון מפורט על עיסוקיו. עליו לחשוף כל פעילות התנדבותית שלו, להשיב אם ביצע עבודות בשכר או בלעדיו לגורמים פוליטיים או ממשלתיים, לגלות אם יש לו או לבני משפחתו השקעות שעלולות ליצור ניגוד אינטרסים עם כתיבה בנושאים מסוימים, וכן אם השתתף בנסיעות חינם או קיבל במתנה או בהנחה מוצרים מגורמים שהוא עשוי לכתוב עליהם. על השאלה האחרונה השיב ביגס אשתדק בשלילה.

"זה היה נכון בעת שענית", הסביר ביגס, "וכאשר נסעתי לדרום קוריאה נשמט מזכרוני שעלי לעדכן את תשובותי לשאלון". אחרי הבירור הופצה בין כל העורכים בעיתון הנחיה לרענן את נהלי העסקת הפריילנסרים. כל אימת שמטילים משימה על פריילנסרים, נאמר במזכר, יש לברר אם הם מודעים לכללי האתיקה של העיתון, ומי שיימצאו מזלזלים במכוון בכללים לא יוכלו עוד לכתוב ל"טיימס".

הכל החל בגלל "בלקג'ק", הסלולרי החדש של "סאמסונג", המככב בין עשרת הטלפונים החכמים הפופולריים ברשימת רביי-המכר של הטלפונים הניידים שמפרסם ה"ניו יורק טיימס". אחד הדיווחים הראשונים על נפלאות ה"בלקג'ק" הופיע בסוף השנה שעברה במדור הטכנולוגיה של העיתון, בחתימתו של ג'ון ביגס. מתחת לכותרת "רק, מהיר ומחובר היטב" (באנגלית זה נשמע יותר טוב: הכותרת מתכתבת עם מותג הדיאטה "סלים פאסט"), תיאר ביגס עד כמה המכשיר נוח, מתוחכם ועונה לצרכים של מי שמבקש לקבל ולשגר דואר אלקטרוני מטלפון שמשמש גם כמחשב כף-יד. שבוע אחר-כך כתב ביגס במדור על טלפון סלולרי חדש אחר של "סאמסונג", ה"דריפט".

כמה ימים לאחר מכן נחת במערכת ה"טיימס" מכתב נזיפה מקורא: כיצד ייתכן שדווקא אתם, העיתון שמתעקש להניף בראש חוצות את מחויבותו לכללי האתיקה, פרסמתם ביקורת מקצועית על טלפון, פרי עטו של כתב שזה עתה חזר ממסע לדרום קוריאה כאורח "סאמסונג"? נציב קבילות הציבור של העיתון, ביירון קאלמי, נחרד ויצא לבדוק. והוא אכן מצא ב"קראנצ'ג'יר.קום", בלוג שמתמחה בטלפונים סלולריים ובמכשירי אלקטרוניקה אחרים, שביגס הוא עורכו הראשי וכותבו העיקרי – את דיווחו מדרום קוריאה, שנפתח במלים הבאות: "אני נמצא כאן בסאמסונג, יונק מפיטמתה המתוקה של זנותיות מסע החינם".

רובם של העיתונים והמגזינים בארצות-הברית ובעולם, שלא לדבר על אתרי אינטרנט, היו נוהגים בסלחנות כלפי מסע חינם כזה, ג'נקט בעגה העיתונאית, שבו חברה מארחת כתבים ועורכים, מממנת את הטיסה, הלינה הארוחות ובילוויים נוספים. בחלק מן העיתונים, לא בכולם, נהוג להטמין בתחתית הכתבה שורה: הכותב היה אורח הגוף המסוקר. אבל ב"ניו יורק טיימס", כמו במספר קטן של עיתונים אחרים, סבורים שגילוי נאות כזה איננו פוטר את העיתון והעיתונאי מסכנת ההטיה ומפגיעה במוניטין של העיתון וביושרה של כתביו ועורכיו. אילו היו ל"טיימס" עשר דיברות, "לא תצא" לג'נקט" היתה אחת מהן. בפועל יש בתקנון האתיקה של העיתון לא פחות מ-155 סעיפים, ובכמה מהם מודגש האיסור המוחלט להתארח על חשבון גוף מסוקר.

לפני שנים הייתי בחדר העיתונות בפנטגון, כאשר הדובר הציע לכתבים לצאת לסיור בבסיס האמריקאי גוונטאנאמו בקובה, הרבה לפני שהפך למחנה מעצר ידוע לשימצה שבו מוחזקים ללא משפט חשודים בקשרים עם אלקאעידה. מיד זינק ממקומם אחד הכתבים. "אצטרף", אמר לדובר, "רק אם תודיעו מה מחיר הטיסה ואנחנו נשלם עבורה."

איור: דות גילוי

"אני נמצא כאן ב'סאמסונג', יונק מפיטמתה המתוקה של זנותיות מסע החינים", כתב ג'ון ביגס בבלוג שלו, בטרם דיווח ל"ניו יורק טיימס" על הטלפונים הסלולריים החדשים של החברה

שרק לאחר הפיאסקו של בלייר מינה לעצמו נציב קבילות, המתהדר בתואר "עורך לענייני הציבור", Public editor. הטור של קאלמי גרר לא רק תגובות ודיונים באינטרנט, אלא גם שורה של מכתבי קוראים. פרילנסר מקולורדו, המתמחה בכתיבה בנושאי סקי, תהה אם מצא מישהו הטיה או חוסר דיוק בדיווח של ביגס על הטלפונים בשל האירוה הנריב של "סאמסונג". "לא די בכך שאין אנו מקבלים תמורה הוגנת", התרעם, "ועכשיו עולה מן הטקסט שלך שכולנו חשורים".

ואולי קשורות בעיות האתיקה לדרישות המו"לים והמשקיעים לצמצם עד כמה שאפשר את הוצאות המערכת? "אני יכולה לשער את הפיתוי שהפרילנסרים עומדים בפניו", כתבה למערכת קוראת מניו יורק, "משום שהם אינם מקבלים מן העיתון שכר ראוי לעבודתם". ובאותה נשימה הביעה פליאה: "כיצד ייתכן שה'טיימס', למרות פרשת 'סאמסונג', ממשיך לפרסם את הקטעים של ביגס?".

"הרוב הגדול של הפרילנסרים מכבדים את הכללים", כתב קאלמי בטורו. ומצד שני, לא כל חברי המערכת הם צדיקים גמורים. ג'ייסון בלייר, הכתב שהפיל את העיתון – ואת העורך הראשי וסגנו שנאלצו להתפטר בגללו בשנת 2003, לאחר שהעתיק ציטוטים ועובדות ופיברק דמויות בכתבותיו – לא היה פרילנסר. הוא היה עובד קבוע. ובכל זאת, ברור שהסכנה לניגוד אינטרסים ולבעיות אתיות אחרות גדולה הרבה יותר כאשר מדובר בכותבים מזדמנים. כדי למנוע תקלות נוספות, הציע קאלמי לתבוע מפרילנסר פעיל למלא את השאלון לא אחת לשנתיים, אלא מדי חודש, וגם לתבוע התחייבות מכל כותב שקרא ושיגן את 686 המלים של מקבץ כללי האתיקה לפרילנסרים.

בשנים האחרונות בוחנים כתבי תקשורת, בלוגרים וסתם קוראים בשבע עיניים את עמידתו של ה"טיימס" בכללי האתיקה. "הגברת האפורה", כפי שמכונה ה"טיימס", נחשב תמיד לארגון יהיר ומתנשא,

אחריותו של בטלהיים

בהספידו את חברו המנוח משה לרר ז"ל, מאגרות עיתונות הספורט בישראל, בחר ממלא-מקום עורך "מעריב", אבי בטלהיים, להשוות ככאב את העיתונאים של היום לעיתונאים של פעם: "אין עומק, אין השכלה, אין יכולת השוואה, אין השראה, אין יצירתיות, אין אפילו ניצוץ של ז'אנר חדש ומרענן של עיתונות מודרנית. ולעומת זאת, יש שפע של לכלוך ורכילות, של שפת רחוב והתחשבות, של ירידה אל מתחת לחגורה ורדירות".

אבל בטלהיים לא רק מתלונן, הוא גם יודע לספר מי הם העיתונאים הרדורים, חסרי העומק וההשכלה: הוא מזהה אותם במסדרונות "מעריב", הוא נותן בהם סימנים, הוא מונה את חטאיהם. הם מאוד צעירים, רק בני 22-24; הם זהים לחלוטין זה לזה, ובאו מאותו "בית אולפנא" - גל"צ, "במחנה", או "מכללה" יוקרתית ויקרה שהוריהם מימנו; הם צרי אופקים, לא מתעניינים, לא קוראים, רק רואים טלוויזיה וגולשים באינטרנט; הם לא מקצועיים - לא מקפידים על פרטים, ולא טורחים לבדוק מה שהם לא יודעים; הם אינם מקבלים ביקורת כלל, אלא "עושים מהטעות משהו מעין סטנדרט קומדי"; ואחרון חביב - הם גם דורשים קידום מטיאורי.

עצמו ב־1974: כתב צבאי משוחרר שהתקבל אז לעבודה ככתב המשפט בתל-אביב של "מעריב".

הטרוניה של בטלהיים על הקידום המקצועי המהיר שדורשים כתבים חדשים היא ההיתממות המקוממת ביותר. ואולי היא טרוניות של מי שנאלץ, בתום יותר מחצי יובל של עבודה, לחלוק את תואר "סגן עורך" "מעריב" עם צעיר בן 27 ושמו רון לשם. כך או כך, בעיתון שהנהיג נורמות של קידום מטיאורי, מותר לכל כתב לשאוף, ואף לדרוש, להתקדם מהר מתפקיד לתפקיד. בכירי "מעריב" בישלו את הדייסה הזאת כמו יריחה.

אפשר היה לקוות, שהמראות הנגלים לקראת בהצצה אל חדר החדשות של "מעריב" ימלאו את בטלהיים בבושה קלה - חבורה צעירה עושה שמות במורשתו העיתונאית המוקפדת של עיתון ותיק, שהוא אחד ממנהליו. התמונה שהוא מתאר מכעיסה גם אותי, עיתונאי צעיר שהמלה הכתובה חשובה לו. אבל לא רק שממלא מקום עורך "מעריב" אינו בוש במה שקורה תחת ניהולו - ידו אף קצרה מלהושיע. "נסכול את הרטינות של הזקנים המרוטים והמאוסים הללו נוסח בטלהיים", אומרים הצעירים, "שינופו בנו על טעות דבילית כזו או אחרת שעשינו, ונמשיך במשימת כיבוש התהילה".

מי, אם לא בטלהיים וחבריו, אחראי לרמה המתדרדרת של העיתונות הכתובה, לשגיאות הכתיב, לעריכה הרשלנית ולשפה הדלה? אם ההערות המקצועיות שלו מתקבלות כ"רטינות", יש לו בעיית ניהול קשה. בשתי המערכות שעבדתי בהן, טלפון נוחף מעורך בדרגתו של בטלהיים הוא אירוע שכתב או עורך לא ישכחו במהרה.

סביר יותר, כמובן, שב"מעריב" שוב מלכדו את עצמם: אם שכת את העורך הכי צעיר ודלהניסיון כי הוא היה הכי זול - חסכת אמנם בתקציב הדסק, אבל קיבלת עורך דלי-ניסיון, שעושה שגיאות של מתחילים, בוודאי אם הקיצוצים כופים עליו עבודה מרובה מבעבר. "מעריב" אינו בודד במערכה, רק בגלגול העיניים. במקומות רבים בתקשורת הישראלית יש אנשים שרמת המלה הכתובה והמקצוע חשובים להם, והם נחרדים מהמתרחש. יותר מבעבר, ישרטטו המו"לים את קווי הגבול במפת התקשורת: האם יהיה כסף לכתובה איכותית ומנוסה? לעבודה מקצועית? לחינוך דור חדש של כתבים, אפילו הם צעירים וחסרי ניסיון?

בשש שנותי ככתב צעיר פגשתי רק עורכים מעטים שהיו להם זמן וסבלנות ללמד, להסביר, להעיר ולהחמיא, ואני זוכר אותם כמורים ממש, שנתנו לי כלים יקרי-ערך. חינוך עיתונאים מתחילים (אפילו בוגרי גל"צ, "במחנה" ותואר ראשון בתקשורת) הוא עבודה קשה, שדורשת זמן, ניסיון, דוגמה אישית, והתכוונות של מערכת החדשות כולה, המודעת לתפקידה ומקבלת גיבוי ותקציב לכך. משה לרר ז"ל היטיב לחנך, ואולי גם בטלהיים, כשעוד היה לו זמן לזה.

* כל הפרטים הביוגרפיים על אבי בטלהיים נלקחו מאתר "מחלקה ראשונה"

אורי אסקורלנדר

"אחד הספרים המרתקים והחשובים, המדכאים והמדאיגים ביותר שיצאו זה זמן רב."

תום שגב, "הארץ"

תיאור מסע בן שנתיים, של יהודים וערבים, אזרחי ישראל, שמטרתו הייתה לנסח אמנה שתגדיר את זהות המדינה באופן שיהיה מקובל על כולם.

של מי הארץ הזאת? מסע לניסוח אמנה יהודית-ערבית בישראל בעריכת העיתונאי עוזי בנזימן

להזמנת הספר:
טל': 1-800-20-2222
או דוא"ל: orders@idi.org.il
עכשיו במחירי שבוע הספר - 20 ש"ח

להורדת הפרק "משבר":
www.idi.org.il

המכון הישראלי לדמוקרטיה

המדינה כספר פתוח

ל כ כ ב ו ד ש ב ו ע ה ס פ ר

■ כל הספרים - 20 ש"ח ■ כל מחקרי המדיניות - 10 ש"ח

מלבד פרסומים אחדים המופיעים באתר

www.idi.org.il

בקרן בדוכן שלנו
במתחם הרכבת הישנה

בירושלים

6-16.6.2007

■ המחירים בתוקף במשך כל חודש יוני 2007

להזמנות:

טל': 1-800-20-2222; או דוא"ל: orders@idi.org.il

לרשימת הפרסומים המלאה היכנסו לאתר: www.idi.org.il

המכון הישראלי לדמוקרטיה